

**VOLEBNÍ PROGRAM ODS
SVOBODA A PROSPERITA
volby do PSP ČR 1992**

1. Dopis Václava Klause
2. Kdo jsme a co chceme
3. Právní stát
4. Ekonomická reforma
5. Zahraniční politika
6. Zemědělství a venkov
7. Sociální politika
8. Zdravotnictví
9. Životní prostředí
10. Vzdělávání a věda
11. Kultura a sdělovací prostředky
12. Bezpečnostní politika a vojenskostrategická koncepce

DOPIS VÁCLAVA KLAUSE

Vážení spoluobčané,

naše společnost dospěla k velmi závažnému okamžiku, kdy padne rozhodnutí o tom, zda se naše země znovu a definitivně stane součástí Západu, kam patřila po staletí, či zda zůstaneme na další dlouhá léta součástí Východu.

Právě teď se rozhoduje mezi svobodou demokratické společnosti a nesvobodou života v autoritativním státu.

Právě teď se rozhoduje mezi prosperitou moderní tržní ekonomiky, která staví na iniciativě jednotlivce, a zoufalou nevykonností hospodářství řízeného státem.

Toto rozhodnutí je ve Vašich rukou a uděláte je v následujících parlamentních volbách.

Abyste se mohli rozhodnout odpovědně, předkládám Vám jménem Občanské demokratické strany její volební program. Skládá se z úvodní kapitoly "Kdo jsme a co chceme", ve které jsou vysvětleny hlavní hodnoty, které zastáváme, a ideová východiska, na nichž stavíme. Následuje deset kapitol, které představují program ODS rozdělený do deseti nejdůležitějších oblastí života.

Jsem přesvědčen, že se tento volební program stane dobrým základem pro přeměnu naší společnosti.

Ale o tom, zda se jím skutečně stane, rozhodnete 5. a 6. června právě Vy.

V Praze dne 30. března 1992
Váš Václav Klaus

KDO JSME A CO CHCEME

Formulovat politický program neznámá jen sestavit prostý výčet hodnot, k nimž se hlásíme. Je nutné vzít navíc v úvahu společenskou situaci, přirozený rámec společenské aktivity; dále popsat způsob, jímž chceme v této situaci uvést do života hodnoty, na nichž nám záleží; a konečně oddělit důležité od méně důležitého, stanovit priority.

ODS a její úkol

Úkol, před nímž stojíme, je nesnadný. Dnešní ČSFR není zemí, přes níž by se byla přehnala válka, zanechávající za sebou trosky a krev. Nikdo nemá hlad, jen málokdo trpí vyslovenou nouzí. Hmotná i duchovní spoušť, způsobená dvačtyřiceti lety komunistické nadvlády, je skrytější, ale stejně vážná. Na cestě obnovy, již jsme nastoupili v listopadu 1989 - obnovy politické, hospodářské, sociální a kulturní - se pohybujeme jako po tenkém ledě, pod nímž se skrývají hlubiny rozvratu a neúspěchu.

Náš úkol je nesnadný především proto, že stavět je podstatně složitější než bourat - a v minulosti se u nás bouralo opravdu důkladně. Člověk se učí pracovat deset let, a odnaučí se to za deset dní, praví čínská lidová moudrost, a výmluvně dokládá stav, v němž se naše společnost octla. To, k čemu chceme dospět - demokratickou společnost s fungující tržní ekonomikou, sociálními výtěžky, bohatou rozvíjející se kulturou - nikdo neznáme z vlastní zkušenosti a často nám chybí i docela základní informace.

Náš úkol usnadňuje to, že naše cesta je vlastně návratem. Vracíme se ze zaostalého rozhraní Evropy a Asie zpět na západ, k němuž jsme po tisíciletí patřili. Cesta do Evropy je současně cestou domů, k sobě samým, k vlastním demokratickým tradicím, jež se nejnepříjemněji ztělesnily ve dvacetileté existenci první Československé republiky. A můžeme se spolehnout na solidaritu, radu i pomoc vyspělých evropských zemí, pomoc zdaleka ne jen materiální.

Není třeba zdůrazňovat, že tento úkol je nad síly jedinců, že vyžaduje institucionálně zakotvenou spolupráci lidí společných zájmů, podobného uvažování, lidí, kteří se hlásí ke stejným hodnotám. Základem takové spolupráce v demokratickém systému politické strany.

Občanská demokratická strana

je stranou občanskou, pro níž základním kamenem výstavby je občan, iniciativní jedinec, jenž zná svá nezadatelná práva a přitom ví, že svoboda, kterou si denně dobývá, je současně závazkem, že musí být zdůvodněná tím, co vykoná pro své bližní, je stranou demokratickou, usilující o obnovu parlamentní demokracie, je stranou konzervativní, usilující o záchranu a obnovu základních hodnot evropské křesťanské civilizace a československé demokratické tradice pro naši budoucnost

Komunistické dědictví

Většina problémů, které dnes otrásají naši společnost, má své kořeny v nejasně vymezeném vztahu k minulosti, ke dvačtyřiceti letům komunistické nadvlády. Jejich jasné pojmenování, popis toho, čím byla a jak ovlivnila naši přítomnost, neodmyslitelně patří k zodpovědnému politickému programu.

Po druhé světové válce se tehdejší Československá republika ocitla ve sféře vlivu Sovětského svazu. Jeho intenzivnímu mocenskému tlaku nedokázala dlouho vzdorovat ani tehdejší vláda, v níž významné pozice zaujali komunisté, ano veřejnost, infikovaná komunistickými idejemi a iluzemi o slovanské sounáležitosti. Neblahý vývoj vyvrcholil únorovým pučem v roce 1948, jímž v zemi převzali výlučnou moc komunisté a ČSR se stala vazalským státem komunistického ruského impéria.

Základním prvkem nového systému byl všemocný centralizovaný stát. Jedinec se stal pouhým prostředkem státních zájmů, neexistovaly ani mechanismy veřejné kontroly státních institucí, ani dělba moci a vzájemné vyvažování jejich jednotlivých složek. Centrální nedílná moc a veškerá kontrola byla v rukou komunistické strany: její orgány měly neomezené pravomoci a nedefinovanou zodpovědnost, její členstvo, zčásti ozbrojené, vytvářelo privilegovanou společenskou vrstvu, poskytující vedoucím orgánům mocenskou oporu.

Komunistická ideologie plnila funkci závazného státního náboženství, cílem bylo vnutit ji do soukromí každého jednotlivého člověka.

Tento podivný společenský model v sobě sdružoval dalekosáhlé mocenské ambice s utopickou nepraktičností. Agresivní imperialistické choutky se v něm snoubily s panickou hrůzou ze všech možných i nemožných nepřátel, drsné a přímočaré násilnictví s potěmkinskou prolhaností. Orientální krutost a nelítostnost doprovázela žárlivá nevrzlivost vůči úspěšným společenským systémům zámoří a západní Evropy. Trpělivá důvěra ke spontánní tvořivé síle života byla nahrazena bezohledným diktátem, odvěká zásada, že dané slovo platí, cynickou účelovostí.

Komunistické centrum po čase pocítilo, že ve snaze po nahromadění veškeré moci přecenilo své síly i reálné možnosti. Navíc po Stalinově smrti byly dějiny komunismu jediným dlouhým obdobím marasmu, v němž se křečovitě pokusy o reformu nereformovatelného střídaly s apatií a tupým útlakem. Stát byl nucen soustředovat čím dál tím víc na zajišťování toho minima politických, hospodářských a sociálních funkcí, které byly nezbytné k přežití diktatury. V ostatním přenechával své poddané jejich osudu, aniž by jim ovšem umožnil legálně naplňovat potřeby, jež sám nebyl schopen zaručit, a hlavně vytvořit za tím účelem nezbytné instituce. Tak vznikala v oblasti hospodářství a sociálních služeb rozsáhlá pololegální a ilegální, šedá a černá zóna, v níž vládli snad ještě větší chaos, šlendrián, zlodějina korupce a libovůle, než ve sféře státní.

Velká většina pojímala komunistický stát jako vězení, k němuž osazenstvo nemá a nemůže mít žádný pozitivní vztah a tedy i žádné závazky. Dráty a kulometné věže na západních hranicích měly i symbolický význam. Státní instituce byly chápány jako čistě represivní a ztratily veškerou přirozenou autoritu.

Průběžně s tím, jak upadla vážnost a autorita státu u širokých vrstev obyvatelstva, změnil se iniciativní a zodpovědný občan ve vykořeněné, nesvéprávné, otrocké individuum. Úpadek morálky, sociálního citění, vzdělání, všeobecné kulturnosti i elementární slušnosti výrazně dokresluje tuto neradostnou změnu.

Celý tento proces úpadku dovoluje přece jen aspoň jeden optimistický závěr: lidsky, mravně zavrženíhodný systém se nakonec ukázal být i nešikovným a neživotaschopným: snaha hromadit všechny možné pravomoci stát soustavně ochromovala. Nezodpovědnost komunistické strany přerostla rychle v nezodpovědnost všeobecnou a působila systému - současně bohužel i nám všem, kteří jsme v něm žili - nenapravitelné škody. Zásada, že dané slovo neplatí, se pravidelně obracela proti těm, kteří ji vyznávali. A tak se po dlouhých letech křečovitěho skomírání komunismus nakonec zhroutil - zhroutil se potupně a směšně, aniž by byl poražen ve válce nebo v revoluci; zašel na svou vlastní prohnilost.

Od listopadu po dnešek

V okamžiku svého zhroucení měl u nás komunistický systém proti sobě drtivou většinu obyvatelstva. Vzniklo široké společenské srozumění ohledně nejdůležitějších politických cílů. Prvořadým úkolem bylo odstranit pozůstatky komunistické diktatury a obnovit občanskou společnost, založenou na uznání základních lidských práv a svobod a na fungující parlamentní demokracii. Výrazem tohoto širokého srozumění se stalo Občanské fórum, sdružující jednotlivce i seskupení nejružnější světónázorové i politické orientace, a jeho slovenská obdoba, Veřejnost proti násilí.

V rámci demontáže zbytků komunistického systému byly hned v prosinci 1989 z ústavy vypuštěny články o vedoucí úloze komunistické strany a o marxismu-leninismu jako závazné státní ideologii. V lednu byla rozpuštěna Státní bezpečnost a později v rámci demilitarizace života společnosti zkrácena vojenská základní služba a zavedena náhradní civilní služba pro ty, jimž svědomí nedovoluje sloužit v armádě. Padly první bariéry, oddělující naši zem od Evropy - uvolnilo se cestování na západ a z hranic zmizely ostnaté dráty a kulometné věže. Za své vzaly i neviditelné bariéry ideologických záповědí, dělící nás od domácích evropských tradic. Odbourali jsme komunistický monopol v řadě oblastí společenského života. V rámci možností státu byly odškodněny oběti komunistické diktatury a byla přijata některá opatření, směřující k očištění režim. Přerušili jsme vazby, spojující nás s troskami sovětského impéria: za naší činné spoluúčasti zanikla jak Varšavská smlouva, tak rada vzájemné hospodářské pomoci a z našeho území odešli všichni ruští vojáci.

Obnova občanské společnosti započala uzákoněním tří základních občanských práv a svobod: svobody projevu, práva shromažďovacího a sdružovacího. Přijetím zákona o politických stranách se otevřely možnosti politické plurality jako základního předpokladu fungování demokracie. Nově otevřený prostor svobody umožnil po dlouhé době opět plnohodnotnou a nerušenou činnost významným duchovním institucím, především církvím. Protože neodmyslitelným doprovodem politických práv a svobod jsou práva a svobody hospodářské, týkala se řada významných opatření i této oblasti. Privatizace a majetková restituce v průmyslu, zemědělství, obchodu a ve službách znamenala znovu zřízení soukromého vlastnictví a otevření prostoru pro soukromé podnikání. Liberalizace cen, zavedení vnitřní směnitelnosti čs. měny a uvolnění zahraničního obchodu vytvořily podmínky pro fungující trh. Privatizace nezůstala omezena jen na čistě hospodářskou oblast - postupně, i když často s obtížemi, se prosazuje i ve zdravotní péči, ve školství, vědě, kultuře a sdělovacích prostředcích.

Obnovili jsme obecní a místní samosprávu a oddělili jsme ji od státní správy. Policie, armáda i tajné služby byly postaveny pod veřejnou kontrolu. Našemu novému státu se podařilo znovu navázat některé významné vazby s Evropou a se světem. ČSFR hraje opět úlohu suverénního státu v OSN a v orgánech KBSE, stala se členem Rady Evropy a usiluje o přijetí do evropských společenství. Uzavřeli jsme řadu bilaterálních smluv, jež nás činí rovnocenným partnerem v rodině civilizovaných států.

Uzlovým bodem celého tohoto vývoje byly svobodné parlamentní volby v červnu 1990, v nichž stoupenci demokracie, soustředění v koalici Občanské fórum - VPN, obdrželi 60% hlasů, kdežto poražení komunisté pouze 13%. Obdobně skončily na podzim 1990 komunální volby. V důsledku toho zahájily opět po dvaadvaceti letech svou práci svobodně zvolené zákonodárné sbory a orgány místní samosprávy.

Klíčový význam mělo dále schválení Listiny základních lidských práv a svobod a uznání svrchované platnosti práv a svobod v ní obsažených nad ostatními právními normami státu. Tak byly v zákonné formě podchyceny základní podmínky pro další rozvoj demokracie.

Polistopadový vývoj však také přinesl řadu problémů: jak narůstaly, začala počáteční jednota protivníků komunismu a zastánců demokracie dostávat zjevné trhliny. Tento proces je přirozený - to nás ovšem nezbavuje povinnosti přesně jej popsat, zdůvodnit a vyvodit z toho nutné závěry.

Zatímco v roce 1918 i v roce 1948 bylo lze navázat na nepřerušenu nebo takřka nepřerušenu tradici parlamentní demokracie, lidé důvěrně znali její instituce a měli s nimi osobní zkušenost - 42 let komunistické diktatury nás důkladně oddělilo od naší lepší minulosti. Navíc období let 1945 - 48 nebylo bez problémů, vnitropolitická a mezinárodně politická situace se velmi odlišovala od dnešní; a konečně, demokratické režimy v západním světě prošla od té doby určitým vývojem, jež jsme mohli sledovat jen zpozzdálí.

Všechny významné problémy, které dnes pociťujeme, souvisí se ztrátou historické kontinuity a se zmíněnými následky komunistického útlaku.

Převzetí moci stoupenci demokracie bylo převzetí pokojné, došlo k němu dohodou s poraženými komunisty. Tato dohoda šla bohužel dál a hloub, než bylo nutné a politicky únosné. Komunisté si po dlouhou dobu podrželi významné pozice ve vládě národní jednoty. Zákonodárné sbory byly rekonstruovány kooptacemi a zůstala v nich spousta zjevných i skrytých zastánců starých pořádků. Navíc všechna zásadní a významná politická rozhodnutí na vysoké i místní úrovni byly předjednána u tzv. kulatých stolů, jichž se účastnili i komunisté - tradice "kulatých stolů" se táhla až do léta 1990. Někteří šikovní komunisté, kteří hned po listopadu v této smířlivé atmosféře "přesedlali", zastávají odnes významné státní funkce.

Důležité pozice ve vládách, zákonodárných sborech, státním aparátu a sdělovacích prostředcích zaujali bývalí komunističtí reformátoři z roku 1968. V přechodném období, kdy nebylo možné použít při obsazování významných funkcí vždy demokratické mechanismy, soustředili tito lidé ve svých rukou značnou moc, daleko větší, než by odpovídalo jejich skutečné podpoře ve veřejnosti. Vědomě i podvědomě prosazovali a prosazují reformní cíle: jde jim daleko víc o obrodu minulého systému, než o návrat k tradiční evropské demokracii.

Řada osobností, které se nyní angažují v politice, začala přirozeně svou veřejnou činnost v docela jiných, často velmi vzdálených oblastech. Náhlost přechodu od pouhých nezávazných úvah k závazné praxi má leckdy za následek dalekosáhlé, nepřiznané amatérské plány a iniciativy. Ústí do utopických úvah o tom, jak země, které se právě vymanily z ruského koloniálního jha, obohatí unavenou evropskou demokracii novými originálními podněty a řešeními. Za těmito nadnesenými koncepcemi se skrývají bohužel především neznalost a nedůvěra k institucím a postupům, ověřeným desetiletími, ba staletími praxe.

Souhra těchto faktorů ústí v hledání třetí cesty ve vnitřní či zahraniční politice, v hospodářství, ve všech oblastech společenské činnosti představuje dnes největší nebezpečí pro rodící se československou demokracii.

Pod ochrannými křídly této koncepce přežívají v politické, hospodářské, kulturní sféře staré struktury; lidé svým myšlením i svou minulou činností spjatí se starým režimem nepříznivě ovlivňují postup politických a hospodářských přeměn a vážna i očista společnosti od dědictví minulého období. Naše cesta naráží na vážné překážky, vážna a zpomaluje se. Tyto varovné příznaky bychom neměli podceňovat: historická zkušenost praví, že rozvíjející se demokracie prožívá po určité době rozhodujícím období krizi. Zažila ji první čs. republika v roce 1920 a vyšla z ní - s vypětím všech sil - vítězně. Zažila ji čs. demokracie podruhé světové válce a podlehla. Zdá se, že i my stojíme nyní na prahu podobné krize.

Je o to nebezpečnější, že její příznaky narůstají ve chvíli, kdy ekonomická sféra vstupuje do rozhodujícího stadia a klade velké nároky na nás všechny, na naši trpělivost a schopnost dát přednost dlouhodobé perspektivě před okamžitým prospěchem. A prohloubit krizi hrozí i to, že právě nyní slovenské úsilí o národní emancipaci otřásá samým základy československého státu.

A lidé z nejrůznějších okruhů a vrstev společnosti - včetně řady politiků - si uvědomují toto ohrožení. Cítí, že to, čeho jsme po listopadu dosáhli, může ve vyhocených krizových podmínkách velmi snadno vzít za své. Právě ODS jako politická strana vznikla z nespokojenosti s určitými rysy polistopadového vývoje, z poznání hrozících nebezpečí. Hlavní cíl, který si v této situaci klade, je provést naši společnost všemi úskalími polistopadového vývoje zpátky k demokracii, zpátky do Evropy.

Program ODS

Program, s nímž ODS v této situaci předstupuje před voliče, je programem očisty a obnovy naší společnosti. Potřebujeme se zbavit pozůstatků komunistické minulosti a vrátit se k tradičním hodnotám. Návrat je ovšem jen inspirací: nechceme obnovit první republiku, ale vytvořit v současných politických podmínkách moderní demokratický stát, který by odpovídal potřebám občanů. Z toho taky plyne, že náš vztah k minulosti je poučný i kritický.

ODS je strana konzervativní. Vychází z tradičních hodnot evropské civilizace. Mezi nimi na prvním místě stojí tradice a hodnoty křesťanské, úcta k pravdě a láska k bližnímu.

ODS není ovšem stranou, která se sama prohlašuje za křesťanskou, a už vůbec ne stranou konfesijní. Chápe křesťanství jako součást duchovního odkazu minulosti a zdůrazňuje to, co vneslo do praktické, politické oblasti. Málokdo si dnes uvědomuje, že se z nás odvozují takové ideje jako suverenita jedince a jeho odpovědnost, dělba a vyvážení moci ve společnosti, názorová snášenlivost.

Z křesťanské tradice jsou odvozeny tři základní společenské hodnoty, k nimž se hlásíme:

Svoboda - ne jako pouhá možnost dělat cokoli, a už vůbec ne jako "poznaná nutnost"; ale jako otevřená příležitost k tomu, abychom udělali, co je správné a čeho je třeba; svoboda jako možnost, ale současně jako závazek.

Rovnost - ne jako uniformita, která staví na jednu úroveň hlupáka i génia, slušného člověka i darebáka; ale jako rovnost před zákonem, rovnoprávnost, a tedy rovnost příležitosti, zaručující všem srovnatelné výchozí pozice.

Solidarita - na jako vzájemné ručení za všech okolností, ale jako vědomí sounáležitosti svobodných a rovnoprávných lidí, z něhož plyne nepsaný příkaz spolupracovat a dobírat se porozumění.

Uskutečněním těchto myšlenek ve sféře politiky je demokracie, lidovláda: vychází z myšlenky rovnosti, z toho, že každý hlas má stejnou váhu, stejné právo být slyšen. Proto při různosti názorů a koncepcí rozhoduje ve společenství názor většiny. Úcta k individualitě současně velí, aby byla chráněna i tehdy, když se octne v opozici menšinové, to znamená v pozici slabšího. Základem demokratické společnosti je svobodný občan, rozhodující o svém osudu a podílející se na politické správě i hospodářské prosperitě společnosti, uprostřed níž žije a působí. ODS se proto hlásí také k liberalismu jako k součásti evropské politické tradice. Liberalismus znamená uznání suverenity jedince, ochranu jeho práv a svobod, a taky práv znevýhodněných skupin, sociálních, náboženských, národnostních i politických. Právě díky liberální tradici znamená dnes demokracie důmyslně vyvážený politický systém, v němž se vláda většiny vždy znovu vyvažuje ochranou menšin. Rytířská ochrana slabšího patří k neodmyslitelným příznakům demokracie.

ODS se hlásí k parlamentní demokracii, postavené na dělbě moci, na přesně vymezených pravomocích i odpovědnosti politických institucí a na jejich veřejné kontrole.

ODS se současně hlásí k tržnímu hospodářství, postavenému na soukromém vlastnictví a umožňujícímu svobodnou aktivitu jedince, zaměřenou k prospěchu jeho širokého okolí. Svobodný občan i svobodný vlastník, který ví, že má svůj majetek pouze svěřen, aby o něj pečoval a rozmnožoval jej k prospěchu vlastnímu i k prospěchu svých bližních, patří neodmyslitelně k evropské tradici, odvozené z křesťanství. A proto jsou parlamentní demokracie a tržní ekonomika spolu neoddělitelně spojeny, jsou rub a líc téže mince.

V demokracii přicházejí ke slovu nejrůznější osobní i skupinové zájmy, nejrůznější osobní i skupinové představy o budoucnosti, dílčí i univerzální programy. K tomu, aby se zachovala naděje na rozumnou domluvu, aby politická scéna zůstala průhlednou a přehlednou, je třeba, aby se lidé shodných zájmů a obdobných cílů sdružovali. Politické strany jsou občanskými sdruženími, v jejichž soupeření a spolupráci vzniká konsensus, potřebný pro fungování státu. ODS se hlásí k systému politických stran jako k osvědčenému řešení, k praxi prověřenému mechanismu zastoupení zájmů a konkurence programů.

Každý politický systém stojí a padá s těmi, kteří ho svou každodenní prací oživují a udržují v provozu. Bez jejich činné a uvědomělé spoluúčasti se i ten nejlepší nakonec zvrhne. Proto chceme - po době apatie a společenského marasmu - rehabilitovat občanské ctnosti: iniciativnost, odpovědnost za to, co hlásíme a děláme, odvahu jít proti proudu a zastávat i prosazovat stanoviska, za kterými se nešíkují davy. Občanskou ctností je také vlastenectví: znamená vzít stát, v němž žijeme a který svou prací pomáháme utvářet - svou vlast - za svůj, být na něj hrdý a umět se ho i zastat.

S pojmem vlastenectví volně souvisí pojem národ. Dnes, kdy ve střední a východní Evropě ožívá agresivní nacionalismus, je důležité si ujasnit, co národ znamená a jak se k němu vztahujeme. Dnešní generace to má o tím obtížnější, že do komunismu se u nás vstupovalo přes "rudý nacionalismus", ať už jeho hlasateli byli Zdeněk Nejedlý nebo Gustav Husák. Národ je však něco, co existuje, sdružuje lidi, kteří na základě společné minulosti a společných hodnot jsou schopni pozitivně pracovat, a jako takový se může pozitivně podílet na utváření státu. Ve státě mnohonárodním, jímž ČSFR je, je ovšem nezbytné, aby se ustavičně vyrovnávalo právo na sebeurčení většinových národů s rovnoprávností a právem na stejné uplatnění národních menšin. Občanská společnost, o níž usilujeme a jež je schopná tuto rovnováhu zajistit, neznámá, že národ pro nás neexistuje, nýbrž ho v systému hodnot zařazujeme na místo, které mu náleží.

ODS je strana pravicová. Pravicovost se ovšem nevyčerpává tím, že náš program je programem důsledného a rázného rozchodu s komunistickou minulostí. Proti levicové slepé důvěře v diktátorské schopnosti člověka - konstruktéra budoucnosti, v plánování, reglementaci, předurčení a výrobu budoucnosti, stavíme víru v tvořivou sílu života a pokoru před ní: člověk nebyl do světa postaven jako

suverén, který si může poroučet. Jeho povinností je nalézt v dění kolem sebe klíčky k budoucnosti a pomáhat jim na světlo, do života. Proto věříme víc v životodárnou schopnost trhu než ve státní plánování a byrokratický diktát, proto věříme schopnosti občanů spontánně se sdružovat a řešit své problémy, ať už v obcích, v zájmových, profesních, charitativních a jiných uskupeních. Úlohou státu je vytvářet podmínky pro tuto spontánní iniciativu a brát na sebe ty - pouze ty - úkoly, které se na nižších úrovních života společnosti řešit prostě nedají. Veškerou politiku musí prostupovat zásada, že stát je tu pro občana, a ne občan pro stát.

A konečně: po létech. Kdy byla politika považována za směs špinavých intrik, pokrytectví a hrubého násilí - a politika, která se tehdy prováděla, byla za to vše považována právem - chceme očistit sám pojem politiky. Nikoli ovšem chiméru nepolitické politiky, ale politiku v pravém slova smyslu: namáhavé a trpělivé hledání společenského konsensu, založené na partnerství a oponentuře politických sil. Politika není pro nás arénou třídního boje, v níž vůdčím cítem je nenávisť. Politický boj, jehož vážnost nechceme brát v potaz, má smysl jen tehdy, když jeho výsledkem není jen vítězství jedněch a porážka druhých, ale tak široké porozumění ve společnosti, aby umožňovalo chod a rozvoj politického systému. To, že jsme zásadně proti komunistickému fundamentalismu a fanatismu, znamená současně, že jsme proti fundamentalismu a fanatismu jako takovému: obojí smrtelně ohrožuje demokracii.

Abychom shrnuli:

- ODS je strana konzervativní a pravicová. Hlásí se k parlamentní demokracii a k občanskému principu.
- Proti "třetí cestě" mezi komunismem a demokracií staví návrat k osvědčeným hodnotám evropské politiky. Proti appeasementu, smířování s komunistickou minulostí staví energetickou politiku definitivního rozchodu a očisty.
- Proti ušlechtilému amatérismu a nereálnému fantazírování staví solidní profesionalitu a pragmatickou realistickou politiku.
- Tyto zásady chce naplnit konkrétní prací v jednotlivých oblastech života společnosti.

PRÁVNÍ STÁT

Úvod

Cílem ODS v oblasti právního řádu a státoprávního uspořádání je vytvořit fungující a politicky stabilní státní útvar. Netvoříme je pro příští týden, měsíc, nebo rok, ale pro příští století.

V oblasti práva se přidružujeme prověřených právních tradic: znamená to navazovat na demokratické tradice první republiky a poučit se u států s dlouholetým fungujícím demokratickým zřízením.

Usilujeme o vybudování demokratického právního státu, tedy státu, v němž jsou vztahy mezi občanem a státní mocí regulovány zákony - nechceme, aby o nich rozhodoval diktát jedince nebo davové vášně. Chceme, aby bylo na první pohled zřejmé, že stát je tu pro občana, a nikoli občan pro stát.

Jsmo si vědomi, že o položení základů právního demokratického státu bude v následujících letech stále ještě nutné zápasit. ODS chce být garantem a aktivním spoluúčastníkem tohoto procesu.

I. Komunistické dědictví

Československá republika vznikala na území bývalého Rakouska-Uherska jako nová mezinárodní subjekt a do roku 1938 si získala respekt demokratickým státním uspořádáním i ekonomickou stabilitou, dokonce i v době všeobecné hospodářské krize. Během tohoto období se podařilo vytvořit demokratický právní řád a založit svébytnou právní tradici.

Tento demokratický vývoj byl po roce 1938 přerušen a už nikdy se jej nepodařilo plně obnovit. I když Košický vládní program z roku 1945 v zásadě uznal předválečnou ústavu Československa, kabinetními dohodami, dekrety prezidenta republiky i na ně navazujícími zákony započala etapa politického, majetkového i národnostního znerovnoprávnění občanů.

Únorový puč v roce 1948 dovršil tento neblahý vývoj. Naše země byla násilně vytržena z Evropy a uvržena do područí zaostalého sovětského impéria. V roce 1948 schválilo ústavodárné shromáždění novou ústavu, v níž bylo zakotveno tzv. lidově demokratické zřízení a zrušena všechny zákony, které by sním byly v rozporu. Mechanismy, zaručující vyvážený výkon a kontrolu vlády, především dělba moci ve společnosti a politická pluralita (systém politických stran) byly odbourány; veškerá moc se soustředila v ruku komunistického vedení. V duchu tzv. socialistické zákonnosti nebyly státní orgány podřízeny účinné

kontrole, nýbrž vedoucí úloze komunistické strany. Zvláštní ustavní zákony v padesátých letech centralistický systém dále upevnily.

Pokud jde o státoprávní uspořádání, komunisté přejali tzv. asymetrický model, vytvořený v roce 1945, jehož podstatou byla autonomie Slovenska v rámci ČSR. Ústava z roku 1960 tuto autonomii v rámci centralizačních tendencí omezila.

Roce 1968 k symbolickému datu 28.října schválilo Národní shromáždění ústavní zákon o československé federaci. Tento zákon byl v pozdějších letech opakovaně novelizován. Federativní uspořádání bylo normalizačním normalizačním režimem zneužito k posílení antagonismu mezi Čechy a Slováky.

Socialističtí právníci z roku 1968 pojali federaci jako spojení dvou národních států. Složité mechanismy, jimiž se v nejvyšším zákonodárném sboru brání majorizaci (přehlasování slovenské reprezentace českou), však při zastoupení mnoha politických stran, s nimiž se v roce 1968 při tvorbě ústavního zákona nepočítalo, činí parlament často v důležitých otázkách nefunkčním. Ukazuje se, že státoprávní uspořádání, v němž je princip národní) nebo např. náboženský, rasový) nadřazen principu občanskému, způsobuje v politickém provozu orgánů federace značné problémy. Komunistická ideologie, promítnutá do státoprávní problematiky, tak zdiskreditovala samu myšlenku federace.

II. Po listopadu 1989

Bezprostředně po listopadu 1989 byly provedeny v právním řádu významné úpravy: odstranění vedoucí úlohy komunistické strany z ústavy, vytvoření podmínek pro pluralitní politický systém, uzákonění základních lidských práv a svobod a uznání principu svrchované platnosti kteréhokoliv státu. Jde vesměs o zcela zásadní změny, které hluboce zasáhly a proměnily politickou, hospodářskou, sociální i kulturní sféru společenského života. Československo nastoupilo i v oblasti práva cestu k demokracii a ODS se ze všech sil zasadí o to, aby v ní důsledně a rychle pokračovalo. To znamená především odstraňovat problémy, navršené v minulém období. Je to práce těžká a zabere dlouhou dobu.

Právní myšlení, a tedy i právní řád dosud nesou stopy komunistického období. Především není dosud jasně odlišena oblast soukromého a veřejného práva. Právní předpisy často upravují i ty aspekty života, které to nepotřebují. Opomíjí se zásadní zásada soukromého práva, že to, co není zakázáno, je dovoleno. Lidé, kteří mají na starosti koncepci legislativních změn, jakoby nedůvěřovali občanu a jeho schopnosti chovat se odpovědně - odtud ta přemíra zbytečných zákonů, nařízení a vyhlášek.

Na druhé straně, tam kde je nutné zákonem chránit občana před neoprávněnými zásahy státu do jeho práv a svobod, návrhy opomíjejí kontrolní mechanismy a možnost odvolání k nezávislým orgánům. Je v nich zřetelná snaha vyhnout se základní zásadě veřejného práva, že stát a veřejnoprávní orgány mohou pouze to, co je jim zákonem dovoleno. Mezi lidmi, kteří se dnes podílejí na přípravě zákonů, jsou bývalí komunističtí reformátoři z roku 1968, jiní se zase aktivně uplatňovali v minulém dvacetiletí. Navrhované právní úpravy jsou proto často poplatné uplynulému období nebo se do nich promítá jiné pojetí společenských změn, kterými nyní procházíme, totiž hledání "třetí cesty" mezi demokracií a autoritativním byrokratickým systémem. ODS zůstává i v oblasti práva stoupencem radikální reformy.

III. Program ODS v oblasti práva a státoprávního uspořádání

Vycházíme z toho, že demokratické uspořádání republiky je založeno a principech svobody, rovnosti a solidarity. Pod svobodou rozumíme nejen svobody politické, ale i svobodu podnikatelské aktivity pro každého občana, její právní ochranu a ochranu majetkových práv.

Rovnost znamená především rovnost před zákonem. Musí být zaručena pro všechny občany, nezávisle na funkcích, které vykonávají, či skupině, ke které patří.

Solidarita pro nás znamená nejen úsilí o sociální a zdravotní zajištění občanů a o udržení rovnováhy mezi různě rozvinutými regiony, ale i ochranu slabších (např. menšin) a naplnění potřeby lidí vytvářet různé spolky a společenství.

Uvědomujeme si, že sebedokonalejší právní řád lze zvrátit, pokud jeho základním ručitelem není demokraticky smýšlející a odpovědný občan, který si je vědom demokratických tradic a má je v úctě. V úctě k demokratickým hodnotám a tradicím vidíme jedinečnost přínosu ODS do politického spektra naší společnosti.

Právní stát

Má-li právní řád zaručovat rovnost občanů před zákonem, musí být jeho základem ochrana před zneužitím moci. Té lze dosáhnout oddělením moci zákonodárné, výkonné a soudní a důsledným rozlišením veřejného a soukromého práva. Kontrolu chceme přenést z výkonné moci na nezávislé orgány (nejvyšší kontrolní úřad, dohlížející nad hospodařením státních a ústavních orgánů, nezávislé soudy). Přítom v oblasti soudnictví a notářství je mimo jiné třeba reorganizovat soudní obvody tak, aby se soudy

a notářství přiblížily občanům, a prokuraturu, jako pozůstatek sovětského modelu nahradit institucí vyšetřujícího soudce.

Další obecnou zásadou, na níž chceme budovat právní řád, je výstavba společnosti zdola nahoru v pořadí občan, rodina obec a stát. Nedobré následky působení socialistického právního řádu v této oblasti chceme odstranit zdůrazněním morálních a etických principů, všeobecnou vzdělaností i zvýšením politické kultury.

Každý občan má stejná práva a stejné povinnosti. Budeme dbát na to, aby svobodnou soutěží myšlenek a názorů byla zaručena rovnost příležitostí v politickém životě; aby na základě předem jasně formulovaných pravidel (volebních zákonů, volebních a jednacích řádů apod.) bylo obsazení funkcí v pravidelných intervalech podrobováno veřejné kontrole demokratickou volbou, demokratickým potvrzováním nebo odvoláváním. Budeme usilovat o respekt k autoritě funkcí samotných, ať už se jedná o funkci prezidenta, vlády, zákonodárných sborů, soudců či orgánů samosprávy. Mezi základní podmínky pro vytvoření demokratických poměrů patří dialog a konsensus zúčastněných politických sil. Mezi významné mechanismy, usnadňující vytváření společenského dohovor, patří vytváření organizovaných politických skupin, jejichž členy spojují společné zájmy, společné názory a sdílené hodnoty. Systém politických stran, jenž se osvědčil během staletého vývoje vyspělých západních zemí, je předpokladem každé fungující demokracie. Obdobný smysl mají uskupení vytvořená na profesním a zájmovém základě nebo na sociální či etnické sounáležitosti. ODS bude usilovat o dovytvoření právního rámce, který zajistí rozvoj a fungování širokého spektra politických stran a skupin.

Skutečně demokratická struktura státu předpokládá, že výkonem funkcí jsou pověřeni ti, kdo mají nejen odbornou, ale i občanskou kvalifikaci. Proto požadujeme všestrannou očistu veřejného života od těch, kdo se podíleli na nastolení, budování a fungování komunistického režimu a jeho represivních složek v období minulých 42 let. Demokratická společnost má právo dozvědět se o této temné minulosti pravdu, neboť jinak nemůže být upevněno morální sebevědomí našich občanů. Křivdy, které mají povahu trestných činů, musí být posuzovány před soudem.

Přitom jsme si vědomi, že pouze rozlišování viny trestní, viny mravní a viny politické umožňuje během očisty veřejného života lidský a individuální přístup k jednotlivým lidem, k jednotlivým případům.

Kromě individuálních lidských práv a s nimi neoddělitelně spojených povinností existují i práva a povinnosti různých skupin, vyžadujících zvláštní ochranu. V této souvislosti bude ODS klást velký důraz na zaručení a dodržování práv menšin, ať už jsou to menšiny národnostní, náboženské, rasové, sociální apod.

Práva a povinnosti jsou vymezeny Listinou základních práv a svobod. Uznání principu svrchované platnosti základních lidských práv a svobod nad právním řádem kteréhokoliv státu je zásadním pokrokem, který naše společnost v posledním období udělala. Uvědomujeme si však, že v hledání rovnováhy mezi právy a povinnostmi je mnoho mezer a nejasností. Proto bude ODS iniciovat a navrhovat právní řešení a zpřesnění i v této oblasti. Zároveň bude připomínat, že k lidským právům patří i práva ekonomická, práva dítěte, rodiny, právo na přiměřené zdravé životní prostředí apod.

Zasadíme se o depolitizaci státní správy, o uzákonění neslučitelnosti určitých politických a ekonomických funkcí (tzv. konfliktu zájmů), aby nikdo nemohl zneužít svou politickou funkci k vlastnímu obohacení.

Budeme usilovat o to, aby se při zachování profesionality úřady co nejvíce přiblížily občanům a aby byly podrobeny i systému účinné kontroly. Jen tak je možné vybudovat fungující úřednický aparát, založený na profesní cti a odborných znalostech, který je nejen nestranný, ale vyznačuje se i úctou a slušným chováním při jednání s občanem.

V řadě oborů chceme část státní správy přenést na samosprávné profesní korporace, komory, zřízené zákonem jako veřejnoprávní subjekt. státu v takových případech zůstane pouze dohlédací funkce.

Úprava soukromoprávní oblasti by měla být zpracována tak, aby vydržela přinejmenším po několik generací. Na kvalitní a přesné zpracování soukromého práva klade ODS velký důraz. Mimo jiné je to i nezbytná podmínka pro úspěšné provedení ekonomické reformy.

Za důležité považujeme zejména zákony na ochranu vlastnictví. Tyto zákony musí zahrnovat všechny předpoklady a důsledky spojené s jeho užíváním, nabýváním a spravováním. Vlastnictví a z něho plynoucí odpovědnost je nejen předpoklad pro fungování ekonomiky, ale i základní kámen demokratické společnosti svobodných občanů.

Na kontrole výkonu moci se významným způsobem podílejí veřejné sdělovací prostředky, umění a věda. ODS bude dbát o to, aby svoboda jejich působení byla zákonně zaručena a pečlivě strážena. Smí být omezena jen tam, kde by zasáhla do práv a svobod občanů.

Na závěr podkapitoly shrnujeme několik konkrétních opatření, která hodlá ODS v následujícím období prosazovat v zákonodárných i výkonných orgánech. Jde o:

- reorganizaci státní správy a přesun části jejich pravomocí na samosprávné korporace,
- reorganizaci soudních obvodů a nahrazení prokuratury institucí vyšetřujícího soudce,

- prosazení zásady neslučitelnosti některých politických a hospodářských funkcí,
- a v neposlední řadě o důslednou očistu veřejného života od exponentů komunistického režimu.

Státopravní uspořádání

Hlásíme se ke společnému státu. Jsme však proti tomu, aby byl vybudován na národním principu. Uspořádání federativního státu musí vycházet z historických územních celků, musí zaručit podmínky pro racionální chod státních orgánů a institucí a musí se v něm uplatňovat občanský princip. Stojíme před mimořádně obtížným úkolem, protože dvoučlenná federace s faktickým právem veta pro republiky ve všech důležitých otázkách je neustále v nebezpečí bezvýhodné ústavní krize. Vícečlenná federace je jako ideální řešení sice představitelná, ale v současné době nepřijatelná pro rozhodující politické síly na Slovensku.

Federativní uspořádání předpokládá, že na prvním místě budou jednoznačně stanoveny kompetence federace. Při zachování tohoto rámce je ODS pro vyváženou decentralizaci moci. Všechny pravomoci, pro jejichž centrální vykonávání nejsou věcné důvody, mají být svěřeny na co nejnižší regionální úroveň. Decentralizace moci předpokládá současně i její rozdělení mezi státní správu a samosprávu.

Federaci je nutné svěřit ty pravomoci, které zaručí efektivní, bezkrizové fungování státu; je to v zájmu každé jeho části. v současné době je veškeré rozhodování o pravomocích ve Federálním shromáždění zablokováno neshodou mezi českou a slovenskou částí nejvyššího zákonodárského sboru. To dokazuje, že stát, postavený výlučně na národnostním principu, je nefunkční a v dobách krizí je ohrožena sama jeho existence.

Přidělení pravomocí nemůže být v žádném případě podmiňováno ani časově ("federace do roku 2000"), ani obsahově vágními ustanoveními, která je zpochybňují (po "dohodě", v "součinnosti" s jinými, především republikovými orgány). Rozhodnutí o pravomocích je nutné doplnit vymezením mechanismu, který by stanovil, co se stane v případě neshody mezi federací a jejími částmi. Jinak je stát vystavován problémům, které nejsou řešitelné ústavními prostředky.

Abychom zabránili budoucím kompetenčním sporům, považujeme za nezbytné vymezit taxativně kompetence federace. Z tohoto vyplývá požadavek, aby federace měla v oblastech své působnosti legislativní pravomoc nezbytnou pro zachování právní a ekonomické integrity.

Do výlučné kompetence federace by měly patřit následující oblasti (federaci tu přísluší jak vydávání zákonů, tak i jejich provádění a správa):

- ochrana federální ústavnosti a základních lidských práv,
- obrana státu,
- zahraniční a zahraničně obchodní vztahy,
- ochrana životního prostředí,
- vybrané oblasti hospodaření státu.

Ochrana federální ústavnosti a základních lidských práv a svobod zahrnuje vydávání příslušných federálních zákonů, dohled nad jejich prováděním a kontrolu činnosti orgánů federální správy a orgánů jí podřízených z hlediska ústavnosti. Považujeme za potřebné svěřit federaci i ty součásti právního řádu, které souvisejí s občanským zákonem a občanským soudním řádem, notářským řádem, správním řádem, zákonem o rodině, s legislativní úpravou práv menšin a postavením církví a náboženských společností.

Do druhé skupiny vyjmenovaných nepochybných federálních pravomocí patří obrana státu a ochrana hranic, uzavírání mezistátních smluv o vojenské spolupráci a vojenských paktech, a také ochrana před ohrožením vnitřní stability státu. Sem náleží i ochrana před terorismem a před obchodem s narkotiky včetně spolupráce s mezinárodními organizacemi činnými na tomto úseku, a uzavírání příslušných mezistátních smluv.

Zahraniční a zahraničně obchodní vztahy zahrnují zastupování federace v mezinárodních vztazích, uzavírání dvoustranných a mnohostranných smluv s cizími státy a mezinárodními organizacemi, zahraniční hospodářské vztahy na úrovni států, zapojení do mezinárodních hospodářských seskupení, určování zásad a nástrojů zahraniční hospodářské politiky, plnění povinností vyplývajících z mezinárodních závazků federace, zastupování federace v mezinárodních vztazích a zajišťování mezinárodní spolupráce při zapojení do mezinárodních informačních systémů. Z hlediska právního řádu patří do této oblasti zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním.

Další oblastí spadající do pravomoci federace je ochrana životního prostředí. Zahrnuje jadernou bezpečnost a státní dozor nad ní, koncepci ekologické politiky a vytvoření celostátního informačního systému o životním prostředí. zdravotní péče a územní plánování musí být legislativně upraveny na federální úrovni.

V ekonomické oblasti kompetence federace vycházejí z toho, že hospodářství ČSFR tvoří ekonomický celek, založený na jednotném vnitřním trhu, na jednom celním území, na jedné měně, na volném pohybu kapitálu, pracovních sil, zboží a služeb a na jednotné právní úpravě trhu a vlastnictví.

Z těchto hledisek do působnosti federace patří:

- jednotná makroekonomická regulace a nástroje pro její uplatňování,
- měna a emise, jednotná měnová, úvěrová, úroková a devizová politika,
- jednotná regulace trhu kapitálu, pracovních sil, zboží a služeb,
- jednotné zásady a regulace rozpočtové politiky, jednotná rozpočtová pravidla, rozpočet a účelové fondy federace,
- stanovení jednotné struktury daní,
- úprava rozhodujících daní, klíčových pro jednotnost trhu a podnikatelského prostředí, zejména daně z přidané hodnoty, spotřebních daní, daní z příjmů obyvatelstva a podniků,
- jednotná úprava správy daní,
- cenová politika a zásady cenové regulace,
- cla a celní politika,
- zahraniční hospodářské vztahy,
- statistika, výkaznictví a účetnictví.

Do kompetence federace rovněž náleží ochrana zájmů spotřebitelů, úpravy v oblasti metrologie, státního zkušebnictví a normalizace, a konečně zajištění restitučního vypořádání.

Jednotný právní řád a jednotná ekonomická pravidla na úrovni federace jsou nezbytnou podmínkou pro zajištění řádného chodu státu. Ze široké škály možností v oblasti státoprávního uspořádání předem vylučujeme pouze uspořádání konfederativní. Rozdělení státu není naším programem; ukáže-li se však být nutným, dokážeme s ním vyrovnat.

Závěr

V oblasti právního řádu a státoprávního uspořádání bude ODS usilovat o vytvoření stabilního demokratického státu.

Stabilní demokratické uspořádání může být založeno jedině na osvědčeném důsledném oddělení zákonodárné, výkonné a soudní moci a na zajištění kontroly moci na všech úrovních orgány, které jsou nezávislé na vládě.

Chceme obnovit rozlišování soukromého a veřejného práva.

system politických stran slouží hledání a nalézání společenské dohody. na tomto procesu spočívá demokracie. ODS chce proto přispět k rozvoji tohoto systému, k jeho dalšímu zdokonalení.

V demokratické společnosti hraje významnou roli právo občanů na informace, nezávislý tisk, nezávislé rozhlasové a televizní vysílání. jsme přesvědčeni, že konkurence nezávislých sdělovacích prostředků přispěje k lepší veřejné kontrole moci.

Při budování stabilní a efektivní státní správy budeme hájit požadavek morální a společenské bezúhonnosti.

Jsmo přesvědčeni, že naši občané dovedou o svých věcech rozhodovat odpovědně; proto budeme podporovat přenesení rozsáhlých částí státní správy na samosprávné orgány.

Usilujeme o zdokonalení současného modelu federace: naším cílem je federace, vybavená vlastními, neodvozenými pravomocemi. Pouze pokud by se ukázalo, že ji za nynějších podmínek nelze uskutečnit, jsme ochotni smířit se s rozdělením státu.

Při vytváření právního státu, při vší legislativním činnosti se budeme snažit o to, aby zmizel nepřátelský postoj mezi občanem a státem. Chceme posílit všeobecné vědomí o tom, že stát má občanům sloužit. Současně chceme dosáhnout toho, aby občan byl hrdý na své instituce, na lidi, kteří ho zastupují, aby byl hrdý na svůj stát, svoji vlast..

EKONOMICKÁ REFORMA

Úvod

Základem hospodářského rozkvětu je ekonomická aktivita a iniciativa svobodného jedince. Svoboda, demokracie a právo jsou nezbytné podmínky pro soukromé vlastnictví, iniciativu a prosperitu. Prosperita je, jak nás historie učí, předpokladem pro uchování a rozvoj svobody, demokracie a práva. Ekonomická a politická svoboda jsou rub a líc téže mince.

Soukromé vlastnictví, svoboda podnikání a trh, na němž lidé vstupují navzájem do svobodných směnných vztahů - to jsou tři základní civilizační hodnoty v oblasti ekonomiky, na nichž ODS staví svůj ekonomický program.

Naše hospodářství je těžce poznamenáno dědictvím komunistické minulosti. musíme prosadit rychlou a radikální transformaci našeho národního hospodářství v tržní systém, založený na soukromém vlastnictví a individuální iniciativě. Je to nutný krok, a pokud jde o hloubku a záběr, nemá v dosavadním domácím i světovém vývoji obdoby. Je to zároveň krok do Evropy a do světa, směrem k našemu nejdůležitějšímu cíli: k tomu, aby Československo po dlouholetém úpadku opět zaujalo důstojné místo ve světové ekonomice.

ODS nabízí občanům program ekonomické obnovy a prosperity země. na základě něho se na prahu příštího tisíciletí můžeme stát integrální součástí západoevropského společného trhu.

I. Komunistické dědictví

Jedním z nejtěžších následků komunistické diktatury je úpadek hospodářský. Československo bylo před 2. světovou válkou průmyslově vyspělou zemí s fungující ekonomikou, pevnou a atraktivní měnou, solidní úrovní hospodářského zákonodárství a vysokou životní úrovní. Dnes patří k chudým evropským zemím. Aplikace sovětského ekonomického modelu, založeného na postátnění veškerého majetku a na vládě byrokratického diktátu, měla tragické následky. Vymýtila podnikatelskou aktivitu, iniciativu a tvořivost lidí, vedla k všeobecnému úpadku pracovní morálky. Tzv. vědecké plánování ve skutečnosti znamenalo pouze svévolné zásahy byrokratů stranického a státního aparátu, kteří se ani nemohli opřít o objektivní ekonomická kritéria, neboť v důsledku potlačení tržních cen žádná neexistovala. Podnikové vedení nemělo zájem na hospodárnosti a inovacích, protože zisky byly podnikům odebírány a centrálně přerozdělovány. o úspěšnosti podniků nerozhodovali zákazníci, spotřebitelé, ale zase jen všemohoucí stranický a státně-byrokratický aparát. V procesu výroby nezáleželo na kvalitě, nýbrž na osobních vztazích podnikového vedení s byrokraty centrálních institucí. Měřítkem úspěchu vedoucího pracovníka nebyla podnikavost a profesionalita, ale kádrový profil a osobní politické kontakty. na všech úrovních hospodářské činnosti vládla pasivita, nezodpovědnost, nehospodárnost a lhostejnost.

Centrální plánovací systém křečovitě usiloval o udržení zaměstnanosti a o zdání ekonomického růstu uskutečňováním zcela neefektivních veleprojektů, jež drastickým způsobem odčerpávaly a umrtvovaly vzácné zdroje, zvyšovaly energetickou a materiálovou náročnost výroby a devastovaly životní prostředí. Megalomanie a imperiální ctižádost vůdců socialistického tábora nadiktovala Československu orientaci na těžký průmysl s mimořádným důrazem na výstavbu zbrojního průmyslu, československý zahraniční obchod se zaměřil na země bývalé RVHP a země třetího světa, ztratili jsme trhy ve vyspělých zemích. Nezodpovědná orientace našich vývozců na "měkké" východní trhy vedla k nedobytným pohledávkám vůči bývalému SSSR a řadě rozvojových zemí.

S odstraněním soukromého vlastnictví, ziskové motivace, konkurence a tržních cen bylo zničeno to nejpodstatnější - přirozená ekonomická aktivita člověka. Lidé se stali pasivními a lhostejnými "plniči" ukazatelů, norem, nařízení. Jako výrobci odevzdaně "vykazovali" to, co ti nahoře po nich chtěli, jako spotřebitelé trpělivě "sháněli" a trpně stáli ve frontách na zboží, které jim centralistická mašinérie přidělovala. Odměnou jim byla "socialistická péče" - neměli strach ze ztráty zaměstnání. Víra, že o nás "bude postaráno" tak, aby se soused neměl o mnoho lépe než my, v nás zakořenila určité pracovní a životní postoje, stereotypy, návyky, které lze právem nazvat "socialistickými".

II. Od listopadu po dnešek

Je to především zásluhou politiků a ekonomů, dnes spojených s ODS, že se již v roce 1990 podařilo vypracovat a v boji s jinými koncepcemi prosadit program radikální ekonomické reformy. museli jsme překonatvat odpor a setrvačnost perestrojkových ekonomů a strukturalistů, kteří se snažili degradovat reformu na kosmetické úpravy, nebo ji omezit na technokraticko-byrokratické dekretování strukturálních změn v průmyslu.

Cílem naší radikální ekonomické reformy jsou liberalizace jednotlivých trhů, otevření naší ekonomiky, vytvoření a udržení neinflačního prostředí, privatizace státního vlastnictví a vytvoření sociální sítě.

Jedině svobodný trh a soukromé vlastnictví vytváří iniciativu, podnikatelskou aktivitu a transparentní ekonomické prostředí. A právě to (nikoli prognózy, projekty, nařízení a vměšování byrokratů) bude hnací silou pozitivních ekonomických změn, včetně změn strukturálních.

A konečně naše koncepce reformy je vedena myšlenkou, že liberalizace a privatizace musí být uskutečněna rychle, bez zbytečného otálení. Přeshlapování na místě znamená nejen ohromné ekonomické ztráty způsobené dosavadním mrháním zdroji. Kdyby strukturální změny národního hospodářství a rekonstrukce a modernizace podniků byly ponechány v rukou státní byrokracie, místo aby byly svěřeny soukromému sektoru a tržním silám, nedočkali bychom se úspěchu a prosperity nikdy.

Je zřejmé, že naše ekonomická reforma je důslednější a lépe připravena než v ostatních postkomunistických zemích.

Liberalizační proces začal dvěma významnými opatřeními: uvolněním cen a zavedením vnitřní směnitelnosti československé měny. Uvolněním zahraničního obchodu se naše ekonomika otevřela vnějšímu světu. Mimořádně důležité přitom je, že se přes počáteční cenový šok podařilo v krátkém čase stabilizovat cenový vývoj a zároveň udržet stabilní kurs koruny, aniž by se významně zvětšila zahraniční zadluženost. Vzniká tak ekonomické klima příznivé pro další transformaci hospodářství. Výrazně byl potlačen nesoulad mezi nabídkou a poptávkou na trhu. Výrobci i obchodci musí respektovat spotřebitele. Úspěšně probíhá malá privatizace, malý a střední podnikatelský stav se rozhodně hlásí ke slovu, postupně zaplňuje bílá místa na trhu a začíná svým tlakem působit i na chování státních podniků.

Rozhodující pro úspěšnou ekonomickou transformaci bude, podaří-li se udržet dosavadní reformní kurs a co nejrychleji uskutečnit velkou privatizaci.

Z tohoto hlediska představují nebezpečí různé alternativní programy, ať už koncept reformy odmítají, nebo se jej pokoušejí posunout a doplnit o další prvky ("jsme plně pro trh, ale."). V podstatě jde o levicové projekty, které prozrazují spřízněnost s minulostí (prvky centrálního plánování), či případně zase zdůrazňují sociální ohledy, aniž by braly v úvahu dnešní reálné možnosti naší ekonomiky. Vesměs se vyznačují nepromyšleností, která navíc prozrazuje snahu získat voliče líbivými populistickými hesly. Zmiňme aspoň čtyři nejtypičtější alternativní koncepce:

- "Perestrojkový" gradualismus. Jde o jednoznačné odmítnutí radikální ekonomické reformy a prosazování pomalých reformních kroků. Je to vlastně snaha udržet při životě starý ekonomický systém s pouhými kosmetickými úpravami. Naprosto nerealistická, "perestrojková" podstata tohoto přístupu je zcela zřejmá, neznamená nic jiného než úpadek hospodářství.
- Státem řízený "strukturalismus", skrývající se za líbivá hesla o nutnosti vypracovat státní programy - průmyslovou, agrární, dopravní a další druhy sektorové a odvětvové "politiky", jež má vláda zahájit ve vybraných oblastech. Je to vlastně jen jiná forma návratu k praktikám plánovaného hospodářství, ke všemohoucímu státu jako největšímu podnikateli. Stát však nemá a nemůže mít k dispozici ani dostatek informací, ani dostatek schopností a prostředků k prosazení efektivních strukturálních změn a modernizace podniků. To může zvládnout jen soukromý kapitál a soukromo-podnikatelská iniciativa.
- Politika poptávkové expanze, která má nahradit střízlivou finanční a úvěrovou politiku. Zastánci tohoto programu tvrdí, že je dnešní hospodářský pokles výroby "krizí z nadvýroby", a přirovnávají ji k hospodářské depresi 30.let. Nevidí, že značná část dosavadní produkce byla vlastně pouhým plýtváním zdroji. inflační zkušenosti Polska a Jugoslávie by pro nás měla být dostatečným varováním.
- Alternativní metody ke kupónové privatizaci (např. postupy typu ESOP či leasing). V prvním případě jde v zásadě o projekt zaměstnaneckých akcií. Jako okrajová metoda se používá i v tržních ekonomikách. Zprávy o dobrých výsledcích metody ESOP v jednotlivých podnicích na západě ale zamlčují, že je o okrajovou záležitost, navíc v rámci dobře fungujícího tržního systému. Projekty typu ESOP nikde nebyly metodou privatizace, nýbrž formou, jíž se soukromí vlastníci rozhodli poskytnout zaměstnancům malou část již privatizovaného vlastnictví podniku. Uplatnění zaměstnaneckých akcií jako metody privatizace by mj. znamenalo, že by byla velká část populace nespravedlivě vyřazena z možnosti stát se vlastníky dnešních státních podniků. Rovněž leasing (dlouhodobý pronájem podniků) funguje ve stabilizovaném tržním hospodářství, ale nemohl by sloužit jako cesta k hromadné privatizaci státních podniků v nynějších československých podmínkách, protože chybí kritéria, která by zaručila správný výběr osob, schopných efektivně a perspektivně provozovat pronajímaný podnik. Volání po alternativních privatizačních metodách je nepochybně skryté či otevřené torpédování privatizace československé ekonomiky.

III. Ekonomický program ODS

Náš ekonomický program má širší souvislosti - je spojen s úctou ke svobodě a řádu jakožto základním hodnotám.

Základem ekonomické prosperity není stát, ale jednotlivec jako nositel ekonomické aktivity a iniciativy. Trh, na němž si svobodní lidé svobodně vyměňují své výrobky a služby, považujeme za základní a nenahraditelnou instituci, jež je zárukou prosperující ekonomiky a svobodné společnosti. Základem trhu pak je soukromé vlastnictví a svoboda smlouvy. Soukromé vlastnictví je totiž nutným předpokladem toho, aby člověk pečoval o ekonomický zdroj (ať už je tímto zdrojem dům, dílna, dopravní prostředek, pozemek či velká továrna), aby jej zvětšoval a zdokonaloval. Svobodná smlouva, na jejímž základě si lidé vyměňují své výrobky a služby, je pak zárukou konkurence, efektivní specializace a dělby práce.

Proto patří ochrana soukromého vlastnictví a svobodně uzavřených smluv k základním a nejdůležitějším (i když ne jediným) úkolům státu. K dalším úkolům patří zajištění zdravé měny, a to kontrolou její emise (což má být svěřeno centrální bance jako instituci nezávislé na vládě). Úkolem státu je rovněž zabezpečení záchrané sociální sítě pro ty, kteří upadli ne vlastní vinou do potíží, ať už přechodných, nebo trvalých. Sociální pomoc však musí být adresná a přehledná, aby nebyla zneužívána a nepotlačovala odpovědnost a iniciativu.

Stát má tudíž značnou odpovědnost za vytvoření stabilního a transparentního prostředí legislativního, peněžního i sociálního, v jehož rámci trhy dobře fungují, podnikatelé se nebojí investovat a lidé se nebojí spořit. Opakem je politika nezodpovědného zasahování státu ad hoc do tržních procesů, snaha tržní procesy usměrňovat či dokonce suplovat podnikatelskou činnost soukromého sektoru pod hesly "strukturální politiky" apod.

Zdůrazňujeme dále, že prosperující tržní ekonomiky nelze dosáhnout bez podnikání a podnikatelů. Odvážní podnikatelé a schopní manažeři byli, jsou a budou její páteří. Chceme, aby byl u nás obnoven podnikatelský duch i vážnost podnikatele, který je stále nedoceněn a mnohými dokonce farizejsky obviňován z hrabivosti. Avšak historie i současnost světa kolem nás přesvědčuje, že je to podnikavost, která zvyšuje bohatství nejen podnikatelů, ale nás všech. Víme též, že podnikatelského ducha neobnovíme jinak než nejširším otevřením podnikatelských možností a odstraněním všech brzd pro rozvoj podnikání.

1. Privatizace

Budeme podporovat důslednou privatizaci všech státních podniků a institucí s výjimkou těch, které zajišťují veřejné statky (např. školy, nemocnice, městská hromadná doprava, historické a kulturní památky aj.) Avšak ani v těchto případech nebudeme bránit vzniku obdobných institucí a podniků soukromých, které jim budou moci na rovnoprávné bázi konkurovat.

Rychlost privatizace považujeme za věc zásadní a budeme klást odpor jakýmkoli neodůvodněným průtahům privatizace, ať už by byly kamuflvány jakýmkoli líbivými proklamacemi. Privatizace není módním trendem, je životní nutností pro každou tržní ekonomiku. Budeme proto dávat přednost těm metodám privatizace, které představují rychlý způsob předání státního majetku do soukromých rukou. Takovou metodou je především kupónová privatizace. Právě její zahájení vytváří tlak na intenzivní zpracovávání a schvalování privatizačních projektů a urychluje velkou privatizaci, která by se jinak stávala těžkopádným byrokratickým procesem, protahujícím se na celá desetiletí. Chceme co nejdříve dokončit její první vlnu a zahájit druhou.

Význam kupónové privatizace spatřujeme nejen v urychlení celého procesu, ale také v tom, že umožní předat podstatnou část národního majetku do rukou občanů. Avšak na rozdíl od bolševického předávání majetku "lidu" vytváří kupónová privatizace konkrétní, adresné, individuální vlastnictví člověka s možností podílet se na zisku podniku a prodávat nebo kupovat akcie.

Konečně kupónová privatizace bude mohutným impulsem pro vznik kapitálových trhů, včetně burzy cenných papírů, neboť z ní vznikne ohromná nabídka obchodovatelných cenných papírů. Bude rovněž impulsem pro rozvoj trhu nemovitostmi a výrobním zařízením, neboť tlak trhu (včetně reálné hrozby bankrotu) donutí soukromé podniky k odprodávání všech prostředků, jež nejsou s to efektivně využívat, a lepší rovněž vyhlídky nově vznikajících soukromých firem, které dosud trpí nedostatkem pozemků, budov a zařízení.

V návaznosti na tuto privatizační vlnu je cílem ODS co nejrychleji:

- otevřít trh s cennými papíry, na kterém se bude s akciemi získanými za investiční kupóny obchodovat, tj. na kterém se tyto akcie budou prodávat a kupovat,
- zahájit druhou vlnu kupónové privatizace, v jejímž rámci by byl doprodán v zásadě veškerý zbývající státní majetek.

Díky takto provedené privatizaci vznikne přirozená nabídka výrobních faktorů a poptávka po nich. Přirozená proto, že již nebude probíhat mezi státem a občany, ale mezi soukromými podnikateli a investory.

Drobný a střední stav již přestane být závislý na státem organizovaných držbách provozních jednotek. Majetek si nadále bude kupovat nebo třeba i jen pronajímat ne od státu (státních úředníků), ale od soukromníků.

To vše uvede kapitálové zdroje do pohybu směrem k lepším způsobům využití

nechceme potlačovat družstevní vlastnictví a rozbít družstva, budeme však důsledně prosazovat jejich transformaci v družstva vlastníků s jasně vymezenými a zákonem chráněnými vlastnickými podíly. Rozhodně nedovolíme obnovu socialistických pseudodružstev, ani to, aby se za touto transformací ukrývaly ambice družstevní byrokracie ovládnout rozhodování na úkor družstevních vlastníků.

2. Liberalizace cen

Chceme dokončit liberalizaci trhů, a vytvořit tak podmínky pro to, aby soukromý sektor mohl uskutečňovat restrukturalizaci výroby i modernizaci. Stát do těchto procesů nesmí zasahovat pod pláštěm jakýchkoli strukturálních, průmyslových, agrárních či jiných "politik", neboť by je pouze deformoval a brzdil.

Proto s tím, jak se naše ekonomika bude stávat odolnější vůči inflačním tlakům, odstraníme postupně v nejbližších letech regulaci mezd, abychom umožnili pružný pohyb pracovní síly a fungování trhů práce. Rovněž budeme otevírat naši ekonomiku zahraničnímu zboží a zahraniční konkurenci a v nejbližší budoucnosti odstraníme 10% dovozní přírážku. Jak privatizace, tak tlak zahraničního zboží na našem trhu zesílí konkurenci.

Nedovolíme, aby se realizovaly snahy některých antireformních ekonomů obnovit pod líbivými sociálními hesly regulaci cen či devizovou regulaci, neboť by to byl krok zpět, který by nám uzavřel cestu jak k rozvoji domácího podnikatelského stavu, tak i k přílivu tolik potřebného zahraničního kapitálu.

3. Podpora podnikání

Podnikatelskou aktivitu pokládáme za klíčovou pro náš budoucí ekonomický úspěch. Nepřipustíme proto žádné brzdy rozvoje podnikání. Zasadíme se za neodkladné a podstatné snížení dosud přetrvávajících dotací a subvencí neživotaschopným podnikům a za potlačení dalších nástrojů přerozdělování, které uměle udržují na trhu neschopné výrobce a ubírají prostor dynamickým podnikatelům. Naším dlouhodobým cílem je snižování přímých daní (včetně daně ze zisku) s tím, jak bude postupně redukován státní sektor v ekonomice.

Drobný a střední podnikatelský stav má velký význam v našem národním hospodářství. o našem ekonomickém úspěchu nebudou však rozhodovat pouze malí, nýbrž také velcí podnikatelé. Přesto budeme malé a střední podnikatele významně podporovat. Za nejlepší podporu pokládáme vznik záručních bank, garantujících část půjček, které budou komerční banky těmto podnikatelům poskytovat. pokud jde o daňové úlevy, považujeme za dočasné opatření na přechodnou dobu. S velkou obezřetností budeme čelit útokům závistivců a farizejů proti úspěšným podnikatelům, ať už by se tyto útoky skrývaly za sebelíbivější hesla. Každý, kdo je ochoten riskovat a investovat své peníze a schopen prosadit se v tržní ekonomice, prospívá prosperitě země a má zákonné i morální právo na zisk.

Za nezbytné považujeme urychlené ustavení a zahájení práce živnostenské a obchodní komory, bez níž si lze úspěch soukromopodnikatelského stavu stěží představit.

4. Státní finance

Budeme se zasazovat o zdravé státní finance, tj. o vyrovnaný státní rozpočet, neboť to je nejlepší zárukou neinflačního prostředí a makroekonomické stability. Inflaci pokládáme za nepřítel číslo jedna, neboť potlačuje úspory a zamlžením cenových signálů znemožňuje podnikatelům činit racionální ekonomické kalkulace, zvyšuje rizikovost investic a potlačuje podnikatelskou iniciativu. Budeme prosazovat zdravý (neinflační) ekonomický růst, podněcovaný ze strany nabídky, tj. podnikatelskou aktivitou, spořivostí a zpružněním pracovních a kapitálových trhů. Nikoli umělé, státním rozpočtem financované udržování starých pracovních míst, nýbrž podnikatelskou aktivitou a trhem vytvářená nová pracovní místa jsou prostředkem proti nezaměstnanosti.

Naším perspektivním cílem je rovněž snížení podílu státního rozpočtu na národním produktu, čímž vzroste ekonomický potenciál soukromého sektoru. světové zkušenosti ukazují, že země, kde je tento podíl nízký, zaznamenávají nejrychlejší ekonomický růst. Nechceme toho však dosáhnout okamžitě, neboť tento proces si vyžaduje souběžné vznikání soukromých institucí, postupně přebírajících roli státu v některých sférách (např. zakládání soukromých škol, nemocnic, vznik nadací apod.). Přesto chceme bezodkladně zahájit postupné snižování řady nepřiměřeně vysokých státních výdajů, zejména přebujelost státní správy a přetrvávající dotace do podnikové sféry. Za bezodkladný úkol považujeme změnu kontrolních mechanismů v oblasti státních výdajů. Rozhodně nepřipustíme, aby se opakovala situace ze závěru roku 1991, kdy republiková ministerstva financí ztratila kontrolu nad rozpočtovými výdaji. Automatismus úvěrování státních výdajů centrální bankou musí být nahrazen obchodovatelnými vládními cennými papíry.

V daňové oblasti považujeme za prvořadý úkol urychlené dobudování sítě efektivně pracujících berních úřadů, která zabrání daňovým únikům. Dnešní nedokonalost této instituce zvýhodňuje nepoctivé plátce před poctivými. Omezení daňových úniků (jakož i snížení neproduktivních státních výdajů) umožní rychleji dosáhnout kýženého cíle - snížení daňových sazeb.

5. Zahraniční kapitál

Liberalizace trhů a privatizace státního sektoru je prostředkem k akumulaci kapitálu (jak fyzického, tak lidského), která teprve bude základem našeho ekonomického růstu. Nedostatek domácího kapitálu je evidentní, stejně jako skutečnost, že spoléháním na akumulaci domácího kapitálu bychom naši cestu k prosperitě prodloužili na předlouhá desetiletí. Masivní příliv zahraničního kapitálu do naší ekonomiky považujeme za klíčový moment našeho ekonomického zotavení a růstu. Zkušenosti zemí, jako je např. Španělsko, ukazují, že díky zahraničnímu kapitálu může země prožít něco jako hospodářský zázrak.

Ačkoli nespolečáme výlučně na zahraniční kapitál, odmítáme předsudky vůči němu. Zahraniční investoři nám nepřinesou jen kapitál finanční a fyzický, ale také lidský (manažerské, obchodní a bankovní zkušenosti), pokročilou techniku a v neposlední řadě i přístup na zahraniční trhy vyspělých zemí. Příchod zahraničních investorů není ohrožením pro domácí podnikatele, naopak dává jim příležitost, neboť zvětšuje trh a urychluje expanzi celé naší ekonomiky.

Víme, že zahraniční investoři vstoupí jen do ekonomicky a politicky stabilního a volně-tržního prostředí. A to jim chceme zajistit. volné ceny, svoboda podnikání, konvertibilní a stabilní měna, volná repatriace zisků, přehledná a relativně stabilní legislativa a politická stabilita - to vše vytváří prostředí příznivé pro všechny podnikatele, včetně zahraničních firem.

Závěr

Naším základním cílem je nezvratná obnova ekonomiky, musí spočívat na tržních principech a otevřít se světu. Jen tak lze zajistit dlouhodobou hospodářskou prosperitu společnosti.

Svobodný trh, založený na soukromém vlastnictví a volné konkurenci, je samozřejmým základem fungujícího hospodářství. Cenový systém je jádrem trhu, neboť zajišťuje přenos ekonomických informací a správnou stimulaci.

Peněžní oběh je krví tržního hospodářství a zdravá měna jeho nezbytným předpokladem. budeme podporovat zásadu vyrovnaného státního rozpočtu a značné nezávislosti emisní banky na vládě a parlamentu.

vytvoříme nejlepší podmínky pro fungování "neviditelné ruky trhu" a zásahy "viditelné ruky státu" omezíme na legislativní a institucionální ochranu soukromého vlastnictví a volné konkurence. Úloha státu v období ekonomické transformace bude spočívat především v budování tržních institucí (burza cenných papírů, obchodní soudy, obchodní komora atd.) a samozřejmě v legislativní činnosti, která musí vytvořit nezbytný zákonný rámec pro tržní hospodářství.

ZAHRA NIČNÍ POLITIKA

I. Komunistické dědictví

Československá republika se od svého vzniku v roce 1918 snažila vytvořit pro svou existenci mezinárodní záruky bezpečnosti. Byla to velmi důležitá podmínka demokratického rozvoje nového státu, protože po rozpadu Rakouska-Uherska se v prostoru mezi Německem a Ruskem vytvořilo mocenské vakuum. Tyto záruky nová republika hledala v západní Evropě: především ve francii se domnívala nalézt záruku svého nejistého postavení uprostřed vesměs nepřátelsky naladěných států. Spojenectví s Rumunskem a Jugoslávií vytvářelo tzv. Malou dohodu, která měla představovat protiváhu pokusům o restauraci Rakousko-Uherska, a zvláště maďarským snahám po obnově velkých Uher.

Evropský vývoj však nesměřoval k dalšímu posílení demokratického vývoje ve střední a východní Evropě, jak to předpokládali tvůrci naší zahraniční politiky. mírový systém, vytvořený po skončení 1. světové války, se ukázal málo stabilním. Většina nových stře doevropských států byla vnitřně nesoudržná, protože šlo o tzv. národní státy, které nedokázaly dlouhodobě a demokraticky vyřešit otázky národnostních menšin. Když se pak v Německu a Rusku začaly rozvíjet totalitní systémy, nepřátelsky zaměřené proti evropským demokraciím a usilující o revizi poválečného uspořádání, přerostly stře doevropské problémy v otevřenou krizi. Záruky západních velmocí se ukázaly být lichými a ČSR se stal jednou z prvních obětí zničujícího konfliktu 2. světové války.

Pronikavé válečné úspěchy Sovětského svazu a zklamání ze spojení se západními demokraciemi vedlo prezidenta Beneše k zásadní změně poválečné orientace československé zahraniční politiky. ČSR upadala stále hlouběji do sféry sovětského vlivu a převzetí moci komunisty v únoru 1948 zapečetilo její osud na více než čtyřicet let.

Pro celé období od února 1948 do listopadu 1989 platí, že naše zahraniční politika byla pouhým nástrojem imperiální, velmocenské a globální politiky Sovětského svazu.

V zájmu našeho mocného protektora jsme se velmi intenzivně angažovali v tak geograficky a zájmově vzdálených zemích jako jsou Korea či Jemen, Nikaragua či Angola, Etiopie či Kuba. V mezinárodních organizacích či v rámci helsinského procesu jsme se stali součástí sovětského hlasovacího stroje, neschopni projevit vlastní názor či artikulovat náš vlastní, československý státní zájem. I v některých dílčích otázkách, kdy např. maďarská, polská či rumunská zahraniční politika projevily prvky vlastní subjektivity, se československá aktivita řídila jedinou zásadou: absolutní loajalitou vůči Sovětskému svazu. Naše zastupitelské úřady v zahraničí a naše výzvědná služba byly plně k dispozici sovětským tajným službám. V zájmu Sovětského svazu jsme prováděli technologickou špionáž a tajné nákupy embargovaného strategického zboží.

Tento vývoj vyvrcholil v období tzv. normalizace po roce 1968. Podpisem moskevských protokolů se tehdejší vedení státu vzdalo podstatné části státní suverenity. Sovětský velvyslanec v Praze určoval detaily československé politiky. kolaborantská vládnoucí garnitura plně souhlasila s tzv. Brežněvovou doktrínou omezené suverenity socialistických zemí, která dávala právo Sovětskému svazu vojensky intervenovat tam, kde se domníval, že je ohrožen socialistický režim.

Československá zahraniční politika mezi únorem 1948 a listopadem 1989 nejenže se neřídila naším státním zájmem, ale sloužila státnímu zájmu Sovětského svazu. navíc to ještě byla politika hluboce nemravná a jako taková vyvolávala pobouření v celém civilizovaném světě. podporovali jsme a vyzbrojovali diktátorské režimy, které hrubým způsobem porušovaly lidská práva. Československo se stalo jedním ze školicích středisek pro mezinárodní teroristy, kteří usilovali o destabilizaci západních demokracií.

II. Od listopadu 1989 po dnešek

Po listopadové revoluci nastal obrat i v naší zahraniční politice. plně byla obnovena nezávislost a suverenity Československa. Byly zrušeny takové nástroje prosazování sovětské hospodářské a politické vůle jako Varšavská smlouva a Rada vzájemné hospodářské pomoci. Uzavřeli jsme řadu bilaterálních smluv jak s našimi sousedy, tak i s ostatními evropskými státy.

Přijetí do Rady Evropy stvrdilo, že jsme se zařadili mezi svobodné a demokratické státy. Podpisem asociačních dohod jsme se stali také přidruženým členem Evropských společenství. Stali jsme se členy významných světových finančních institucí jako jsou Mezinárodní měnový fond, Světová banka či Evropská banka pro obnovu a rozvoj.

Polistopadový zvrat si samozřejmě vynucuje formulaci zahraničně politické doktríny Československa v nových podmínkách. Zatím nebyla zřetelně formulována, pouze z různých zmínek, zejména ministra zahraničí, a z naší zahraničně politické aktivity lze usoudit, že její základní kámen tvoří představa Československa jako nárazníkové země, představa mostu mezi Západem a Východem a hypotéza "stabilizačního faktoru" v celé střední a východní Evropě. Odtud vyrůstá např. utopické snění o tom, že by se prostor střední Evropy mohl stát institucionální základnou celoevropského bezpečnostního systému.

V rámci tohoto pojetí se pak hledají náhražky za naši neexistující západoevropskou politiku (Pentagonála, nyní Hexagonála), jež nás vtahují do problémů věčně nestabilního jihovýchodu Evropy na úkor integrace se západní Evropou. Koncepce "Trojky" (Československo, Maďarsko, Polsko) jde mimo společné zájmy těchto zemí, protože je uměle vytrhuje z jejich evropských vazeb, především těch nejbezprostřednějších, vazeb na Německo, případně Rakousko. Představa, že hospodářská a politická integrace se západní "Trojky" je nutným předstupněm naší integrace se západní Evropou, se zakládá na vážném omylu. Při umělém charakteru tohoto společenství by naopak znamenala značné zdržení: sčítaly by se slabiny účastníků, nikoli přednosti.

Naše dnešní zahraničně politická orientace je tedy postavena na nerealistických plánech a předpokladech a spěje k závěrům, které mohou být pro další osud naší země nebezpečné. Především však zanedbává aktivity vedoucí přímo a jednoznačně k politické, obranné, vojenské a hospodářské integraci se západní Evropou.

Podmínkou pro naše začlenění do evropského politického systému je jednoznačné uspořádání našich vztahů s Německem. Proces sjednocení Německa, tzv. jednání 4+2, kdy naposledy o této zemi rozhodovaly vítězné velmoci, byl velkou příležitostí připravit podmínky pro uzavření dobré smlouvy o vzájemných vztazích. polská zahraniční politika si významu tohoto okamžiku byla vědoma a velmi rozhodnou aktivitou prosadila svoji účast na části těchto jednání. Díky tomu se Polsku podařilo dosáhnout dobré smlouvy s Německem.

My jsme se na proces sjednocení Německa dívali zpovzdálí, a nyní jsme podepsali s Německem smlouvu, která ponechává otevřené nejnebezpečnější problémy, problémy majetku sudetských Němců. Místo abychom tuto záležitost za mezinárodní účasti jednou provždy uzavřeli při příležitosti sjednocování Německa, přesunuli jsme její řešení do budoucnosti. Přitom je vyloučeno, že bychom v budoucnu mohli mít pro řešení tohoto problému lepší vyjednávací pozici.

Náš vztah k NATO se vyznačuje podobnou obojakostí a nekonzistencí jako celá naše politika vůči západní Evropě. Bouře, která se zvedá na Východě, kde se rozpadá staleté ruské koloniální impérium, velí usilovat o co nejrychlejší a co nejtěsnější připojení k Severoatlantické alianci. Naše představa, že budeme mostem mezi Východem a Západem, nám místo toho napověděla předloňský návrh na současné zrušení NATO a Varšavské smlouvy. Tím se podstatně snížila naše věrohodnost jako budoucího spojence.

V oblasti hospodářské nás doktrína "mostu a stabilizačního činitele" přivedla na myšlenku triangulárního obchodu. Kdyby se tento koncept ve větším rozsahu uskutečnil, dlouhodobě a riskantně by provázal naši ekonomiku s ekonomikou rozbouřeného a rozpadajícího se postsovětského ekonomického prostoru.

Všechny chybné kroky, které naše zahraniční politika v minulém období provedla, jsou důsledkem její bezkonceptnosti. Vydali jsme se na cestu experimentů, aniž bychom se opřeli o seriózně vypracovanou zahraničně politickou doktrínu navazující na naše zjevné, tradiční státní zájmy. Snaha hledat třetí cestu se nevyhnula ani této oblasti, tak choulostivé a důležité pro budoucnost naší země.

III. Hlavní zásady zahraničně politického programu ODS

ODS se zasadí, podobně jako v jiných oblastech, o pragmatickou zahraniční politiku, zaměřenou na účinné dosahování vyčtených cílů. zahraniční politika malého státu, jakým je Československo, by měla být politikou prostou moralizování, planých gest a poučování druhých. Jen taková politika, která důsledně rozliší mezi chtěným a možným, nám bude moci postupně vrátit vážnost v mezinárodním společenství.

Naším hlavním zahraničně politickým cílem je zapojit Československo do západního světa, a zejména západní Evropy jako její integrální součást. Jen tak získáme dlouhodobé mezinárodně politické záruky naší svobody a suverenity a potřebný prostor pro ekonomickou prosperitu. Nesmíme přitom redukovat zahraniční politiku jenom na formální diplomacii. V této souvislosti bychom měli znovu promýšlet význam československé státnosti v evropském měřítku. ODS bude usilovat o formulaci státní ideje a o pozitivní vytyčení politicko-kulturních vztahů ke všem evropským národům, především k našim sousedům.

Naše zahraničně politická koncepce je postavena na třech prioritách:

Jako náš bezprostřední a nejdůležitější cíl vidíme integraci Československa do evropských společenství. Je to jediná cesta jak dlouhodobě stabilizovat naši celkovou politickou, ekonomickou a bezpečnostní situaci. Uvědomujeme si náročnost tohoto Severoatlantická aliance byla po desetiletí garantem míru v Evropě a ani dnes, po historických změnách, které nastaly v posledních letech, nepřestala mít rozhodující význam pro zachování míru a pro ochranu západní civilizace. Zejména její transatlantický rozměr vytváří ve sjednocující se Evropě potřebnou rovnováhu. ODS bude prosazovat vytvoření takových mezinárodně politických podmínek, které nám otevřou cestu do Severoatlantického společenství. Co nejrychlejší uzavření obranného a vojenského společenství se západoevropskými státy je jedním z nejdůležitějších cílů zahraniční politiky ODS.

Druhou z priorit je řešení vztahů se sousedy. Spolu s Německem a Rakouskem obýváme jeden historický a civilizační prostor. Máme s nimi tisíciletou zkušenost vzájemného sousedství a soužití, která má své světlé i stinné stránky. Dnes bychom měli navázat na pozitivní prvky našeho soužití. Naše historická zkušenost z nedávného období přitom jednoznačně říká, že pokusíme-li se na cestě do Evropy přeskočit Německo, octneme se v Rusku. Míru a přátelských vztahů ovšem nedosáhneme jednostrannými ústupky, nýbrž hledáním a nalézáním rozumného konsensu. Zahraničně politická koncepce ODS přitom nepřehlídí velký význam evropské integrace i pro hledání nové kvality vztahů s našimi západními sousedy.

K našim sousedům patří ovšem i Maďarsko a Polsko. pojí nás s nimi historické vazby i nynější společné úsilí napravit škody napáchané komunismem a najít cestu do Evropy. Dobré sousedské vztahy s těmito zeměmi budou vždy jedním z důležitých prvků zahraniční politiky ODS. Jsme si vědomi, že naše integrace do Evropy se nesmí dít na úkor těchto zemí. Ke stabilnímu postavení ČSFR v integrované Evropě nedospějeme bez průběžného budování důvěry a vyrovnávání konfliktů se sousedy.

Klíčový význam v zahraničně politické koncepci ODS mají vztahy se spojenými státy. Jsme si vědomi zásadní role, kterou USA sehrály v procesu rozpadu totalitního komunistického impéria v obnově demokracie na našem kontinentu. Bez aktivní účasti USA si nedovedeme představit utváření nového postkomunistického pořádku v Evropě a ve světě.

Z velkých evropských demokracií Francie, a zejména Velká Británie, patří k tradičním přátelům naší země. Vztahům s nimi přisuzuje ODS velkou váhu.

Posledních 40 let nás svázalo politicky a hospodářsky se sovětským svazem. Nyní, tváří v tvář jeho rozpadu, procesu, který bude pravděpodobně trvat velmi dlouho, musíme naši přítomnost v tomto obřím prostoru zvažovat dvojnásob pečlivě. ODS je zásadně proti dlouhodobému a rozsáhlému provázání naší

ekonomiky s postsovětským hospodářstvím prostřednictvím tzv. triangulárního obchodu, při němž by západ úvěroval náš vývoz do této oblasti. Velmi sporné krátkodobé přínosy zdaleka nemohou vyvážit zcela nesporné, dlouhodobé a zásadní negativní důsledky nejen pro naši ekonomiku, ale i pro celospolečenský vývoj a pro naše mezinárodní postavení.

ODS považuje za důležitou součást zahraniční politiky Československa aktivní členství v mezinárodní komunitě států. Budeme podporovat působení naší země v mezinárodních organizacích jako je OSN a další, které jsou od ní odvozeny. Také proces Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě má svůj význam pro formování nové postkomunistické tváře našeho kontinentu. Nesmíme ovšem tuto aktivitu přecenit a doufat, že nahradí naši smluvní účast v obranných, vojenských, politických či hospodářských strukturách západní Evropy. ODS bude prosazovat, aby činnost Československa v mezinárodních organizacích nebyla zasažena velikášstvím a ideologickými gesty, ale aby odrážela naše mezinárodní postavení a naše možnosti.

Pro věrohodnost naší zahraniční politiky má zcela zásadní význam důkladná očista aparátu ministerstva zahraničních věcí a ministerstva zahraničního obchodu. Naše zahraniční politika a reprezentace Československa v zahraničí nemůže být v rukou lidí zodpovědných za zahraniční politiku komunistického režimu. Proto bude ODS prosazovat radikální změnu dosavadní personální politiky obou ministerstev.

Závěr

Zahraněční politika ODS je politika pragmatická a poučená z minulosti. Neklade si přehnaně ctižádostivé, nadoblačné cíle, ale nechce se také omezit na plané experimentování bez jakékoli koncepce. Jejím základním pilířem je úsilí o formulaci zahraničně politické doktríny, která znovu vymezí význam československé státnosti v evropském měřítku a definuje naše nejdůležitější státní zájmy ve světě od základu změněném po rozpadu sovětského impéria. Naším nejnaléhavějším úkolem je nyní všestranná a co nejrychlejší integrace Československa do Evropy. Aby probíhala bez zbytečných třenic a křečí, musí ji provázet průběžné budování dobrých sousedských vztahů v našem regionu.

ZEMĚDĚLSTVÍ A VENKOV

Agrární program ODS je postaven na myšlence, že k záchraně našeho zemědělství a k obnově vesnického života je potřeba nejprve obnovit vlastnické vztahy v zemědělství a na venkově vůbec. Zejména soukromé vlastnictví půdy, vytvářející vztah člověka k přírodě, je z tohoto hlediska důležitější než jakékoli jiné vlastnictví.

Obsahem našeho programu je celková náprava vesnického života. Nedosáhneme jí státními dotacemi a populistickými sliby o rovnosti příjmů, nýbrž jedině vytvořením rovnosti příležitosti. Dát člověku možnost vlastnit, podnikat, vidět bezprostřední, hmatatelný vztah mezi vynaloženým úsilím a jeho výsledkem znamená motivovat lidi, aby na vesnici žili.

I. Komunistické dědictví

Současná situace v agrárně potravinářském komplexu naší země je výsledkem čtyřicetiletého působení "plánovitého socialistického hospodářství", nekontrolované vlády direktivní byrokratické moci. Vínou toho máme dnes nefunkční a nevykonné hospodářství, které se vyznačuje neúměrnou centralizací a koncentrací výroby. Socialistické hospodaření takřka zlikvidovalo přirozenou venkovskou infrastrukturu. Násilnou centralizací zmizely z venkova služby. Za řemesly a za nákupy se jezdí do měst nebo do tzv. střediskových obcí. Byla zrušena řada malých vesnických škol. Život na vesnici se stal obtížným. Socialistické hospodaření přineslo i další doprovodné jevy - způsobilo rozsáhlou devastaci životního prostředí, odcizilo lidi půdě a zvířatům a zanechalo řadu neupotřebitelných velkokapacitních staveb.

Tento systém hospodaření se vyznačoval (a dosud vyznačuje) vysokými náklady a nízkou kvalitou výsledné produkce, přičemž cenové relace byly uměle deformovány. Jeho výsledkem byla rovněž až megalomanská centralizace.

Tiživým dědictvím socialismu je také zničení vlastnických vztahů v zemědělství. Tento fakt má dalekosáhlé následky nejen materiální, ale i morální. Z rolníka se stal zemědělský dělník, stavovská čest se často změnila v laxnost a lajdáctví. Zemědělec přestal být závislý na výsledku své práce, výsledky jeho hospodaření se stále zhoršovaly, šířilo se rozkrádání a rozvinula se stínová ekonomika. Bujení řídicího aparátu vedlo k umělé přezaměstnanosti. I když mnoho lidí na venkově pilně a poctivě pracovalo, výsledky jejich práce byly znehodnoceny a doslova prohospodařeny nesmyslným systémem komunistického typu družstevnictví a nesmyslným centralismem.

Tuto výchozí situaci lze řešit pouze zásadní systémovou změnou, nikoliv "přestavbou", tak jak ji demagogicky a populisticky zdůvodňují někteří politikové. ODS bude takovou zásadní změnu prosazovat.

II. Zemědělství a venkov od listopadu 1989

V polistopadovém období se rozpadly výrobní celky, které byly v minulosti násilně sloučeny, především podniky zemědělské prvovýroby (JZD a státní statky). V omezeném rozsahu se na menší celky rozpadají i podniky zpracovatelského průmyslu a odběratelského průmyslu (zemědělské nákupny, mlékárny, jatka apod.). Tyto změny, i když samy nevedou k vyjasnění vlastnických vztahů, pomáhají vytvářet podmínky pro vznik konkurenčního prostředí a pro budoucí privatizaci.

Zákon o půdě, který byl přijat v červnu 1991, je prvním předpokladem pro vznik soukromých hospodářství. Je to však jen předpoklad - skutečná pomoc při vzniku středního podnikatelského stavu v zemědělství je nedostatečná. Stejně tak je pouhým předstupněm dnešní podoba družstevního transformačního zákona, která umožňuje přežít zemědělským pseudodružstvům, nejtýpější součástí socialistického zemědělství. Již po odbourání dotací k cenám zemědělských produktů se ukázalo, že část naší zemědělské výroby není efektivní a konkurenceschopná a bude muset být omezena, případně zastavena. Přes pokračující dotace do zemědělství velká část zemědělských výrobců nebyla schopna se vypořádat s nároky trhu a spoléhá zřejmě na to, že pomoc ze strany státu bude pokračovat. To nás přesvědčuje o na prosté nezbytnosti opravdových a radikálních systémových změn a o falešnosti a nereálnosti protagonistů nejrůznějších forem "agrární politiky", která ve své podstatě není ničím jiným než politikou permanentních dotací a subvencí.

Od listopadu 1989 byly vytvořeny základní legislativní podmínky pro privatizaci a transformaci zemědělství a rozvoj zemědělství na tržních principech.

Velký význam pro racionální transformaci zemědělství vytvořilo odstranění dotací k cenám potravin, které umožnilo propojování prodejních cen zemědělských výrobců a cen potravin pro konečného spotřebitele (centrální cenová náprava v roce 1990 s odstraněním záporné daně z obrátu u potravin). Toto propojení cen bylo dokončeno liberalizací cen od 1.1.1992. Těmito opatřeními byl vyřešen grandiózní úkol, jehož se zalekli reformátoři z let 1968 a pseudoreformátoři současní.

Liberalizace cen spolu s omezením subvencí začaly nutit zemědělské podniky k přizpůsobení tržním podmínkám. Liberalizace cen odhalila naprostou neefektivnost státních statků, odhalila neživotnost některých zaměření výroby, které vzniklo direktivním plánováním a dřívější investiční činností, zejména v horších výrobních podmínkách.

Snížilo se plýtvání potravinami.

Liberalizace cen a počátky trhu se zemědělskými výrobky vytvořily základ (do jisté míry) pro racionální alokaci kapitálu a podmínky pro likvidaci neživotných vlastnických a organizačních forem v zemědělských podnicích. Neujasněnost agrární politiky, chyby v poskytování subvencí a zpomalení privatizace státních statků a transformace družstevnictví však tyto procesy stále ještě brzdí.

III. Koncepce zemědělské politiky ODS

Základním předpokladem pro vznik prosperujícího tržního hospodářství je náprava křivd a obnova vlastnických vztahů k půdě a ostatnímu zemědělskému majetku, dvě nutné podmínky pro to, aby se opětovně nastolila závislost lidí na výsledcích jejich práce. Pro restituci i obnovu vlastnických práv již byly vytvořeny základní legislativní předpoklady. Fakticky však je tento proces teprve na začátku.

Svoji politiku opíráme o přirozenou touhu lidí vlastnit, o přirozenou snahu člověka po sebeuplatnění, po prosazení životních cílů podle vlastních předpokladů a schopností. Každý musí dostat možnost v zemědělství individuálně podnikat podle vlastních představ. Konkurenční prostředí a skutečný tržní mechanismus, které tak vzniknou, nakonec zajistí i pro sociálně slabé vrstvy vyšší blahobyt než plánovitá socialistická chudoba.

Jsmo si vědomi tohoto, že přechod k tržnímu zemědělství, který nemá svým rozsahem v naší historii obdoby, bude komplikovaný a pro mnoho lidí i bolestný. Řada lidí se nechce smířit se ztrátou takzvaných životních jistot, nemá chuť pracovat lépe a efektivněji. Neskrýváme, že pro tuto skupinu bude relativní chudoba nevyhnutelná.

Na cestě od centrálně řízeného hospodářství ke skutečné tržní ekonomice je nutno překonat určité přechodné období. V tomto období se již uplatňuje liberalizace, ale současně ještě přetrvávají monopolní organizace. Zemědělství prochází těžkým obdobím, velká část produkce je při cenách pokrývajících náklady neprodejná a ztrátová. Budeme usilovat o to, aby toto období, do něhož se musí soustředit většina státních zásahů, trvalo co nejkratší dobu.

V dnešní době musí být dokončeny restituční, transformovaná zemědělská družstva a privatizovány státní statky. průběh transformace a privatizace je třeba usměrňovat legislativními nástroji. Postupně se začnou volně uplatňovat tržní vztahy bez direktivních zásahů. Tržní mechanismus bude v zemědělství působit v rámci jednotné finanční, úvěrové a daňové politiky státu: přitom je nutno respektovat určité specifické podmínky, například biologický cyklus výroby.

V zemědělství chceme uvolnit prostor vzniku soukromých hospodářství nejrůznějších forem: od rodinných farem přes družstva vlastníků po obchodní společnosti takového typu a takové velikosti, jak to bude odpovídat daným místním podmínkám. V žádném případě nesmí být pro jednotlivé farmy zvnějšku administrativně prosazovaná nějaká předepsaná výměra půdy.

Zasazujeme se o obnovu autentického vlastnictví půdy a zemědělského majetku, aniž by přitom byly preferovány nějaké osoby nebo skupiny lidí. Budeme podporovat urychlenou privatizaci státních zemědělských podniků všemi formami, včetně kupónové privatizace. Za nejvhodnější způsob privatizace považujeme přímý odprodej majetku, případně prodej na splátky. Pokud takový prodej nebude možné uskutečnit, budeme podporovat vznik obchodních společností a jiných forem soukromého vlastnictví.

Transformace současných zemědělských družstev je velmi citlivou otázkou. Jsme přesvědčeni, že současná zemědělská družstva nejsou družstvy v pravém smyslu. Svým charakterem se blíží státním podnikům. Budeme proto prosazovat, aby byl družstevní majetek navrácen původním vlastníkům tam, kde je lze zjistit a kde o to projevují zájem. Nechceme podporovat rozbití zemědělských družstev za každou cenu, neboť by to mohlo mít pro naše zemědělství následky, které nelze předvídat. Transformaci družstev podle transformačního zákona v družstva vlastníků nebo v akciové a obchodní společnosti považujeme za startovní čáru, od níž bude pokračovat spontánní proces vytváření tržního zemědělství u nás. Nepřipustíme však, aby se transformovaná družstva dostala do područí staronové družstevní byrokracie nebo aby se ustavila v lokální monopolní držitele půdy.

Privatizace státních zemědělských podniků bude probíhat vedle restitucí podle privatizačních projektů. Pronájem považujeme za opodstatněný spíše jako mezičlánek, který překlene přechodné období před vlastní privatizací.

Velmi důležitým nástrojem při provádění radikální hospodářské reformy v zemědělství je úvěrová politika a politika specifických dotací. Budeme prosazovat programy na podporu soukromého podnikání, programy výrazně zlepšující kvalitu zemědělské výroby, ekologii venkova a snížení energetické náročnosti. Určitá část dotací bude směřována do oblastí s výrazně horšími přírodními podmínkami. V případech, že některé zemědělské produkty budou dlouhodobě neprodejně, zvážíme i použití dotací na omezování produkce. Celková částka dotací do zemědělství se bude podle předem stanoveného rámcového programu postupně snižovat.

Lesnictví má mimořádný význam pro životní prostředí, tvorbu krajiny a vytváření možností odpočinku. Současný stav většiny lesních porostů nedává příliš mnoho důvodů k optimismu. Přesto i zde existuje sice dlouhá, ale schůdná cesta k nápravě.

Obdobně jako v zemědělství, i v lesnictví musí být obnoveny vlastnické vztahy. znamená to vrátit lesy v rámci restitucí původním majitelům. Dalším krokem bude privatizace státního lesního fondu, s výjimkou chráněných oblastí a národních parků. Počítáme i s pronájmy na přechodnou dobu. Garancí správného hospodaření v lesních porostech bude přitom odborný státní dozor. Lesní i vodní bohatství je národním bohatstvím a proto i tam, kde dojde k jeho privatizaci, bude výkon vlastnického práva, těžby a hospodaření soukromých vlastníků předmětem státní regulace (např. zákaz ohrazování, regulace staveb a těžby apod.).

Zvláštní ohled vyžadují lesy, které jsou součástí státních přírodních rezervací a parků. Zde považujeme za prvořadé a zcela zásadní hledisko ochranu přírody. Zvláště citlivé je třeba postupovat v případě devastovaných lesů. Koncepce obnovy lesních porostů musí navazovat na řadu opatření proti znečišťovatelům lesů: ta se nemohou omezit jen na zemědělské resorty.

V oblastech zdrojů pitné vody budeme dbát o to, aby zde bylo omezeno veškeré hospodaření, které tyto zdroje ohrožuje. Pásma hygienické ochrany vodních zdrojů jsou vhodná pro zalesnění nebo pro biologické zemědělství.

Budeme prosazovat důsledné čištění odpadních vod. Znečišťovatelé budou vystaveni vysokým pokutám a trestnímu postihu a výše postihu musí být úměrná nákladům na odstranění škod. Pokuty budou přímo investovány do čištění vod a do obnovy lesních porostů.

Pro ochranu životního prostředí je nutné vytvořit pevný a spolehlivý právní rámec. ODS se na legislativních pracích v tomto oboru bude i v budoucnu energicky podílet. samy zákonné normy a postih za jejich porušování však nestačí. Při ochraně životního prostředí a odstraňování škod má velký význam osvěta, která vede občany k ekologickému uvědomění. Této osvětě věnujeme velkou péči.

V privatizaci a v nastolení konkurenčního prostředí vidíme klíč k nápravě nedostatků také ve zpracovatelském průmyslu a ve službách. Dnes se jedná většinou o monopolní celky, často sdružené v obří podniky. proces privatizace zde bude probíhat ve dvou etapách. Už nyní se osamostatňují jednotlivé provozní jednotky a vznikají menší funkční celky. Ve druhé etapě proběhne vlastní privatizace podle privatizačních projektů. Může jít o přímé odkoupení (zejména u menších podniků), o vytvoření obchodních společností (často se zahraniční majetkovou účastí) apod. Potřebujeme výrobu zdravých, atraktivních a levných potravin. Proto musí být nedílnou součástí transformace podniků i jejich modernizace. Zaostalost většiny zpracovatelských technologií jde ruku v ruce s vysokými náklady, energetickou náročností, nízkou kvalitou a úzkým sortimentem potravin. Modernizace však už nebude

záležitostí státu, nýbrž soukromých vlastníků. Privatizace nastolí zdravé a normální vlastnické vztahy a vytvoří lepší podmínky konkurenci, eventuálně i pro příliv zahraničních investic.

Zároveň je třeba podstatně zlepšit systém kontroly kvality potravin a sledování obsahu cizorodých látek. Prosazujeme sjednocení dosud existujících sítí, jež sledují tyto údaje a jejich integraci s obdobnými systémy zemí Evropských společenství. Budeme rozbíjet lokální monopoly a podporovat vznik nových zpracovatelských podniků, které v potravinářském průmyslu doplní zpracovatelskou síť jak pokud jde o racionální rozmístění výrobních celků, tak i co se týče zdravé konkurence. Významnou úlohu mohou sehrát i hospodářská družstva, v nichž budou spolupracovat soukromí zemědělci, zpracovatelé a služby.

Základním účelem transformace a restrukturalizace zpracovatelského průmyslu je vytvořit smysluplný systém schopný zhodnotit to, co produkuje zemědělská prvovýroba a poskytnout finální výrobky, které plně uspokojí nároky spotřebitelů a obstojí v domácí i zahraniční konkurenci. Rozvoj zpracovatelského průmyslu tak zpětně ovlivní a stabilizuje zemědělskou prvovýrobu, protože pro ni zajistí odbytové cesty.

Neodmyslitelnou součástí agrární reformy je zlepšení kvality vesnického života a obnova venkovské infrastruktury. První krok byl již učiněn zrušením statutu tzv. střediskových obcí a návratem samosprávy do vesnic, kde byla v minulosti zrušena.

Aby vesnice prosperovaly, musí mít lidé zájem v nich žít. K tomu je třeba vytvořit podmínky, například finanční podporou konkrétních podnikatelských a rozvojových záměrů. ODS bude prosazovat i mimozemědělské aktivity na vesnici, zejména ve službách. Rozvoj služeb mimoto vytvoří pracovní místa a bude kompenzovat ztrátu pracovních příležitostí v zemědělství v souvislosti s redukcí bývalé umělé přezaměstnanosti.

Rozvoj soukromého zemědělství lze vhodně skloubit s podnikatelskými aktivitami v oblasti služeb. V civilizovaných zemích jsou např. zcela běžná spojení zemědělských farem s pohostinstvím a ubytováním, se stolařstvím, sklenářstvím nebo s opravnou strojí a zařízení.

Budeme podporovat navrácení školských zařízení do obcí, kde jsou podmínky pro jejich existenci.

Jsou oblasti, kde bude náprava vesnického života velmi obtížná: zejména se jedná o oblasti silně zasažené devastací krajiny a životního prostředí. Obnově přirozeného vesnického života tu lze napomoci podporou soukromého podnikání. V těchto krajně postižených oblastech bude ODS iniciovat a podporovat vládní programy obnovy.

Venkovský život byl a bude svým stylem vždy odlišný od života městského. Tento rozdíl je třeba podporovat, nikoliv likvidovat. Věříme, že dobrý hospodář dokáže sám, bez pokynů shora, dát obcím novou tvář bez panelových domů, nákladných nákupních středisek a podobných pseudoměstských rekvizit. Mentalita lidí na vesnici má své historické kořeny, které - jak jsme přesvědčeni - nevyvrátilo ani 40 let totality. V našem programu obnovy právě v tuto mentalitu věříme a spoléháme na ni.

Závěr

Naším cílem je prosperující zemědělské podnikání, založené na soukromém vlastnictví a na tržním prostředí. Prvním krokem k prosperitě je restituce a obnova vlastnických vztahů k zemědělskému majetku. Současně chceme podnítit privatizaci a restrukturalizaci zpracovatelského průmyslu a rozvoj služeb souvisejících se zemědělskou prvovýrobou.

Tak vznikne spektrum subjektů, jež si budou vzájemně konkurovat a vzájemně se doplňovat při zajišťování výroby kvalitních, zdravotně nezávadných, atraktivních a cenově dostupných potravin. Zemědělství, lesnictví a využívání vodních zdrojů budou přirozeně utvářet krajinu a životní prostředí.

Decentralizací vesnické samosprávy, obnovou venkovské infrastruktury, rozvojem mimozemědělských služeb chceme dosáhnout všeobecného zlepšení kvality venkovského života, jenž by měl opět vyrůstat ze svých historických kořenů, z mentality našeho rolníka, z jeho pracovitosti, odpovědnosti a iniciativy.

O tom, že naše představy jsou reálné, se lze snadno přesvědčit u našich vyspělejších západních sousedů. Odmítáme demagogii sociálně reformního charakteru, která slibuje jakousi "třetí cestu". Existují cesty dvě - buďto cesta zpět, k chudobě socialismu - nebo cesta vpřed, cesta do Evropy: a tu představuje náš zemědělský program.

SOCIÁLNÍ POLITIKA

Úvod

Právě v sociální oblasti je díky dřívější ideologické propagandě a praxi naše myšlení i očekávání nejdeformovanější. Pojem "sociální" byl a je užíván všem, i totalitními režimy, zneužívání hesla o sociální

spravedlnosti a rovnosti je v pozadí každé kolektivistické a centralistické politiky. Ve svých důsledcích však taková politika vždy vedla k velké nespravedlnosti a naprostému úpadku aktivity a tvůrčího potenciálu lidí a k závislosti na státní moci. ODS chce pojmu "sociální" vrátit jeho skutečný význam a plný obsah, veškerou pestrost a dynamiku společného lidského usilování.

Přitom vycházíme z toho, že pouze ekonomicky silný a prosperující stát může plnit cíle, které si stanovil v oblasti sociální politiky a sociální péče. Zásadně proto odmítáme slovní a systémové, politické a praktické oddělování sociálních opatření od ekonomických. Ve své podstatě každé sociální opatření je i ekonomickým, a naopak. Jsme si vědomi, že v blízké budoucnosti nemůžeme dosáhnout stavu plného sociálního uspokojení, že i v této oblasti jde o postupný vývoj. ODS byla vždy vzdálena jakýmkoli planým slibům a sociální demagogii; i v této oblasti je náš program především programem realistickým. Přitom si je ODS vědoma důležitosti jasně definované sociální politiky a o svůj podíl na zodpovědnosti za tuto politiku na různých úrovních organizace společnosti se tímto programem hlásí.

I. Devastace sociální politiky - důsledek komunistické minulosti

Centralizovaný stát učinil sociální politiku středem své ideologie. tato politika však měla řadu negativních důsledků:

- zbavovala občany a jejich rodiny motivace k tomu, aby si pomohli sami,
- vedla k nivelizaci a uniformitě, ke stírání rozdílů mezi jednotlivci a jejich schopnostmi,
- z ideologických důvodů byla mnohde deformujícím způsobem nadsazena, kladla finančně nepřiměřené nároky a plýtvala prostředky, jindy byla zcela nedostatečná,
- byla poskytována plošně, všem bez rozdílu a centrálně,
- byla často neadekvátní, neefektivní a v posledních letech financovaná na úkor podstaty národního bohatství.

Stát ovšem pečoval o občany z jejich vlastních zdrojů: za to, co poskytoval, jsme platili všichni. Tato všeobecná solidarita byla zneužívána jedněmi na úkor jiných formou větších výhod. Přitom byli preferováni příslušníci komunistické strany a příbuzní příslušníků komunistické nomenklatury.

Na druhé straně nebylo možné, aby si občané pomohli sami nebo za výhodných podmínek odložili svou spotřebu na pozdější dobu, např. na stáří. Byly vyloučeny všechny formy nestátní sociální solidarity. Stali jsme se nesvéprávními lidmi, kterým "hodný" stát přiděloval blaho, ovšem pouze podle svých představ a měřítek.

Tato opatření vedla k degradaci lidské důstojnosti občana, ke zprůměrování jeho schopností i potřeb. Ve svých důsledcích omezila lidské aktivity a o schopnosti, zájem o životní situaci jednotlivců a zejména zájem o věci veřejné.

II. Od listopadu 1989 do dneška

Polistopadové změny se dotkly pochopitelně i sociální politiky. Přesto se zatím nepodařilo vytvořit ucelenou koncepci sociální politiky a harmonizovat časový plán jednotlivých kroků tak, aby sociální a politické důsledky transformace ekonomiky byly co nejmenší.

Nebezpečná je hlavně narůstající byrokratické sociální péče a její přetrvávající plošné působení ("sociální slunce", svítící i na ty, kteří to nepotřebují, namísto "sociálního reflektoru" - individuálně a cíleně zaměřené sociální péče). Zatím vůbec nezačalo nutné odstátnění sociální péče a její privatizace.

Nutná preventivní opatření - výchova k odpovědnosti za sebe, za svoji rodinu a obec, důraz na kvalifikaci a rekvalifikaci, rozšiřující se možnosti uplatnění, podpora vzniku nových pracovních míst aktivní daňovou politikou a další možná preventivní opatření zůstávají většinou jen na papíře.

Místo toho všeho se sociální problematika nebezpečně politizovala, demagogové využívají nutné a nezastírané sociální dopady ekonomické transformace, klamou, aby činili nereálné populistické sliby a hlásali krátkodobá populistická opatření bez ohledu na konečné sociální důsledky. V tomto směru je zvláště nebezpečné politizování stávek a záměrné narušování sociálního smíru.

Nepřipravenost koncepční, legislativní i praktická se často řešila odkládáním řešení namísto rychlou nápravou v personální i věcné oblasti. Informovanost občanů o cílech sociální politiky a aktivní působení sdělovacích prostředků ve prospěch rychlé přeměny socialistické sociální koncepce a při výchově k individuální odpovědnosti občanů jsou zatím na velmi nízké úrovni.

Výsledek takové sociální politiky pak nemůže být jiný než je: transformace socialistického, státně-byrokratického modelu závislosti v pružný, pluralitní a moderní systém sociálního zabezpečení je nekoncepční, nedůsledná a zůstává stát v půli cesty.

III. Vlastní program ODS

Rychlá obnova společnosti předpokládá nejen vznik trhu zboží a kapitálu, liberalizaci a privatizaci, ale i vznik trhu práce s jednotnými základními podmínkami práce a života lidí. To vyhovuje jak občanské svobodě a rovnosti, tak potřebám soutěže v podmínkách svobodného trhu (srovnatelné sociální náklady a stejné pracovní podmínky).

Přeměna centralizovaného hospodářství na podmínky trhu v ekonomické oblasti musí proto být v sociální oblasti doprovázena přechodem od pečovatelského pojetí "sociálních jistot", neprůhledného přerozdělování, státního monopolu uniformně pojaté sociální péče k aktivní, individuálně pojaté sociální politice, která občany motivuje k aktivní činnosti a vzbuzuje odpovědnost za vlastní budoucnost. Přitom nehodláme zastírat, že celková úroveň sociální politiky je závislá na stupni hmotného, politického i mravního rozvoje společnosti.

Hlavní zásady sociální politiky ODS

Základem sociálních aktivit jsou pro nás jedinec, rodina a obec. Sociální politika je výsledkem vzájemné aktivní spolupráce občanů, rodin, komunit v rámci jednotlivých obcí, v rámci jednotlivých správních celků, území a nakonec i celého státu. Tak jako existují zásadní rozdíly mezi lidmi, liší se i způsoby uspokojování jejich potřeb. Poctivá sociální politika může zaručit pouze základní společensky uznaná minima potřeb daná Listinou základních práv a svobod.

Občan bude mít možnost sám rozhodovat o způsobu uspokojování svých potřeb. Především se má umět postarat o sebe a o své bližní sám nebo s pomocí své rodiny. dalším přirozeným útočištěm by měla být zájmová sdružení, občanská vzájemnost a komunita, v níž občan žije. Stát by měl být útočištěm až posledním - existenčním, nikoli luxusním.

Sociální politika proto musí být odstátněna, tj. musí být snížena její závislost na státní moci a na státním přerozdělování. Rozhodování se přesune na místní a samosprávná sdružení. Především v samotných obcích a městech je totiž nejlépe známo, kdo a jakou pomoc skutečně potřebuje.

Budeme usilovat o to, aby občan o sociální pomoci aktivně spouštěl rozhodování. K tomu je nezbytné, aby byl i v této oblasti zákazníkem, tj. aby mu byly poskytnuty prostředky, za něž si sociální službu podle svého uvážení a výběru koupí. Nebude tedy prosebníkem, ale podnikatelem, starajícím se o účelné vynaložení svých prostředků ve svůj prospěch.

Aby se změnilo postavení občanů, nestačí demonopolizovat sociální správu, decentralizovat ji a zmnožit formy financování. ODS bude usilovat o demonopolizaci státní sociální péče a podporovat vznik nových forem sociální pomoci nezávislých institucí, spolků a iniciativ, které ji budou různými způsoby poskytovat. Bude napomáhat vytváření legislativních i finančních podmínek pro zrovnoprávnění všech nestátních typů sociální péče, zejména těch, které občanu umožní setrvat v jeho přirozeném sociálním prostředí.

ODS bude prosazovat oddělení podstatné části prostředků sociální péče od státního rozpočtu. Financování zčásti převezmou veřejnoprávní fondy, nadace apod., které jsou spravovány plátcí i uživateli. Pro shromažďování finančních prostředků těmito fondy i nadacemi je nutné vytvořit podmínky v daňovém systému.

V systémech povinného pojištění nebo zabezpečení chceme prosadit, aby si občané měli možnost toto pojištění nebo zabezpečení zvolit podle svého uvážení. Přitom musí být zaručeno, že zvolený typ pojištění bude alespoň tak výhodný a zajištěný jako státem nabízená alternativa.

Sociální politika ODS tedy vychází z rozhodující úlohy občanů a z osobní odpovědnosti člověka za vlastní budoucnost. Příkladá přitom velmi důležitou roli obecním, charitativním a dalším nestátním institucím. Přitom budou vytvořeny legislativní i finanční podmínky pro zrovnoprávnění všech typů sociální péče.

PRIORITY POLITIKY ODS V ZÁVISLOSTI NA VÝZNAMNÝCH SKUPINÁCH OBČANŮ

Rodina

Rodinu považujeme za střed naší sociální politiky, v němž se veškerá sociální činnost protíná.

ODS chce rodině vrátit její sociální a kulturní roli a vytvářet podmínky pro to, aby byla schopná postarat se o všechny své členy. Rodina je schopna díky svému výchovnému a citovému prostředí docílit nesrovnatelně lepších výsledků než školení profesionálové. Proto je třeba plně respektovat právo vychovávat děti v rodině a chránit rodinu jako soukromou sféru před neúměrným zasahováním. K tomu ovšem rodina potřebuje kromě zákonných norem a přiměřeného finančního zabezpečení i odbornou pomoc a poradenství. Je tedy třeba vytvořit v obcích poradní místa pro rodiny, které pečují o své handicapované členy; chceme umožnit, aby i staří a invalidní lidé mohli žít ve svém přirozeném sociálním prostředí, v normálních bytech, blízko svých bližních a přátel.

Budeme podporovat vytvoření žádoucí rovnováhy mezi soběstačností rodin a veřejnou pomocí. Zásahy státu do rodiny se musí omezit jen v zájmu ochrany před vznikem násilí a před jinými nepříznivými vlivy,

zejména na vývoj dítěte. Místo plošně přiznávaných výhod a přídavků všem rodinám se zasadíme o sociální pomoc těm, které ji skutečně potřebují.

Důchodci

Tato velká skupina obyvatel již nemůže změnit podstatným způsobem své finanční zabezpečení. Důstojné stáří může být zaručeno pouze při dosažení ekonomické prosperity, dokonalém systému sociálního pojištění a připojištění a určité úrovni tradičních hodnot lidské solidarity.

Důchodci pro nás však představují nejenom pasivního příjemce dávek, ale i významnou společenskou sílu. Jejich energie, chuť a schopnosti podílet se na sociálním programu společnosti nejsou dosud využity.

Budeme se proto snažit:

- valorizovat důchody tak, aby byla zachována přiměřená životní úroveň důchodců,
- těm, kteří chtějí a mohou, umožnit další produktivní činnost včetně soukromého podnikání,
- dát důchodcům v obcích příležitost aktivně se účastnit veřejně prospěšné činnosti,
- vést společnost k tomu, aby byly uznávány a využívány zkušenosti starších,
- budovat domovy pro důchodce, penzióny a služby pro důchodce v místech jejich trvalého bydliště, aby bylo zajištěno důstojné stáří.

Mládež

Mládež patří ke skupinám nejvýrazněji ohroženým nezaměstnaností a společenskou nestabilitou vůbec. Musíme jí dát možnost zvolit si svobodné povolání a současně jí v případě potřeby umožnit rekvalifikaci za co nejnižších nákladů. S nezaměstnaností mládeže je spojena kriminalita a drogová závislost. Jsme přesvědčeni, že prevence těchto nežádoucích jevů je možná pouze tehdy, budou-li mít mladí lidé příležitost najít práci. Proto budeme podporovat všechny činnosti podniků a institucí směřující ke zvýšení zaměstnanosti a kvalifikace mládeže. považujeme rovněž za důležité, aby byla zajištěna právní i skutečná ochrana mládeže před škodlivými společenskými jevy.

Pro sociální zajištění mládeže je velmi důležité řádné rodinné zázemí. I to je důvod, proč má rodina v sociální politice ODS tak významné místo. Budeme podporovat aktivity, jejichž cílem je vytváření náhradního rodinného prostředí pro mládež bez vlastních rodin.

Pro talentované mladé lidi je třeba vytvořit na všech úrovních, od řemesel po vědeckou práci, systém možností pro jejich vzdělávání a uplatnění. To mj. znamená vytvářet příležitosti pro časově omezená zaměstnání, která by pomohla mládeži před dokončením vzdělání částečně zajišťovat její finanční situaci, zavést stipendia pro studenty a půjčky na studium, umožnit mladým lidem účast na sociálně a veřejně prospěšných činnostech bez ztráty nároků v zaměstnání a při studiu apod.

Ženy

S důrazem, který klademe na funkci rodiny v celém systému obnovy společenského života i sociální péče, souvisí význam, jaký přikládáme roli matky v rodině. V matce vidíme záruku základních hodnot a tvůrce pozitivního rodinného prostředí. Ženy kromě toho představují značný intelektuální a pracovní potenciál, kterého se nechceme a nemůžeme vzdát. Konflikt mezi oběma rolemi, které plní, by měl být co nejmenší. Proto chceme vytvořit ženám prostor pro svobodnou volbu a zároveň zaručit podmínky, které jim usnadní jejich vlastní nezastupitelnou úlohu. Budeme podporovat takové možnosti, jako je zkrácená či variabilní pracovní doba, rozvoj služeb, vytváření širších komunit zajišťujících vzájemnou pomoc. ODS bude prosazovat, aby žena, která se rozhodne pro určité povolání, v něm měla stejnou šanci pro rozvoj i pro hodnocení jako muži.

Ženy jsou vždy více ohrožené nezaměstnaností než muži. Budeme proto podporovat rekvalifikační programy pro ženy, a to zejména v oblasti služeb, včetně služeb sociálních, které jsou jim blízké a přitom umožňují pružnější přizpůsobení pracovního času.

Zdravotně postižení

Počet zdravotně postižených osob se v posledních letech zvyšuje a rozšiřuje se i rejstřík druhů postižení. Přitom invalidita není jen jejich problém osobní, ale i problém jejich rodin a okolí. považujeme za důležité, aby se postižení lidé a jejich rodiny integrovali do běžného života. Budou důkladně informováni o svých možnostech a limitech.

Mezi opatření, která bude ODS v této oblasti iniciovat a prosazovat, patří zejména:

- zajistit postiženým vzdělání přiměřené jejich podmínkám a individuálním potřebám, a to pokud možno v rámci normálního školního vyučování,

- umožnit jim přiměřené začlenění do pracovní činnosti,
- vytvářet na všech úrovních bezbariérové prostředí, aby se zdravotně postižení mohli bez vážnějších problémů účastnit běžných společenských činností,
- vytvářet a rozšiřovat poradenství a terapii pro rodiny pečující o zdravotně postižené členy,
- podporovat legislativními a ekonomickými nástroji vznik a činnost nestátních iniciativ a korporací.

Sociálně problematicí

Jde o skupiny občanů nebo jedince, jejichž životní chování se dlouhodobě nebo trvale dostává do rozporu s běžně uznávanými normami, v horším případě i do rozporu se zákony. těmto lidem mnohdy zcela chybí možnost volby: spíše než finanční prostředky a formální dohled je jim třeba dát šanci najít nové uplatnění v životě.

I zde bude ODS iniciovat a podporovat vznik a působení nestátních subjektů, zejména církevních a charitativních. Budeme stimulovat rodiny či skupiny občanů k péči o děti ze sociálně problematického prostředí, zasadíme se o zlepšení práce v dětských domovech a domovech mládeže a o zvýšení ochrany dětí a mládeže před společensky nebezpečným jednáním.

Nezaměstnaní

ODS považuje určité procento krátkodobé nezaměstnanosti za přirozený, dynamický a v jisté míře stimulující jev trhu práce.

V době přechodu na tržní hospodářství může počet nezaměstnaných přechodně stoupnout. Ani v této situaci ovšem není možné pasivně přidělovat nezaměstnaným nepřiměřené sociální podpory umožňující spekulaci. Rozhodující je podporovat drobné podnikání, samostatnou ekonomickou aktivitu a tvorbu pracovních míst, přeškolovat lidi na nové produktivní aktivity a zaměstnávat nezaměstnané přechodně veřejnými pracemi.

Považujeme za nutné změnit dosavadní roli pracovních úřadů, poskytnout jim více samostatnosti a podřídit je samosprávné kontrole těch, jichž se jejich činnost především týká - sociálním partnerům a představitelům měst a obcí. S tím souvisí i úsilí přeměnit dosavadní systém podpor poskytovaných ze státní pokladny v systém pojištění v nezaměstnanosti, s průhlednými a přesnými podmínkami pro poskytování dávek. Nechceme, aby pro některé lidi bylo výhodnější než pracovat žít ze sociální podpory.

Bytová politika

Úroveň bydlení se bezprostředně dotýká základních zájmů jednotlivců i rodin. Bydlení vytváří elementární hmotný rámec pro jejich životní realizaci. Dědictví minulosti je přitom i zde - a zvláště zde - katastrofální.

ODS usiluje o dvě základní změny vůči minulému a současnému stavu: v právní oblasti o přenesení odpovědnosti na vlastníka, v oblasti ekonomické o vytvoření fungujícího trhu s byty. Obojí má i významnou sociální stránku.

Současné situaci v péči o bytový fond je třeba čelit daňovou a úvěrovou politikou, která posílí jistotu vlastníka, že prostředky, které bude do obytných domů investovat, se mu v dlouhodobé perspektivě vrátí, aniž by to neúnosně zatížilo jeho či jeho nájemníky. Trh s bydlením pak znamená svobodu volby přiměřeného bytu.

Pokud jde o státní bytovou politiku, chceme postupně odbourat dotace na nájem bytů a z ušetřených prostředků hradit cílenou podporu sociálně slabším rodinám či osamělým občanům. Úlohou státu a obce je dále pomoc v případě, kdy občan ani jeho rodina nejsou schopni opatřit si bydlení. Náhradní a sociální byty musí zaručit určitý standard, daný požadavky na kulturní bydlení, a na druhé straně odpovídat reálným možnostem obcí.

Závěr

Možnosti sociální politiky jsou dány v první řadě ekonomickou prosperitou státu. ODS nepředkládá líbivé utopické projekty, ale realistický program sociální pomoci a svépomoci. Prvním a rozhodujícím krokem na této cestě musí být přechod od rovnostářského státního pečovatelského k aktivní, individuálně pojaté sociální politice. Jejními základními pilíři jsou uvědomělý občan, rodina a obec jako přirozené jednotky sociální aktivity. Úloha státu se omezí na to, že zajistí legislativu, bude kontrolovat úroveň sociálních služeb a zaručí určité minimum sociální pomoci pro všechny.

Na tomto základě chceme rozvinout systém individuálně diferencované, cíleně zaměřené sociální péče, na níž se budou podílet jednotliví občané, dobrovolná občanská sdružení, obce, veřejnoprávní fondy, nadace atp. Především však chceme vrátit rozhodující sociální a kulturní roli rodině, která byla jako

instituce v komunistickém období těžce poškozena. Zvláštní péči věnujme sociálně slabým či zranitelným skupinám obyvatelstva (důchodci, ženy, mládež, zdravotně postižení).

Jsme si vědomi toho, že při všem významu hmotných podmínek společnosti pro úroveň a účinnost sociální péče nezáleží výlučně jen na nich. Působí tu i politická kultura, atmosféra vzájemné úcty a snášenlivosti, mravní úroveň občanů.

ZDRAVOTNICTVÍ

Úvod

Dědictvím předchozího režimu v oblasti zdravotnictví je zvláště tíživé. Dotýká se totiž tak základních hodnot, jakými jsou pro každého člověka zdraví a život. Je dobře známo, že střední délka života u nás patří mezi nejkratší v Evropě, nemocnost a úmrtnost na nemoci srdce a cév a na zhoubné nádory naopak mezi nejvyšší. Přitom se situace od 50. let plynule zhoršuje. Bez nadsázky lze říci, že komunistický režim připravil každého občana mimo jiné i o několik let života. Toto dědictví je navíc zálučné, neboť se s ním každý z nás bude vypořádávat ještě dlouho do budoucnosti.

I. Současný stav zdravotnictví - komunistické dědictví

Stress z nesvobody, ztráta osobní iniciativy a pocitu osobní zodpovědnosti za vlastní zdraví spolu s působením devastovaného životního prostředí podrývaly během komunistické éry lidské zdraví. Předčasně onemocnělí lidé se pak stávali objektem zdravotní péče, kterou komunistický režim od února 1948 navzdory svým proklamacím postupně ničil.

Veškerá zdravotnická zařízení byla zestátněna. Přitom byl rozvrácen zdravotní systém, který platil za jeden z nejlepších v Evropě, systém založený na pojištění, systém, který zabezpečoval každému občanu republiky slušnou zdravotní péči.

Komplexní pojištění zahrnovalo vlastní nemocenské pojištění a pojištění nemocenských a sociálních dávek. Do zdravotního systému dále spadala léčebná a preventivní péče, hygienická služba a střední zdravotnické školství. Pojišťovací systém byl diverzifikován. Hlavním nositelem pojištění byla Ústřední sociální pojišťovna, ale souběžně s ní působily např. i rezortní a oborové pojišťovny či pojišťovny různých společenstev. Dohromady vytvořily pojišťovací síť, ve které konkurenční principy zajišťovaly růst úrovně poskytované péče.

Pojištěnci byli členy některé z pojišťoven a prostřednictvím svých volených zástupců se podíleli na její správě. Platba pojistných částek byla hrazena srážkou části daně z hrubé mzdy zaměstnance a na platbu přispíval i zaměstnavatel. Pojištěnci i jeho rodinným příslušníkům byla poskytována léčebná péče, aniž ji musel přímo a bezprostředně hradit. Systém dále vytvářel jasně definovaný vztah mezi lékařem a pacientem. Pacientovi umožnil svobodnou volbu lékaře, pro lékaře přinášel slušné hmotné zabezpečení.

Tento dobře propracovaný systém zdravotní péče, a zejména systém poskytování léčebné péče, byl v roce 1950 zrušen. Stát se stal jediným zaměstnavatelem zdravotníků, jediným zásobovatelem a dodavatelem zdravotnické techniky a léků, jediným investorem ve zdravotnictví a jediným vzdělavatelem zdravotníků.

Komunisté se zmocnili kontroly nad všemi oblastmi zdravotnictví. Vyhnali řádové sestry z nemocnic a také z charitativních a sociálních institucí. Ve vlnách různých prověrek často sesazovali schopné odborníky a nahrazovali je svými přísluhovači. Zcela degradovali postavení zdravotních sester. Rozhodovali o tom, kdo smí a kdo nesmí mít vyšší kvalifikaci, ať již odbornou či vědeckou. Politická příslušnost se stala základní kvalifikací pro obsazování vedoucích míst. Mnohé nemocnice se změnily v chátrající areály. Výstavba nových objektů naprosto neodpovídala potřebě moderní lékařské péče.

Za komunistické vlády byl změněn i daňový systém. Daň ze mzdy, do té doby dělená mezi daňový odvod na zdravotní, sociální a fiskální účely, splynula v jednu položku. Tím zanikla průhledná kontrola vzniku zdravotního a sociálního fondu a nastoupil direktivní a přidělový rozpočet: zdravotnictví dostalo tolik peněz, kolik pro ně bylo na daních vybráno. Přirozeně, že pak nebyly prostředky na speciální nákladnou moderní léčbu a léčiva.

Komunistický systém ponižoval nemocné tím, že jim přikazoval jediného možného lékaře, lékaře a ostatní zaměstnance vykořisťoval platy, které patřily ve společnosti k nejnižším. Za těchto okolností není divu, že se značně zhoršily vztahy mezi lékařem a pacientem. Pacient, přikázaný ke konkrétnímu lékaři bez možnosti svobodné volby, a špatně motivovaný zdravotník jsou dramatickou zkratkou komunistické deformace kdysi kvetoucího systému československé zdravotní péče.

II. Od listopadu 1989 do současné doby

V prvním půlroku 1990 se vedení resortu jen orientovalo v problémech. Program reformy zdravotnictví, nastolený po volbách, byl nereálný. Trvalo jistou dobu, než vedení resortu začalo pod vlivem poslanců ČNR i zdravotnické veřejnosti pomalu připravovat projekt tzv. transformace.

Často se přitom nedařilo lépe obsadit vedoucí funkce ve zdravotnických zařízeních. Bylo dost případů, že v konkursních komisích zasedali lidé spojení s bývalým režimem; do vedoucích funkcí v nemocnicích se pak dostávali bývalí funkcionáři komunistické strany, někdy i příslušníci Lidových milicí.

Nyní je třeba transformovat téměř všechny oblasti zdravotnictví. Jde jak o přechod zdravotnictví na pojišťovací systém, tak o změnu postavení lékařů a jednotlivých zdravotnických zařízení. Je pochopitelné, že přitom dochází k potížím a konfliktům - domníváme se ovšem, že zde už dávno měla být ucelenější koncepce.

V oficiálním programu se jen váhavě a omezeně uplatňují principy privatizace. To se týká i tak snadno privatizovatelných zařízení, jako jsou lékárny a lázeňské objekty. Stále nejsou vytvořeny předpoklady pro vznik nestátních zdravotnických zařízení.

V oblasti pojišťovnictví se z celého uceleného systému zdravotní péče navrhuje zatím aplikovat jen systém zdravotního pojištění (pojišťovna hradí léčebné úkony a zdravotnické potřeby včetně léčiv), nikoliv však systém nemocenského pojištění (pojišťovna hradí dávky v nemoci). Pro nemocenské pojištění nebyly včas vytvořeny legislativní předpoklady.

To zakládá určitou dvojkolejnost systému: lékař bude pracovat za podmínek výkonu svobodného povolání, ale nemocenské dávky bude poskytovat stát podle dosavadních nezměněných socialistických praktik. Centrální orgány pak budou docela logicky chtít ponechat posudkové komise ve státní správě. Tím se omezí kontrolní schopnost a také akceschopnost nemocenské pojišťovny.

Postaru dosud rovněž funguje systém lázeňského léčení: pobyt v lázních je často jen náhražkou odborářské rekreace či jiné formy dovolené.

Aparát pojišťovny je zcela centralizovaný (pobočky se mají stát pouhou exekutivou ústředí) a nedemokraticky ustavený. V jiných systémech jsou pojištěnci členy pojišťovny a mají právo volit delegáty na její významná jednání. u nás mají být pojištěnci jen příjemci péče.

III. Iniciativa ODS ve zdravotnictví

V celé zdravotnické oblasti, zejména pak při poskytování léčebné péče, v lékárenství, rehabilitační a lázeňské péči bude ODS iniciovat všechny druhy privatizačních procesů. Je totiž nezbytné umožnit, aby do zdravotnictví pronikly prvky tržní ekonomiky a konkurenční principy.

Je třeba provést odstátnění poskytované vlastní léčebné péče. Jejím základním prvkem se stanou nestátní, tedy soukromá, církevní, charitativní a jiná zdravotnická zařízení (ordinace rodinného, praktického, odborného lékaře, sdružení lékařů, nemocnice, sanatoria, ozdravovny a lékárny). Tato zařízení budou buď spolupracovat s pojišťovnami, nebo působit zcela na soukromé základně. ODS bude prosazovat, aby zdravotnická zařízení přešla do majetku obcí, tedy byla odstátněna. Zejména ambulantní zařízení pak budou obce prodávat nebo pronajímat lékařům. Stát bude hradit léčebnou výši jen u programů, které svým objemem přesáhnou možnosti pojišťovny (například srdeční chirurgie, nebo transplantací program, očkování dětí a některé jasně definované další speciální programy).

Zdravotní politiku bude určovat zdravotní pojišťovna, lékařská komora a orgány státní správy. Centrálně a monopolně poskytovaná lékařská péče bude rozložena následujícími mechanismy:

Budou vytvořeny podmínky umožňující vznik systému nestátního zdravotního pojištění. Soukromé pojišťovny budou fungovat na principu platby pojistného v hotovosti a mohou pokrýt jak standardní, tak nestandardní péči. základní péče však musí být poskytována všem nemocným stejně, rozdíl bude dán především stupněm pohodlí při ošetřování v nemocnici.

Zdravotnická hierarchie se musí decentralizovat. Významným prvkem při této decentralizaci by měly být regionální pojišťovny, které by spolu se zdravotními radami okresních úřadů měly vytvářet v rámci obecné koncepce a podle specifických požadavků regionu svůj vlastní profil zdravotní péče.

V práci zdravotnických zařízení je nutno uplatňovat ekonomická hlediska. Tím, že si pojišťovny určí konkrétní mechanismy při financování provozů zdravotnických zařízení, odpadne postupně neúčelné a neefektivní vynakládání finančních prostředků. Finanční prostředky takto získané budou využity ke zkvalitnění léčebné péče.

Jedním z klíčových faktorů celého zdravotnického programu ODS je obnova morálních a etických hodnot zdravotní péče. Vztah mezi pacientem a lékařem nebude pochopitelně nikdy určen pouze materiálními podmínkami zdravotníků. V důsledku toho, že si pacient bude moci svobodně zvolit lékaře a lékař bude pracovat za odměnu odpovídající hodnocení podle jasných pojišťovacích pravidel, se nastolí mnohem

otevřenější vztah mezi lékaři a nemocnými: vztah vzájemného respektu a důvěry. nad profesionální a etickou náplní výkonu zdravotní péče bude dohlížet lékařská komora s jasnou disciplinární působností.

Zvláštní péče bude věnována chronicky nemocným a invalidním občanům. K tomu, aby byly vytvořeny podmínky pro zařazení zdravotně postižených do společnosti a pro využití jejich intelektuální kapacity, může přispět jak soukromý, tak veřejný sektor, a v neposlední řadě i okresní a obecní správa.

Na zcela jinou úroveň musí být postaveno postgraduální zdravotnické vzdělávání. univerzitní příprava studentů medicíny by měla zajistit, aby absolventi dosáhli úrovně srovnatelné s absolventy univerzit evropského společenství. Zásadně musí být změněn systém popromočního vzdělávání. Doškolování bude probíhat v systému akreditovaných pracovišť, která budou svoji akreditaci získávat v konkursním řízení. odborné kvalifikační zkoušky lékařů budou provádět nezávislé komise, složené z představitelů lékařské komory, odborných lékařských společností a státní správy.

Vědecké práci je třeba postupně vytvořit takové podmínky, aby se československá lékařská věda dostala alespoň na úroveň, kterou mají srovnatelné evropské státy.

Státu, reprezentovanému jednak Ministerstvem zdravotnictví, jednak okresními úřady, odpadne bezprostřední dozor nad řízením a poskytováním zdravotní péče. Stát si však ponechá nezbytné instrumentarium pro podporu zdravotnických programů, které dočasně nebo dlouhodobě nemůže zajistit pojišťovna. Jedná se například o transplantační program, zdravotní péči o nepojistitelné občany, o duševně nemocné a staré občany. V nastávajícím období bude však ještě základní úlohou státu transformace zdravotnictví.

Věda, výzkum, náročné lékařské úkony, oblast, kde lékařská péče hraničí s péčí sociální, by přitom neměly být se vším všudy uvrženy na bedra státu. ODS bude napomáhat vytvoření společenské atmosféry, jež podnítl soukromé podnikatele, aby se na těchto úkolech podíleli různými formami sponzorování, s vědomím, že jde o prestižní záležitosti, které přispívají k dobrému jménu firmy. Takováto iniciativa by měla být podpořena i opatřeními v oblasti daňové.

Státu zůstává zodpovědnost za dohled nad veřejným zdravotnictvím, zejména nad oblastí dosavadní hygienické služby. Hygienická služba se musí podílet na úsilí o zlepšení kvality vzduchu, vody, půdy a zejména potravin. Musí být jedním z nástrojů státní zdravotnické politiky. O dozor nad jejím řízením a poskytováním se bude stát dělit s orgány pojišťovny a lékařské, stomatologické a lékárnické komory.

Závěr

Stěžejní zásadou zdravotnického programu ODS je nepřipustit během transformace zdravotnického systému, aby se snížila úroveň zdravotní péče. Dlouhodobý cíl je však mnohem širší. Po uplynutí příštího volebního období by nejen systém zdravotní péče, ale i úkony, které budou nemocným poskytovány, měly být srovnatelné s tím, co poskytuje zdravotní péče nemocným ve vyspělých evropských zemích. Chceme toho dosáhnout tím, že odstátníme zdravotnictví privatizací zdravotnických zařízení a vytvoříme efektivní pojišťovnictví s uplatněním konkurence i účasti pojištěnců na správě pojišťoven. systém doplní profesní i etická kontrola lékařské péče profesními sdruženími. Zlepšením hmotné situace zdravotníků v návaznosti na výsledky jejich práce a možností volby ze strany pacientů by měl být obnoven nejen vztah důvěry mezi jednotlivým pacientem a jednotlivým lékařem, ale i vztah důvěry mezi veřejností a zdravotnickým systémem vůbec.

Příští systém péče o zdraví by měl zaručit, že se občan narodí v lidských podmínkách, v lidských podmínkách bude žít a také stonat. Vedle důrazu na vysokou profesionální úroveň je právě důraz na lidskou důstojnost základním kamenem zdravotnického programu, který předkládáme.

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Úvod

Základním pilířem programu ODS je aktivní, svobodný a odpovědný občan; k jeho odpovědnosti nedílně patří i starost o prostředí, ve kterém žije.

I když řešení problémů životního prostředí považuje ODS za nutnou součást systémových změn společnosti, odmítáme romantické nadřazování této problematiky jiným, jak to dělají různé "zelené" strany. Nechceme právě dnes klást nespílitelné extrémní požadavky, mechanicky převzaté ze zkušenosti zemí, které jsou po všech stránkách daleko před námi. Životní prostředí jsme zdědili ve stavu horším než v jakém je naše prostředí kulturní, hospodářské nebo politické. Naše politika v oblasti ekologie je proto cílevědomá, ale současně realistická. Vychází z poznání, že základním předpokladem pro skutečné ozdravení životního prostředí je fungující demokratická společnost s úspěšnou ekonomikou. Bez svobodné výměny názorů a informací a bez hmotných prostředků, které efektivní společnost produkuje,

můžeme v oblasti ekologie jen nevěčně fantazírovat. Nedostatečná péče o prostředí, v němž žijeme, naopak znamená i nešetrné hospodaření a nemravnou politiku, prováděnou na úkor světa, o nějž nám bylo uloženo pečovat, a na úkor příštích generací.

Právě v sociální oblasti je díky dřívější ideologické propagandě a praxi naše myšlení i očekávání nejdeformovanější. Pojem "sociální" byl a je užíván všemi, i totalitními režimy, zneužívání hesla o sociální spravedlnosti a rovnosti je v pozadí každé kolektivistické a centralistické politiky. Ve svých důsledcích však taková politika vždy vedla k velké nespravedlnosti a naprostému úpadku aktivity a tvůrčího potenciálu lidí a k závislosti na státní moci. ODS chce pojmu "sociální" vrátit jeho skutečný význam a plný obsah, veškerou pestrost a dynamiku společného lidského usilování.

I. Komunistické dědictví

Centrálně plánovaná a direktivně řízená československá ekonomika, založená na extenzivní exploataci přírodních zdrojů, zcela podcenila a dlouhodobě opomíjela nepříznivý vliv průmyslu, zemědělství, dopravy a těžby na životní prostředí a na zdravotní stav obyvatelstva. nesmyslná orientace ekonomiky na odvětví těžkého průmyslu a na energeticky a surovinově náročná odvětví dodnes představuje dědictví, kterého se budeme těžce a dlouho zbavovat.

Rozsahem a intenzitou poškození životního prostředí se dostalo socialistické Československo na jedno z čelných míst v Evropě i na světě. Údaje o jeho skutečném stavu byly obyvatelstvu zamlčovány anebo záměrně zkreslovány. V politických a ekonomických rozhodnutích, i při tvorbě státního rozpočtu bylo poskytování finančních prostředků na zlepšení životního prostředí až na jednom z posledních míst. Chyběla potřebná legislativa a účinný kontrolní systém na jeho ochranu, nikdo neřešil důsledky v sociální a zdravotní sféře a ekologická výchova společnosti byla zcela zanedbána.

II. Od listopadu 1989 po dnešek

Za dobu, jež uplynula od listopadu 1989, nebylo samozřejmě možné napravit nesmírně rozsáhlé, v minulosti vzniklé škody, ale jsme přesvědčeni, že se i v této oblasti dalo udělat víc.

Dodnes chybí jasná koncepce politiky, která by vycházela ze specifické situace naší země. musíme se především vypořádat s nesmírnou zátěží existujících zdrojů znečištění; to znamená zaměřit se v první řadě na krátkodobý časový horizont, ale v tom směru dosavadní programy zklamaly. navíc nebyly dostatečně jasně formulovány ani dlouhodobé cíle a perspektivy.

Stav životního prostředí závisí na postojích a přístupech všech občanů - na tom, jak hospodaří zemědělci a lesníci, na energetice, na struktuře průmyslu, na dopravě. V těchto základních oblastech se zatím k lepšímu mnoho nezměnilo. Ceny energie a přírodních zdrojů zůstávají nízké, hluboko pod skutečnými náklady na jejich získávání, a nezahrnují náklady na opatření proti poškozování životního prostředí. Stát nezřídka pomáhá udržovat při životě ekologicky neúnosné podniky a celá odvětví, s cílem ještě chvíli zachovat existující pracovní příležitosti.

Vlády v minulém období sice konstatovaly, že naše životní prostředí je v katastrofálním stavu, a že jeho zlepšení patří mezi naléhavé společenské priority, ale žádná energická opatření v této oblasti provedena a vlastně ani pořádně zahájena nebyla. Z minulých chyb se musíme poučit a pro další cestu najít novou orientaci.

III. Program ODS v oblasti životního prostředí

Základní východiska

Ekologický program ODS je postaven na těchto principech:

Zásad závislosti ekologie na ekonomické prosperitě. Odmítáme naivní názor, že ekonomický růst a akumulace kapitálu nutně devastuje životní prostředí. Právě naopak, jak ukazují světové zkušenosti, mají ekonomicky úspěšné země dostatek prostředků na odstraňování znečištění životního prostředí a tento problém tam není tak akutní jako v zemích málo hospodářsky vyvinutých. Hojnost kapitálu, a tudíž relativní levnost kapitálových statků, a jako jsou čističky, odlučovače, měřicí a kontrolní zařízení, automobilové katalyzátory apod. usnadňují péči o životní prostředí.

Zásada integrace. Politika v životním prostředí musí být dobře sladěná s politikou v oblasti hospodářské, průmyslové, sociální, vědecké, zdravotní, školské a dalších.

Zásada etická. Úsilí o ozdravení životního prostředí má významný rozměr etický. Vychází z poznání, že současná generace, která je jako první v historii schopna skutečně zničit světovou biosféru, ale zároveň - snad jako poslední - ji zachránit, má zvláštní poslání. Toto poslání znamená uznání práv příštích generací.

Zásada rovnováhy mezi dlouhodobou a krátkodobou perspektivou. V dlouhodobé perspektivě jsou nepochybně účinnější opatření preventivní, minimalizující vznik znečištění například zaváděním máloodpadových technologií; v naší dnešní situaci se však musíme především vyrovnat s mnoha již existujícími zdroji znečištění, a to pomocí opatření následných, jako je například čištění exhalátů a likvidace odpadů.

Zásad demokratického a právního státu. Pravidla v oblasti životního prostředí jsou v demokratické společnosti vyjádřena ve formě zákonů. Na občanech, na jejich vztahu k životnímu prostředí závisí celý úspěch v této oblasti.

Základní body ekologického programu

Časový horizont naší ekologické koncepce překračuje délku jednoho volebního období. Jejím základem jsou výše uvedené trvale platné zásady, z nichž vyplývají opatření v nadcházejících letech.

Pokud jde o legislativu, připravíme pro následující volební období program nových zákonů a navazujících podzákoných opatření. Naším cílem je postupně dosáhnout standardu států Evropských společenství. Je však nemožné okamžitě přijmout všechny normy těchto zemí, protože pro jejich současné uplatnění u nás nejsou všechny nezbytné předpoklady. Legislativa v oblasti životního prostředí musí být jasná, přehledná a musí obsahovat účinné sankce. Budeme vycházet ze zásady, že každý musí platit za využívání přírodního zdroje jeho skutečnou cenu, odrážející jeho vzácnost. Uplatňování sankcí (jak peněžních, tak trestních) ovšem předpokládá jasné vymezení a ochranu vlastnických práv k přírodním zdrojům, i povinné používání monitorovací a kontrolní techniky.

Ochrana životního prostředí musí být založena na důsledné aplikaci zákona, ne na rozhodování byrokratických aparátů.

Nebudeme připouštět zahajování nových staveb nebo zavádění technologií, výroby nebo dovozu, které by byly v rozporu s přijatými zákony na ochranu životního prostředí a přírodních zdrojů.

Aby se zlepšila situace na zvláště zatížených územích, vytvoříme tam podmínky, jež umožní soustředit finanční zdroje k rychlému odstraňování nebezpečných zátěží životního prostředí.

Až dosud nejsou všechny účinné ekonomické nástroje v naší praxi uplatňovány. cílem je zabudovat je do soustavy hospodářských pravidel, do daňové soustavy, do veškeré ekonomické legislativy tak, aby stimulovaly výrobce k racionální výrobě a technologiím a spotřebitele k racionální spotřebě. Stát ovšem nebude rozhodovat o tom, co se má či nemá vyrábět, jaké technologie se mají či nemají využívat. Stanoví pravidla, která budou k ochraně životního prostředí stimulovat.

naším cílem je prosazení moderní a realistické energetické politiky, únosné pro životní prostředí. Energetická náročnost naší ekonomiky je (měřeno energií spotřebovanou na jednotku hrubého domácího produktu) 1,6x (USA) až 3,5x (Francie, Švédsko) vyšší než ve vyspělých státech. Proto musíme především energií šetřit. Vedle opatření cenových - ceny musí obsahovat i náklady na odstraňování škod na životním prostředí - budeme podporovat zavádění energeticky úsporných etchnologií a spotřebičů.

Musíme chránit přírodní zdroje, a proto je třeba zásadně změnit stále ještě přežívající kořistnické praktiky, ohrožující jejich samotnou základnu. Zemědělství, lesní hospodářství a využívání lesních zdrojů musí být provozováno podle zásady trvale udržitelného rozvoje. Nerostné ani jiné suroviny se už nadále nesmí rabovat, musí se užívat racionálně. Ochrana přírodních zdrojů proto zahrne celý rozsáhlý soubor opatření, směřujících k tomuto cíli.

Chceme zachovat a pokud možno posílit přírodní bohatství a zlepšit ekologickou stabilitu krajiny. Mezi hlavní prostředky, jak toho dosáhnout, patří ochrana maloplošných přírodních území včetně zeleně v krajině, ekologicky únosná turistika a promyšlená správa národních parků. Navzdory všeobecně poškozenému životnímu prostředí se u nás zachovalo mnoho krásných přírodních lokalit, jež musíme cílevědomě chránit. V rámci programu ochrany přírody budeme rovněž usilovat o to, aby se radikálně zlepšil vztah lidí ke zvířatům, především hospodářským, jejichž utrpení už nechceme dále tolerovat.

Pouze lidé vzdělaní a plně informovaní se budou aktivně angažovat ve věci ochrany životního prostředí. Cílem je proto zavést účinný, fungující systém získávání a rozšiřování informací o životním prostředí a postavit na solidní základ systém ekologického vzdělávání.

Úspěch politiky v oblasti životního prostředí je závislý na aktivní účasti nás všech. Prvním předpokladem pro to, abychom pro náš program získali širokou veřejnost, je plné zprůhlednění rozhodovacího procesu státu, včetně vynakládání finančních prostředků. Je třeba, aby se na tvorbě i uskutečňování programu pro životní prostředí spolu se státem podíleli občané, obce, nevládní organizace i celé regiony.

Z mnoha stran se nabízí účinná spolupráce a pomoc v různých formách, včetně pomoci finanční. Chceme-li všech možností důkladně využít, musíme být sami schopni formulovat své priority a spolupráce musí být náležitě koordinována.

Program první pomoci

Vzhledem k tomu, že stav našeho životního prostředí je kritický a že bylo za dva a půl roku od listopadu vykonáno jen velmi málo, jsme přesvědčeni o nutnosti okamžitě zahájit rozsáhlý a odvážný program první pomoci životnímu prostředí. Tento program vychází z dlouhodobých záměrů, ale je specificky zaměřen na následující čtyřleté volební období. Jeho cílem je do konce roku 1996 snížit celkovou zátěž našeho životního prostředí, zejména v nejméně ohrožených oblastech.

Zjednodušíme a zpřehledníme legislativu v oblasti životního prostředí tak, aby nebylo možno zneužívat byrokratického aparátu k povolování nejrůznějších výjimek. Zpřesníme sankce za porušování ekologických zákonů a budeme kontrolovat jejich důsledné uplatňování.

Začneme zavádět ekonomické nástroje, působící ve směru ochrany životního prostředí, postupně odbouráme dotace k cenám energie, daňově zvýhodníme výrobu monitorovací a kontrolní techniky (včetně např. měřičů tepla v bytech) a bezolovnatého benzínu. Chceme dosáhnout povinné instalace katalyzátorů do nových automobilů a cenově i daňově zvýhodnit jejich používání u starých automobilů.

U ekologických investic budeme preferovat program odsíření tepelných elektráren. Nejsme proti výstavbě jaderných elektráren za předpokladu, že budou vyhovovat světové technické úrovni.

Za nejdůležitější považujeme ovzduší, pitnou vodu, potraviny, vodní toky a tuhé odpady. Bude třeba velmi odpovědně stanovit priority jednotlivých opatření. Tento krátkodobý program musí zároveň zůstat v souladu s dlouhodobými záměry a nesmí zabránit dalšímu pokroku.

Závěr

Rozvoj civilizace nesmí svými vedlejšími důsledky ohrožovat lidské zdraví, ekonomické statky, živou a neživou přírodu, ani důležité regionální a globální systémy jako je světové biologické bohatství, ozónová stratosférická vrstva a mnohé další. Moderní státy chrání životní prostředí i přírodu stále přísněji, věnují na tyto účely stále víc prostředků.

ODS bude v oblasti životního prostředí usilovat o politiku sladěnou s celkovým hospodářským a politickým rozvojem naší společnosti. postupné nápravy současného kritického stavu chceme dosáhnout kombinací dlouhodobých i krátkodobých programů, prevence i následných opatření. Přitom dáváme přednost ekonomickým mechanismům ochrany prostředí před administrativními a zdůrazňujeme prvořadý význam aktivity občanů, obcí, nestátních sdružení a regionálních organizací. Vzhledem k vážnosti nynější situace, způsobené čtyřicetiletou devastací přírody komunistickým režimem, předložíme plán první pomoci pro životní prostředí ČSFR, spočívající v systému krátkodobých opatření, jež by se měla uplatnit v příštích čtyřech letech. Ochrana životního prostředí, přírody a přírodních zdrojů je integrální součástí civilizačního rozvoje moderní doby. Pro naši zemi to musí platit dvojnásob, protože jsme v tomto ohledu, jak je všeobecně známo, na tom mnohem hůře než jiné státy.

VZDĚLÁVÁNÍ A VĚDA

Chceme-li budovat demokratický stát postavený na občanském principu, musí být součástí tohoto úsilí i snaha o přeměnu systému vzdělávání a vědy. Naše politika v této oblasti proto vychází ze stejných zásad, které uznáváme i v ostatních sférách společenského života: i zde klademe důraz na občana, na jeho svobodu a s ní neodlučně spojenou odpovědnost za sebe sama, za svoji rodinu, za obec, za stát.

I. Komunistické dědictví

V období před druhou světovou válkou patřilo naše školství k nejlepším na světě. Existovala hustá a rozvíjející se síť kvalitních škol různých typů, financovaných převážně z veřejných zdrojů. Příprava učňů a výuka na odborných školách byla v těsném spojení s potřebami praxe. Všeobecné vzdělání navazovalo na světové i domácí kulturní tradice a těžilo také ze stále bohatších kulturních styků se západoevropskými zeměmi. Společnost si učitelů vážila - a tomu odpovídalo i jejich hmotné ocenění.

Školství je oblast, která se vyznačuje obrovskou setrvačností. Proto ani zlom, který ve vývoji společnosti nastal po únoru 1948, se na školách ihned neprojevil v plném rozsahu. komunistický režim však rychle vyhmátl slabá místa tehdejší školské soustavy, především její zranitelnost z centra a závislost na státní správě, a zneužil jich.

Stejně jako jiné oblasti veřejného života, bylo i školství zcela podřízeno politickým zájmům komunistického režimu. Především bylo beze zbytku postátněno a centralizováno. Zmizely mj. i poslední zbytky faktické samosprávy na vysokých školách. Výuka byla účelově deformována a podřízena marxistické ideologii, čímž utrpěly především humanitní obory. změny ve výuce jazyků prohloubily izolaci naší země od západní civilizace. Protože nucená zaměstnanost žen si vyžádala rozšíření předškolních a mimoškolních útluků pro děti (jesle, školky, družiny), upadla role rodiny jako přirozené základny veškeré výchovy a výuky. Zásad rovnosti a spravedlnosti byla v oblasti vzdělávání demagogicky zneužita.

Uplatnila se nikoli rovnost příležitostí, ale rovnost obsahů, forem, metod a cílů výuky. Bez ohledu na nadání, záliby a osobní cíle byly všechny děti nuceny chodit do škol, které se podobaly jedna druhé jako vejce vejci. Socialistická koncepce jednotné školy a výrazné кадровé změny na všech úrovních připravily cestu do škol nejen zvrácené komunistické ideologii, ale ni neodbornosti a kultu průměrnosti.

Zjevně nedostatečná účinnost školství byla hlavní příčinou toho, že se v něm v uplynulých 45 letech až příliš často prováděly reformy. Byly postaveny na libovůli a vycházely z mechanicky přebíraných cizích modelů. Jejich podstatou zůstávala koncepce jednotné školy. každé další "nejlepší" řešení bylo do škol zaváděno direktivně. Direktivními, celoplošnými změnami byl prakticky zastaven přirozený rozvoj školství.

Nereálnost reforem jen umocňovalo experimentování ve skleníkových podmínkách zcela odlišných od skutečnosti, zatajování negativních výsledků, umlčování kritických hlasů, přehlížení materiálních podmínek škol a ekonomických možností státu a řada dalších špatných způsobů.

Individuální aktivita žáků byla ze školy soustavně vytěšňována. učební osnovy byly stále přetíženyjší fakty, důraz kladl na pamětní učení, potlačovala se tvořivost a samostatnost. V rozporu s okázale vyhlášenou jednotností školy byl princip třídního rozdělení společnosti: ten vedl k selekci a často až k segregaci žáků. Také učitelé se octli bez božnosti uplatnit svoje osobité pedagogické schopnosti, odborné znalosti, zájem a tvořivost. Byli stále více omezováni striktně závaznými učebními plány a osnovami. V komunistickém pojetí hráli roli převodní páky ideologického tlaku na žáky.

Deformovaný vývoj postihl také vědu a vědecké instituce. Komunistická strana se od počátků své samovlády snažila udržet mýtus "vědeckosti" své ideologie. tím vznikl obrovský ideologický tlak na všechny vědní obory. Jeho součástí byla snaha zabránit stykům vědecké obce s vyspělými zeměmi. To poškodilo zejména rozvoj společenských věd. přírodní a technické vědy byly výrazně postiženy také technickou zaostalostí a celkovou nefunkčností naší ekonomiky. Zaostávání v základním výzkumu pak mělo zpětný vliv na zaostávání techniky, technologie a aplikovaných oborů vědy. Vědecké ústavy byly budovány na nesmyslné zásadě odloučení od vysokého školství. Tak vznikla, podle sovětského vzoru a v rozporu s naší i evropskou tradicí, Československá akademie věd. prostřednictvím této instituce byla věda plošně financována, bez jakékoliv vazby na výsledky. Špičkový vědecký výkon byl výjimkou, která vznikla často navzdory překážkám kladeným v ČSAV opravdové tvůrčí aktivitě.

Rozrostlý a téměř sterilní aplikovaný výzkum, tak typický pro komunistické země, byl podobně jako mnoho dalších patologických jevů v naší společnosti výsledkem centrálního plánování. Pro ministerstva a podniky bylo výhodné maskovat přebujelou administrativu a neefektivní vývojová pracoviště do formy výzkumných ústavů, které mnohdy soustřeďovaly lidi neschopné či neochotné uplatnit se jinde.

II. Od listopadu 1989 do dneška

Po listopadu 1989 došlo k některým významným změnám na všech úrovních školství. Především byla všude zrušena výuka těch předmětů, které sloužily ideologické indoktrinaci žáků a studentů. Školské zákony umožnily existenci nestátních škol; neposkytly však právní rámec, který by umožňoval jejich spontánní vznik a rozvoj.

V posledním období byla také provedena řada zásahů do obsahu učiva. mají však většinou povahu mechanické redukce, nejde o koncepční, kvalitativní změny. Školy dostaly do jisté míry možnost přizpůsobovat a dotvářet podle místních podmínek učební plány a učební osnovy.

Vážným problémem našeho školství zůstávají nejasnosti v základní představě a dlouhodobé koncepci. Bylo zveřejněno a diskutováno několik návrhů nové koncepce vzdělávací soustavy. Některé z nich vidí podstatu změn v novém rozčlenění druhů škol a jejich stupňů a staví na administrativních zásadách do chodu školství. Jejich tvůrci jsou vedeni představou, že nová plošná, "tentokrát už opravdu ta správná" administrativní reforma může vyřešit podstatu problémů ve školství. Jiné návrhy prosazují otevřenou koncepci vzdělávacího systému. Jejich hlavním principem je uspokojení různorodých vzdělávacích potřeb těch, jimž má škola sloužit. Snaží se uvolnit procesy, jimiž by se vzdělávací soustava mohla přirozeně vyvíjet v odpovědi na měnící se podmínky a požadavky okolního společenského prostředí.

Diskuse o návrzích koncepce vzdělávací soustavy ukázala, jak jsou názory na ni v naší společnosti odlišné a jak těžké bude najít schůdnou cestu rozvoje, která by se setkala s podporou žáků, rodičů, studentů, učitelů i širší veřejnosti.

Snad k největším změnám došlo v polistopadovém období na vysokých školách. Přijatý vysokoškolský zákon posílil jejich autonomii a zaručil jim akademické svobody. Byly ustanoveny akademické senáty jako volené samosprávné orgány, které mají být zárukou uplatnění demokratických zásad.

Vysoké školy však dosud za důsledky svých autonomních rozhodnutí nenesou odpovědnost. vytvořila se tím vlastně ochranná hráz kolem často ani ne průměrného pedagogického sboru. Mnohé vysoké školy se úporně brání vstupu nových pedagogů, kteří jediní jsou schopni změnit kolektivní neurčitost vysokoškolského prostředí. Akademické senáty se mnohdy utápějí v řešení procedurálních otázek. A tak přijatá rozhodnutí vedou většinou jen k vnějškovým, formálním výsledkům.

Také instituce základního výzkumu prošly obdobím významných změn. Byla zrušena mocenská privilegia akademiků jmenovaných komunistickou stranou a do čela institucí byly zvoleny vědecké rady, jimž byly svěřeny významné pravomoci. Rozdělování prostředků na vědu bylo podřízeno oponentnímu řízení, v němž jsou přidělovány dotace na konkrétní programy (systém grantů). Vědecké instituce a vysoké školy začaly navazovat vzájemné kontakty na různých úrovních. Tento proces však je pomalý a nesystematický, mnoho institucí základního výzkumu i sama ČSAV se mu brání. Podobná snaha zakonzervovat pro mnohé pohodlný stav zděděný z komunistické minulosti se objevuje v institucích aplikovaného výzkumu, které se často brání změnám a privatizaci.

III. Program ODS ve školství a vědě

Transformace školy nemůže být výsledkem rozhodnutí administrativních orgánů, nemůže být výlučným dílem všemocného státu. Musí se na ní tím či oním způsobem podílet i další, nestátní iniciativy: pole pro svou působnost tu mají orgány samosprávy, církve a různá občanská sdružení. K transformaci musí v podstatě přispět každý z nás. Přitom se nemůže jednat o jednorázovou plošnou reformu, ale o trvalý proces, v němž bude školství reagovat přirozeným způsobem na impulsy vznikající ve společnosti a odrážet její vývoj. Tento proces musí mít jasná pravidla, jasný právní a ekonomický rámec. Na vymezení tohoto rámce se ODS chce významným způsobem podílet.

Základní cíle a principy školy

Škole klademe za úkol vzdělávat a vychovávat sebevědomé občany našeho státu, kteří mohou, i díky svému vzdělání, v bohaté míře uplatňovat v práci i v osobním životě své různorodé schopnosti, potřeby a zájmy. Škola má proto být těmto individuálním předpokladům a potřebám otevřená, na nich má stavět a rozvíjet je. Jejím cílem je kulturní, vzdělaný a mravný člověk, občan vědomý si své svobody a současně své odpovědnosti.

ODS bude prosazovat, aby školský systém umožnil svobodnou volbu vzdělávací cesty. Budeme usilovat o školu, která respektuje osobnost žáka, jeho individualitu. Bude to škola pluralitní a otevřená, která svou různorodostí nabídky vzdělávacích cílů, obsahů i metod odpovídá na různorodost zájmů, potřeb a aspirací žáků, na jejich diferencované schopnosti a nadání i na jejich přirozený sklon je svobodně rozvíjet. Svobodu volby vzdělávací cesty musí doprovázet svobodná nabídka vzdělávacích příležitostí. Budeme podporovat rozvoj diferencovaných státních i nestátních škol, s různými formami a metodami výuky nad rozsah minimálního povinného vzdělání, s různými formami a metodami výuky. Alternativní školy, které nejsou v rozporu s uznávanými hodnotami a platnými zákony, budou mít v systému, o který ODS usiluje, rovnoprávné postavení - bez ohledu na to, kdo je zřizuje. Vždy, když hovoříme o svobodě a možnosti volby, máme na mysli i druhou stránku - odpovědnost žáků, jejich rodičů, učitelů a škol za vlastní rozhodnutí.

Budeme prosazovat, aby všichni občané měli rovné právo v přístupu ke vzdělání a rovnou příležitost zvolit si odpovídající vzdělávací cestu. Jde nám právě o rovnost příležitostí - ne o komunisty vnucenou falešnou jednotu cílů, obsahů a metod.

Právo na vzdělání mají i ti, kteří vyžadují zvláštních ohledů, kteří se pro svůj fyzický, intelektuální či sociální nedostatek mohou snadno dostat na okraj společnosti. Proto ODS zdůrazňuje ve své školské politice solidaritu s handicapovanými dětmi a mládeží. Tato solidarita nemůže mít svůj výraz jen ve finanční podpoře poskytované státem, společenskými institucemi či soukromými osobami; společnost musí být ochotna přijmout je mezi sebe a umožnit jim co nejpřirozenější život. Budeme proto podporovat snahy včleňovat zdravotně postižené děti do normálních škol a tříd všude tam, kde to bude možné.

Mezi případy, které vyžadují zvláštních ohledů, patří i národnostní a etnické menšiny. podporou všestranného rozvoje jejich školství chce ODS přispět k tomu, aby se příslušníci menšin cítili přes své početní znevýhodnění plnoprávnými občany našeho státu a byli schopni ho přijmout za svůj.

Právní rámec školství; úloha státu

ODS chce v příštích čtyřech letech vytvořit prostředí, v němž se škola bude moci přirozeně vyvíjet v rámci jasných, zákonem daných pravidel, která budou mít dlouhodobou platnost. Tento rámec bude vymezovat práva, povinnosti a vzájemné vztahy všech, kdo se účastní činnosti školy. Stanoví právní a ekonomické podmínky pro poskytování a získávání vzdělání. Platnost tohoto zákonného rámce se bude rovným způsobem vztahovat na státní i nestátní školy.

ODS se zasadí o omezení centralistické direktivní role státu ve školství. Přesto státu zůstane řada významných úloh. Patří mezi ně určení minimálních požadavků na vzdělání a pravidel ověřování výsledků vzdělávání. Minimální požadavky stanoví školám určitou nezbytnou míru vzdělání, které mají poskytovat. Kromě toho usnadní pohyb žáků a studentů mezi jednotlivými školami, výhledově i v evropském rámci. Státu bude pak také stanovena povinnost zajistit, aby jedinec mohl toto vzdělání získat, a poskytnout mu pro to příspěvek.

Státní školské správě zůstane rovněž úloha hospodařit s prostředky, které jsou školství přidělovány ze státního rozpočtu. Změnu způsobu, jakým jsou tyto prostředky rozdělovány, považujeme za jednu ze základních podmínek transformace naší školy. Budeme prosazovat takový systém státního financování, který bude odvozen nejen ze základních potřeb škol, ale který bude brát v úvahu i počet žáků a bohatost a kvalitu vzdělávacích programů, které škola poskytuje. Budeme trvat na tom, aby přidělování finančních prostředků školám bylo zcela otevřené, srozumitelné a průhledné, a tak umožňovalo veřejnou kontrolu.

Rozhodování o využití přidělených prostředků se musí přenést na co nejnižší úroveň, tedy především do samotných škol. hospodaření s nimi se tak stane účelným, bude podřízeno místním podmínkám a potřebám školy.

Státní financování nebude jedinou cestou, jíž se budou školám přidělovat finanční prostředky. Budeme vytvářet právní a daňové podmínky pro to, aby se dalšími zdroji mohly stát obce, společenské organizace, skupiny občanů i jednotlivci.

Učitel a žák; úloha rodiny

Za rozhodující článek v práci školy považujeme učitele. Jeho odborné znalosti, učitelská způsobilost a lidské kvality rozhodují o úrovni vzdělávání. Učitel je pro žáky nejen tím, kdo jim předává vědomosti a dovednosti, ale současně i vzorem. Jen učitel vzdělaný a kulturní, vnitřně svobodný a přitom vědomý si své odpovědnosti vůči žákům, jejich rodinám a společnosti může rozvíjet podobné vlastnosti u svých žáků.

Změna vztahu učitele k žákům a hledání jeho nové role ve vzdělávání bude na celé transformaci školy nejtěžší. Je tomu tak i z toho důvodu, že vzhledem k nízkému společenskému a finančnímu ocenění práce učitele se k tomuto povolání dostávají ne vždy ti nejlepší. ODS bude proto prosazovat, aby byl učitel postaven svým společenským zařazením i platovým ohodnocením na úroveň jiných veřejných zaměstnanců. investice do učitele jsou investicemi do vzdělání budoucí generace.

Na rozdíl od komunismu, usilujícího rozbít všechny přirozené lidské pospolitosti, klade ODS velký důraz na nezaměnitelnou úlohu rodiny, a to i ve vztahu ke škole. Škola nemůže rodinu nahrazovat, opravovat nebo cenzurovat; musí vycházet z toho, co dětem poskytuje rodinná výchova, tyto základy prohlubovat a rozšiřovat a stavět na nich.

Vysoké školy a věda

Úkolem vysokých škol není jenom vzdělávat studenty. ODS pokládá vědeckou a výzkumnou činnost pedagogů i studentů za naprosto nezbytnou podmínku existence vysoké školy. Spojení vysokoškolské výuky a vědy považujeme za nezbytné pro zajištění vysoké úrovně obou i pro dosažení informačního spojení s vnějším světem.

ODS se proto zasadí, aby se dosavadní akademie věd postupně integrovaly s vysokým školstvím, aby věda i výuka byly opět pohromadě, tak jak je tomu všude ve světě. Jen ve zvláštních případech, kde je to funkční, kde je například nutná mezioborová spolupráce a kde výzkum vyžaduje nákladné materiální zázemí, považujeme za opodstatněnou existenci vědeckých institucí nezávislých na vysokých školách. I ty však musí být pro vysoké školy otevřené, např. tak, že jim slouží za pokročilá praktika.

Zasadíme se o to, aby "technické" ústavy akademií věd, zabývající se převážně aplikovaným výzkumem, byly do roku 1993 převedeny na příspěvkovou formu a postupně částečně nebo zcela zprivatizovány.

Zatímco věda je více záležitostí obecné kultury a vzdělávání společnosti, technická a technologická politika státu je součástí jeho hospodářské politiky. Jejím cílem je formulovat přístup státu k podpoře tzv. průmyslového výzkumu. ODS bude prosazovat omezení přímé účasti státu na financování takových projektů, které jsou vyvíjeny pro potřeby velkých firem a mohou být tedy financovány z jejich zdrojů. Na druhé straně považujeme za legitimní podporu projektů na aplikaci nové techniky a technologie pro začínající malé a střední podnikatele a pro potřeby tzv. "veřejné ruky" (zdravotnictví, školství apod.).

V nejbližším období bude ODS prosazovat novelizaci vysokoškolského zákona, která otevře možnosti pro pohyb pedagogických a vědeckých osobností mezi všemi institucemi školství a vědy. Zasadíme se rovněž o vytvoření legislativních podmínek pro vznik a fungování nestátních vzdělávacích a vědeckých institucí a nadací.

V neposlední řadě budeme podporovat vznik ministerstva pro vědu a vysoké školství - nikoliv proto, aby vznikl nový administrativní orgán pro řízení vědy a vysokých škol, ale proto, aby zde existoval orgán schopný formulovat vyváženou politiku vlády pro oblast vědy a vysokých škol.

Závěr

Politika ODS v oblasti vzdělávání a vědy směřuje k vytvoření předpokladů pro to, aby se vzdělávací a vědecké instituce mohly přirozeně rozvíjet a odrážet měnící se společenské podmínky a potřeby občanů, jejich různých skupin a společenství i státu. Chceme vytvořit školský systém, který zaručí svobodu volby vzdělání, rovné právo na ně a vyrovnání nevýhod, daných přírodou a společností. Zasadíme se o to, aby byly jasně vymezeny povinnosti státu v oblasti organizace, hmotné podpory a kontroly školství, a současně dány všechny možnosti nestátním iniciativám, bez nichž je obroda našeho školského systému nepředstavitelná. Chceme rovněž podstatně zlepšit vzájemný kontakt mezi školou a rodinou jako přirozenou základnou veškeré výchovy.

Propojení vysokého školství a vědeckého výzkumu, ať již na vysokých školách, nebo formou jejich úzké spolupráce s vědeckými institucemi, obrodí i vědu, i vysokoškolskou výuku. Jako jinde, i ve školství a vědě jsme vedeni snahou přiblížit tuto oblast podmínkám běžným v rozvinutých, především evropských zemích, a umožnit tak plodnou vzájemnou spolupráci.

KULTURA A SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY

Úvod

Kulturní život společnosti má dva hlavní rozměry: prvním je péče o kulturní hodnoty minulosti, tj. o kulturní dědictví, druhým je současná kulturní tvorba. Program ODS se zaměřuje na obě tyto oblasti, aniž by některé z nich dával přednost.

Za základní programové východisko považujeme stanovení rozsahu odpovědnosti státu ve sféře kultury. Je třeba jasně vymezit, za jaké oblasti kultury ponese stát přímou odpovědnost, včetně finančních závazků, které tím na sebe vezme.

I. Komunistické dědictví

Kultura je sférou svobodné tvůrčí činnosti. minulý režim ji degradoval na služební nástroj ideologického a mocenského působení. Tvůrcům, kteří přistoupili na mocenský diktát, se systém odměňoval štědrá podporou. Svobodnou tvorbu a veškeré snahy o odvržení ideologické svěřací kazajky potíral byrokratickými a represivními opatřeními.

Neméně zhoubná situace byla v oblasti uchovávání kulturních statků minulosti, zejména památkového fondu. Ač režim s oblibou propagandisticky zdůrazňoval svoji mimořádnou péči o kulturu, odehrála se v uplynulých čtyřiceti letech bezpříkladně devastace kulturních hodnot. Stát se jako monopolní správce kulturního odkazu neosvědčil. Úloha, kterou na sebe namyšleně vzal, mnohonásobně přesáhla kulturní tradice v povědomí obyvatelstva a k úpadku obecné kulturnosti, tedy kultury v nejširším chápání. Kultura vzkvétá jen tam, kde pro ni existuje volnost a soutěž. Komunistický režim potlačil jedno i druhé.

II. Kultura a sdělovací prostředky od listopadu 1989

Po listopadu 1989 došlo v kultuře k významným změnám: byla odstraněna státní ideologizace kultury, existuje svoboda uměleckého projevu, objevují se prvé pokusy nalézt nové způsoby financování kulturních aktivit apod. Nezměnilo se však mnoho na zkráceném chápání role a funkce kultury ve společnosti; "kulturou" se rozumí především (a někdy výlučně) osobnosti žijících umělců a jejich tvorba. problémy současné umělecké produkce pak jsou vydávány za hlavní problémy naší kultury.

Mnozí uvažují způsobem, který bychom mohli volně shrnout slovy: "jsme rádi, že můžeme tvořit svobodně, ale stát to musí platit." Poznání a odstranění této chybné optiky, jejímž prostřednictvím je kultura u nás nahlížena a posuzována, je základním předpokladem pro nástin reálného kulturního programu.

Nejzávažnějším dnešním problémem naší kultury je ovšem stále se zhoršující stav kulturních statků minulosti. Spolu s ním se oslabuje i povědomí o jejich tradicích.

Jak při uchování historických památek, tak v tvorbě nových kulturních hodnot narážíme na objektivní nedostatek finančních prostředků. Stát není schopen ani ochoten nadále plnit roli výlučného sponzora kultury. Přitom však dosud chybí silný soukromý kapitál a od něho odvozený systém fondů, nadací a sponzorství. Kultura naléhavě potřebuje finanční zdroje, které není schopna sama vyprodukovat.

Dosud u nás nebyl předložen žádný návrh, který by stavěl na jasně vyjádřených prioritách kulturní politiky a který by dával představu o uskutečnitelné přeměně kulturního života. Většinou převládají více či méně názory zdůrazňující paternalistickou úlohu státu v oblasti kultury. Některé politické strany vyhlásují ofenzivně svoji oddanost "věci kultury", zpravidla pod heslem, že jsou proti "plné komercializaci kultury". Bez návrhu, jak má společnost získat prostředky k zajištění svého kulturního

dědictví a k podpoře současných kulturních aktivit, však zůstávají takové proklamace jen prázdným řečnickým cvičením.

Velice neradostná je dnešní situace v oblasti sdělovacích prostředků, zejména v rozhlasu a televizi. V minulosti sloužily jako nástroj ideologického působení a propagandy režimu, a přes pozitivní změny, k nimž došlo po listopadu 1989, není dnes jejich situace dobrá. Programová náplň je chudá a nenápaditá. Zpravodajské pořady mají nízkou úroveň, a co více, nebývají politicky nestranné a objektivní. Je to důsledek přetrvávajícího monopolu, který brání tomu, aby se ve sdělovacích prostředcích plně projevil svoboda tvorby, soutěživost a působení trhu.

III. Program ODS v oblasti kultury a sdělovacích prostředků

Hlavní zásadou, z níž ODS vychází, je, že kulturu si vytvářejí a udržují svou iniciativou především občané sami. Rozumný demokratický stát jim v tom sice může a má pomoci, ale musí přitom přesně zvážit míru svých faktických možností. Překročí-li je, může se snadno stát, že kulturu, byť i nechtě, těžce poškodí. Nejde jen o to, že tvorba kulturních hodnot je činností naprosto svobodnou, kterou lze mocensky omezovat jen ve výjimečných, přesně definovaných případech, odpovídajících Listině práv a svobod (propaganda rasismu, fašismu apod.). Do kultury přece patří nejen tvorba hodnot nových, ale i opatrování hodnot zděděných. zcela základní věcí je, že sféru kultury není žádoucí vyjímát z tržních mechanismů; musí se naopak vymanit ze všeobecné státní podpory. Mimotržní zásahy státu je třeba omezit v první řadě na vytvoření legislativně i ekonomicky příznivého klimatu tak, aby se otevřelo co nejvíce možností pro tvořivou účast svobodného jedince.

Úloha státu v kultuře

Stát nemá obecnou povinnost podporovat soudobou uměleckou tvorbu a financovat její rozvoj nevratnými dotacemi. pomocí legislativních opatření však musí vytvořit takové podmínky, které povzbuzují ostatní společenské subjekty, především obce a soukromý podnikatelský sektor, k podpoře kulturní tvorby, ke vzniku a rozvoji nových forem podpory kulturních aktivit - fondů, nadací, sponzorství.

Základní a hlavní povinností státu ve vztahu ke kultuře je starost o zabezpečení kulturních hodnot minulosti, tedy především o tu část kultury, která představuje národní kulturní dědictví (soubory historických památek, uměleckých sbírek, archivů apod.). Stát musí prostřednictvím příslušných institucí dbát, aby tyto hodnoty byly řádně spravovány a restaurovány, a tak zachovány pro budoucí generace. Ani zde na sebe ovšem nemůže vzít celou tíži tohoto úkolu; musí spolupracovat s nestátními institucemi i s jednotlivými občany.

Povinností státu je zaručit, aby žádné skupiny nebo vrstvy obyvatel nebyly v přístupu ke kulturním statkům a dílům diskriminovány z důvodu politických, národnostních, rasových náboženských apod. S ohledem na množství vytvořených zdrojů a možností musí stát pečovat o to, aby sociálně nejslabší i jinak handicapovaní občané neměli přístup ke kultuře podstatně ztížen nebo uzavřen. Sem patří i podpora kulturních potřeb národnostních menšin.

Nač klade ODS důraz

Z hlediska aktuálních potřeb naší kultury lze mluvit o sféře kulturního dědictví a sféře tvorby nových kulturních hodnot. Koncepce ODS zdůrazňuje tyto úkoly:

1. Přesně vymezit součásti kulturního dědictví, které stát bude i do budoucna vlastnit a spravovat, a aktivity v kulturní sféře, které bude zabezpečovat, včetně jejich ekonomických nákladů.
2. Stanovit instituce, projekty a programy, které uskutečňují kulturní aktivity a zájmy zaručené státem, tj. určit instituce a programy, které stát přímo zakládá, řídí a financuje. vymezit, které z nich náleží přímo do kompetence republik, a které do kompetence federace.

Bude se jednat v podstatě o dva druhy státní účasti:

- Instituce, které federace nebo republiky zakládají, řídí a jimž poskytují systémové dotace ze svých rozpočtů. Budou to pouze takové instituce, které spravují nejdůležitější součásti národního kulturního dědictví (Národní knihovna, Národní galerie, Národní muzeum, Národní divadlo, Státní ústavy památkové péče apod.). Musí být vyvinut tlak na to, aby i tyto instituce, které objektivně nemohou existovat bez systémových dotací státu, hledaly další možnosti financování své činnosti a snižovaly svoji závislost na státní dotační politice. stát zůstane rovněž vlastníkem vybraného souboru památek s nejvyšší historickou a kulturní hodnotou.
- Dotace z rozpočtu pro kulturní instituce nezřizované státem, vázané na konkrétní projekty nebo aktivity, na jejichž realizaci má stát zájem (kupříkladu investice do

vzdělávacích a osvětových programů, státní zakázky kulturním institucím, jako jsou státní nebo republikové reprezentace v zahraničí aj.).

3. V návaznosti na to je třeba důsledně odstátnit a privatizovat kulturní instituce s výjimkou případů uvedených výše. Privatizace se bude dotýkat i hmotných kulturních památek, přičemž budou zároveň vytvořeny legislativní normy, které by stanovily pravidla zacházení s takovými památkami.
4. V oblasti tvorby nových kulturních hodnot je hlavním cílem ODS vytvořit prostor pro vznik a rozvoj nestátních systémů podpory kulturních aktivit - fondů, nadací a sponzorství. Jde o zásadní krok k odpoutání vlivu státu na tuto oblast. Kultura se nezbavuje finančních prostředků; jsou jen lépe a bez přímého vlivu státu rozdělovány.

Výchozím krokem našeho programu je reforma uměleckých fondů v dnešní podobě. Vznikne Státní fond kultury, který bude rozdělen na několik sekcí. Prostředky z tohoto fondu budou přidělovány na základě grantového systému, to znamená na uskutečnění konkrétních projektů - v žádném případě ne k sociálnímu zabezpečení tvůrčích pracovníků. Fond bude poskytovat jak nevratné účelové dotace, tak půjčky a úvěry. O přidělování prostředků bude rozhodovat správní rada fondu. Ta bude zcela nezávislá na státu; přidělování prostředků se nesmí dít pod vlivem politických a jiných podmiňujících hledisek.

Cílem ODS je legislativně zajistit v nové daňové soustavě přiměřená pravidla pro sponzorování, tj. systém odpisů z daní. Značnou výhodou institutu sponzorství je, že dovoluje, aby jej uplatňovaly všechny podnikatelské subjekty, a státní zásahy jsou přitom vyloučeny. umožňuje tvůrčím pracovníkům obracet se na různé podnikatele, aby je přesvědčili o oprávněnosti a potřebnosti předloženého projektu.

Sdělovací prostředky

ODS bude podporovat vznik nezávislých televizních a rozhlasových stanic - především proto, že se tím vytvoří konkurenční prostředí. Budeme prosazovat, aby se sdělovací prostředky vzniklé ze zákona a financované z koncesionářských poplatků řídily těmito zásadami:

- šířit své programy na co možná největším území,
- při tvorbě a šíření programů předkládat názory všech subjektů zúčastněných na předmětu jednotlivých programů,
- poskytovat pohotové, pravdivé, všestranné a nezaujaté zpravodajství a ověřené, úplné, vyvážené a objektivní informace o událostech doma i v zahraničí,
- vytvářet a šířit naučné a výchovné pořady pro všechny stupně a typy škol a systematicky se podílet na zvyšování úrovně vzdělanosti,
- podporovat tvorbu a šíření etických a estetických hodnot jejich soustavnou tvorbou a šířením a rozvíjet kulturní vyspělost veřejnosti,
- zajišťovat pravidelné šíření programů v jazycích národnostních menšin a etnických skupin a i jinak přispívat k vytváření a uchování jejich identity,
- vytvářet a využívat archivní fondy a pečovat o ně.

Závěr

Cesta k naplnění takto koncipované kulturní politiky bude znamenat konečný rozchod s praktikami minulé doby, a značně omezí roli státu v kulturní oblasti. Pro leckoho bude nutné přizpůsobit se nové realitě a odvyknout si spoléhání na státní podporu. Je to však jediný realistický program uchování a rozvoje naší kultury, tj. uchování kulturního dědictví minulosti a vytvoření prostoru pro svobodný rozvoj současné umělecké tvorby. Cílem je udržet kulturní tradici a kontinuitu našich národů jako neoddělitelnou součást evropské kulturní tradice. Podíl na kultuře se musí stát běžnou součástí životního způsobu co nejširších vrstev obyvatelstva, protože péče o kulturu není v první řadě věcí všemocného státu, ale svobodného a zodpovědného občana.

BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA A VOJENSKOSTRATEGICKÁ KONCEPCE

Úvod

Bezpečnostní politika byla po čtyřicet let jedním z hlavních nástrojů udržování komunistického režimu. Je proto pochopitelné, že dnes představuje velice citlivý problém. Má-li být bezpečnostnímu aparátu navracena funkčnost a potřebná vážnost, nezbyvá než zasadit se o průzračnost jeho struktur, o veřejnou kontrolu a o účinnou mezinárodní spolupráci. Musí být položen důraz na účelné rozdělení kompetencí mezi jednotlivé složky a na vytvoření vhodného legislativního rámce pro činnost bezpečnostního aparátu.

Zásadním způsobem se také mění naše vojenskostrategická koncepce. V minulosti byla naše armáda součástí imperiálního sovětského vojenského systému. nyní musíme vybudovat vojenskostrategickou koncepci suverénního demokratického státu, schopného účastnit se hospodářské, politické a vojenské integrace Evropy.

Při vytváření branné a bezpečnostní politiky staví ODS na občanském principu, na základních hodnotách svobody a odpovědnosti. Náš úkol je usnadněn tím, že můžeme navázat na domácí tradici i na tradici vyspělých západních zemí - vycházejí z týchž hodnot, které vyznáváme i my.

I. Komunistické dědictví

Československo mělo před II. světovou válkou fungující bezpečnostní aparát, jehož základním úkolem byla ochrana pořádku a demokracie. Už po roce 1945 začaly být některé složky, zejména zpravodajské služby, využívány a zneužívány pro politické a mocenské záměry KSČ. Po únoru 1948 byl náš bezpečnostní aparát reorganizován podle sovětského vzoru a stal se hlavní represivní silou v boji s politickým protivníkem. Sbor "sjednotila" účelová koncepce směřující k vytvoření autonomního mocenského centra. Rozhodující postavení v něm zaujala StB, jejíž působnost byla upravena pouze směsicí vyhlášek, nařízení a rozkazů ministra vnitra, většinou tajných. V podstatě nebyla žádná možnost veřejné nebo parlamentní kontroly. StB byla úzce propojena se zpravodajskou službou SSSR (KGB), která kromě toho vyvíjela na našem území vlastní rozvědnou činnost pomocí několika tisíc svých spolupracovníků.

Soudní kontrola bezpečnostního aparátu a právní záruky jeho fungování byly jen formální. Jeho faktické řízení do značné míry převzaly orgány KSČ, v rozporu s ústavně právními zásadami řízení a kontroly, bezpečnostní aparát začal nahrazovat zákonné funkce jiných státních orgánů.

Tento vývoj byl završen v roce 1950 vznikem samostatného ministerstva národní bezpečnosti. V dalších čtyřiceti letech systematického zastrašování obyvatel a likvidace politických odpůrců prošly StB a ministerstvo vnitra několika organizačními přeměnami, takže ke konci roku 1989 čítalo toto ministerstvo téměř 30 tisíc zaměstnanců. Z nich nejméně 7-8 tisíc přínáleželo ke státní bezpečnosti. Státní bezpečnost si vybuvovala rozsáhlou síť spolupracovníků, kteří působili ve všech sférách života - ve školství, zdravotnictví, vědě a kultuře, a zvláště důrazně pak v církvi a v opozičních politických a kulturních organizacích. Také zaměstnanci ministerstev zahraničních věcí, zahraničního obchodu a národní obrany, působící jako vyslanci či vojenští přidělenci v zahraničí, byli povětšinou spolupracovníky StB.

Druhým pilířem branně bezpečnostní politiky je armáda. Po třistaleté neexistenci vlastní armády byla za první republiky budována nová armáda na občanském a demokratickém principu. Jako vzor sloužily armády vítězných mocností z I. světové války, zejména armáda francouzská.

Československá armáda sice nedostala možnost sehrát svou přirozenou obrannou roli, světlým místem v její historii je však boj československých vojáků po boku spojenců na frontách II. světové války.

Válka a poválečné dění nás vrhly do sféry vlivu sovětského svazu; více než 40 let jsme byli jeho satelitem. pod vlivem velmocenské politiky SSSR, usilujícího o světovládu, byla československá armáda budována pro útok v prvním strategickém sledu na plánovaném středoevropském kolbišti. Bezvýhradná závislost na Sovětském svazu vedla k úpadku teoretického vojenského myšlení a samostatného jednání.

Dvě třetiny úderných sil Československé armády byly soustředěny na západ od linie Vltava-Labe. samotné útočné techniky jsem měli téměř tolik, jako Spolková republika Německo, nebo Francie, Holandsko a Belgie dohromady. V celkových počtech ozbrojených sil u nás připadalo na 1000 obyvatel téměř 14 vojáků v míru aktivně sloužících. Ve francii je to méně než 6, v SRN, Dánsku, Itálii a Holandsku také kolem 6.

Ačkoli komunistická ideologie předstírala mírotvorné úsilí, byli jsme jedním z nejmilitarizovanějších států světa. Každý náš obyvatel, včetně dětí a starců, zaplatil v daních více než 2200,- Kč ročně na "obranu". Přitom tato obrana zahrnovala i možné nasazení armády proti "vnitřnímu nepříteli", tj. proti těm, kteří ze svých daní armádu financovali.

Komunistický režim nám zanechal armádu neefektivní, přebujelou počty vojáků i zbraní, nevhodně rozmístěnou a formovanou pro útok na Západ, vedenou málo kvalitním velitelským sborem, navíc povětšinou poznamenaným masově organizovanou komunistickou výchovou. Ještě v dnešní době drží armáda po 18 měsících množství vojáků základní služby v zajetí staré ideologie nebo v duchovním prázdnu po ní. Těmto vojákům motiv samotné vojenské služby uniká.

Jedním z nejtěživějších důsledků nepříznivého vývoje bezpečnostních i branných sil v uplynulých 40 letech byl podstatný pokles důvěry veřejnosti v armádu a policii a vojáků z povolání. Vžilo se přesvědčení, že v obou případech jde o cizorodý element, který parazituje na společnosti, zbuďdarma pohlcuje její prostředky a přitom je namířen vlastně proti ní. Toto zakořeněné mínění paralyzovalo a dodnes paralyzuje práci policie a vnitřně rozkládá armádu.

II. Od listopadu 1989 do současné doby

Po listopadu 1989 došlo k některým zásadním změnám. Především byla zrušena StB. Propuštění jejích příslušníků však bylo vleklejší. Změny zpomalovala nejasná personální politika: vnitro bylo nejprve svěřeno do kompetence místopředsedy federální vlády, později jmenovaný federální ministr se ukázal být příliš smířlivým a příliš svázaným s minulostí. Nutná výměna vedoucích pracovníků se zbytečně pozdržela, StB dokázala zničit valnou část své kompromitující dokumentace. Během času však na ministerstvo přišlo několik desítek nových lidí, kteří se soustředili hlavně na řešení personálních problémů a na vytvoření zábran proti zneužití bezpečnostních složek. Vznikly odborné občanské komise složené ze zástupců veřejnosti, které prověřovaly některé útvary ministerstva vnitra a Veřejné bezpečnosti. K další postupné konsolidaci přispělo i jmenování nového ministra po volbách v létě 1990.

Změny nastaly i v oblasti legislativy. dělba kompetencí s ohledem na federální povahu státu nahradila dřívější tzv. jednotu sboru, která umožňovala nadřazené zasahování federálního ministerstva vnitra do činnosti ministerstev republikových. Byly schváleny základní bezpečnostní zákony o federální a republikové policii, novela zákona o zbraních a střelivu, zákon o cestování do zahraničí a zákon o uprchlících. začíná se vytvářet nová koncepce zpravodajských služeb. Poprvé v naší historii byl, za výrazné podpory ODS, předložen a schválen zákon o kontrarozvědčné zpravodajské službě.

Mnoho důležitého však zatím schází. Není vyřešena nová zákonná úprava Sboru nápravné výchovy, služebního poměru policie republik, dosud nemáme zákon o civilně bezpečnostních službách. Zákonnou úpravu nutně vyžaduje postavení rozvědčné zpravodajské služby a koordinace všech zpravodajských služeb.

Horší situace je na ministerstvu obrany, kde až do podzimu 1990 zastával místo ministra vysoký důstojník, jenž plnil významné funkce za komunistického režimu a byl s tímto režimem velmi úzce svázán (mj. i členstvím v KSČ). Ministerstvo sice vypracovalo a federální shromáždění schválilo základní dokument - vojenskou doktrínu, která vychází z principu obranné dostatečnosti a suverenity státu z evropské kolektivní bezpečnosti. V souvislosti se změnou celkové koncepce Československé armády byla zkrácena základní vojenská služba a byl přijat plán redislokace vojsk rovnoměrně po celém území ČSFR. Dosud však chybí základní zákon o Československé armádě, nový branný zákon a nový zákon o služebních poměrech vojáků.

Oficiální přijetí mezinárodních bezpečnostních vazeb prošlo po listopadu 1989 jistým vývojem. zatímco původní představy o neutrálním Československu, doprovázené československým návrhem na současné zrušení NATO a Varšavské smlouvy, byly zjevně utopické a poškodily naše úsilí o politickou a vojenskou integraci se Západem, nynější vládní politika v této oblasti se koncepci ODS poněkud přiblížila.

III. Program ODS

Formulování státní bezpečnostní politiky a vytvoření nové vojenskostrategické koncepce je jedním z hlavních úkolů politického vedení státu.

Bezpečnostní politika státu zahrnuje dvě základní oblasti: mezinárodní a vnitrostátní. Tyto dvě oblasti spolu úzce souvisejí a dohromady zakládají občanskou bezpečnost.

ODS považuje za základ pro budování státu občanský princip. Klade důraz na individuální svobody, individuální odpovědnost a na rovnost výchozích podmínek pro každého jednotlivce. Naším hlavním cílem při formulování bezpečnostní politiky je proto bezpečnost občana.

Předpokladem pro vytvoření potřebného vnitrostátního a mezinárodního prostředí, zaručujícího bezpečnostní stabilitu, je účelné státoprávní uspořádání a územně správní členění státu. Pouze na takovém základě je možné postavit jasnou strukturu bezpečnostních sborů a armády a vytvořit tak podmínky pro to, aby stát a jeho orgány byly z vnitřního i mezinárodního hlediska důvěryhodné.

Ekonomické a zahraničně politické souvislosti bezpečnostní politiky

Národní bezpečnost a ekonomická síla státu jsou nedělitelné. považujeme proto podporu rychlé cesty k tržní ekonomice také za součást naší branně bezpečnostní politiky. i pro bezpečnost občanů a státu je nezbytné posilovat ekonomiku, podporovat rychlou integraci s Evropskými společenstvími a usilovat o vytvoření mezinárodního systému, otevřeného pro obchod a investice.

společným působením naší zahraniční a státně bezpečnostní politiky chceme přispívat k zachování bezpečného a stabilního světa, v němž jsou dodržována lidská práva a politické svobody a v němž fungují demokratické instituce. Budeme usilovat o zajištění mezinárodního postavení Československa jako svobodného, nezávislého a prosperujícího státu, budovaného na demokratických principech. Chceme spolupracovat se všemi našimi sousedy na základě respektování legitimního práva každého státu, národa i jednotlivce. Zasadíme se o zákonná a diplomatická řešení regionálních krizí a podpoříme mezinárodní instituce, které usilují o světový pořádek, o ekonomický a sociální pokrok.

Vojenskostrategická koncepce a budování armády

Zánik varšavské smlouvy, nastolení demokratického politického systému a s ním spojená nová zahraničně politická orientace Československa vytvářejí předpoklady pro zásadní změnu naší vojenskostrategické koncepce. Nebude již postavena na plánovaném kolektivním útoku, ale na systému obranné dostatečnosti; přitom počítáme se zachováním prvků útočné strategie vlastní suverénním státům. Důležitým cílem zůstává začlenění do bezpečnostní zóny NATO.

Pro uskutečnění tohoto přechodu je nezbytná zásadní přeměna charakteru ozbrojených sil. Místo armády, tvořící jen fragment sovětského útočného válečného stroje, potřebujeme celistvou armádu, schopnou samostatného fungování a orientovanou především na obranné úkoly.

Znamená to zejména zrušení útočných tankových uskupení a redukci úderného letectva, a na druhé straně vybudování účinné protivzdušné a protitankové obrany. vojska musí být uspořádána do obranné sestavy; počítáme i s novým rozmístěním letectva, které by mělo respektovat také ekologická hlediska.

V souladu s novou vojenskostrategickou koncepcí je třeba snížit početní stav ozbrojených sil tak, aby byl přiměřený obranným potřebám státu. Předpokládáme bezprostřední snížení o jednu třetinu (oproti stavu v r. 1989), a v další etapě, asi v polovině 90. let, v závislosti na našem začleňování do mezinárodních bezpečnostních struktur, až o dvě třetiny. budeme také usilovat o zkrácení vojenské základní služby na 12 měsíců.

Armáda by se měla postupně stát poloprofesionální, tak aby mnoho funkcí, které dnes zastávají vojáci základní služby, převzali vojáci z povolání. Tomu je třeba uzpůsobit i vojenské školství, posílit jeho vazby na školství civilní a rozšířit možnost vzdělávání našich vojáků v zahraničí.

Nejde ovšem jen o přezbrojení armády a změnu vojenské doktríny. Armáda by měla získat nového ducha, nové mravní povědomí, založené na občanské zodpovědnosti za bezpečnost státu. Její bojeschopnost musí být postavena na uvědomění občana, který bere stát za svůj, má na něm a jeho prospěchu zájem, a je tedy odhodlán ho bránit. ODS bude všemožně pečovat o toto morální zázemí branné politiky.

Z armády, zejména z jejího velitelského sboru, musí zmizet arogance a demoralizace. Vojenská kariéra by se měla stát přitažlivou pro schopné mladé lidi, nikoliv únikem z poctivé práce pro ty, kteří by jinde neobstáli.

V nejbližší době se ODS bude podílet na legislativních úpravách, které přesněji vymezí postavení Československé armády. naše vojenskostrategická koncepce a legislativní úpravy, které budeme prosazovat, posílí mezinárodní postavení na bezpečnost státu a přinesou i úlevy pro každého občana: nebude už zatěžován výdaji na obranu více, než je v demokratických státech běžné.

Změny v armádě se musí dít pod kontrolou veřejnosti; podstatnou roli tu budou hrát příslušné výbory a komise federálního shromáždění, instituce Generálního inspektora, jehož postavení již bylo upraveno zákonem, a v neposlední řadě sdělovací prostředky.

Vnitrostátní bezpečnost a bezpečnostní sbory

Státní bezpečnostní politika zahrnuje kromě vojenskostrategické i bezpečnostní koncepci, určující postavení policie jako nástroje pro zajištění bezpečnosti občanů a jako záruky vlády zákona.

Policie je základní službou, kterou poskytuje stát občanům na ochranu jejich práv, svobod, života, zdraví a majetku. spočívá v předcházení a odhalování nezákonné činnosti. zásahy policie do práv občanů jsou přípustné jedině v rozsahu daném zákonem; míra nezbytného omezení individuálních práv musí přitom být zákonem taxativně stanovena.

Úspěšnost policie při obraně zákona závisí zejména na souhlasu a podpoře veřejnosti. ODS bude usilovat o to, aby policie jako instituce a policisté jako státní úředníci opět nabyli veřejné důvěry. Bezpečnostní sbory musí v naší společnosti získat vážnost a morální autoritu, která odpovídá jejich významu pro fungování občanského státu. povolání policisty se musí znovu stát vážným.

Posílíme právní ochranu veřejných činitelů. Útok na policistu musí znamenat přísný a rychlý trest pro pachatele. Chceme-li, aby policie mohla efektivně chránit nás, musíme i my chránit policii.

Budeme také dbát o to, aby prostředky vložené do bezpečnostních sborů byly využívány hospodárně. Každý občan - daňový poplatník by měl být zatěžován pouze tak, jak je to v demokratických státech obvyklé. Materiální podmínky těchto složek však přitom musí odpovídat potřebám bezpečnosti občanů a státu.

Organizace bezpečnostních sborů bude vycházet z federální struktury našeho státu. Rozdělení kompetencí jednotlivých bezpečnostních složek a jejich organizační strukturu chceme koncipovat tak, aby byly funkční, aby se podstatným způsobem zredukoval administrativní aparát a aby se zprůhlednily komunikační a řídicí vazby.

Funkční federace předpokládá, že některé bezpečnostní sbory zůstanou v její kompetenci. patří mezi ně kriminální policie, zpravodajské služby a ochrana státních hranic. Na republikové úrovni by měla být organizována pořádková a dopravní policie, na místní úrovni obecní policie a civilně bezpečnostní služby.

Zvláštní pozornost si zaslouží zpravodajské služby, které je nutno důsledně oddělit od federálního ministerstva vnitra. Na samotném ministerstvu bude řídicí orgán policie oddělen od orgánu zajišťujícího státní správu. Bezpečnostní sbory, které jsou dosud řízeny vojenským způsobem na principu nedílné velitelské pravomoci, postupně přejdou na civilní režim.

Významnou součástí naší bezpečnostní politiky je důraz na vysokou profesionalitu příslušníků bezpečnostních sborů. Považujeme proto za důležité nově uspořádat odbornou policejní přípravu, jak v součinnosti s civilními odbornými školami, tak i na policejní akademii.

Postavení jednotlivých sborů a zpravodajských služeb musí být upraveno tak, aby branné a bezpečnostní výbory příslušných parlamentů mohly nezávisle kontrolovat jejich činnost. na místní úrovni by měl zákon připouštět přímou kontrolu policie veřejností, jako je tomu např. ve Velké Británii. jde rovněž o to, aby policisté a občané mohli spolupracovat, aby policista měl opět svůj okrsek, který bude dobře znát a kde budou občané dobře znát jeho.

Závěr

Při koncipování branné a bezpečnostní politiky vychází ODS z občanského principu, z úsilí zaručit individuální svobody a práva občanů. Jsme si vědomi toho, že základními předpoklady pro vnitřní a vnější bezpečnost státu je jeho státoprávní i ekonomická stabilita.

Armádu zděděnou z komunistického režimu hodláme přebudovat v souladu se zájmy suverénního demokratického státu: do budoucna to musí být armáda postavená na principu obranné dostatečnosti, dobře vyzbrojená a disponující odborně i morálně vyspělými vojáky. Výdaje na obranu musí být vynaloženy účelně a nesmějí překročit míru únosnou pro demokratický stát.

Policii chceme reorganizovat v souladu s dělbou kompetencí mezi federací a jejími složkami. znamená to účelnou decentralizaci, oddělení policie od státní správy a zpravodajské služby od federálního ministerstva vnitra, přechod bezpečnostních sborů na civilní režim řízení. Větší efektivnost práce policie je nemyslitelná bez posílení její morální autority a součinnosti s veřejností.

Bezpečnostní složky i armáda musí přitom být pod stálou a účinnou kontrolou veřejnosti.

V oblasti branné a bezpečnostní je dědictví komunistické minulosti mimořádně tíživé. Jsme si vědomi toho, že právě tady bude záležet na součinnosti občanů a jejich politické reprezentace, na součinnosti, která je základem každé fungující demokracie.